

Выдаецца з 9 жніўня 1917 г.

ЗВЯЗДА

5

ЛЮТАГА 2015 г.

ЧАЦВЕР

№ 22 (27880)

Кошт 1800 рублёў

Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Е Т А

Любоў,
якая лечыць

У госці
да Майдадыра

Мары «трактара»
СТАР.4

ЦЫТАТА ДНЯ

Анатолий КАЛИНИН, намеснік прэм'ер-міністра:

«Кошт жыцця з дзяржаўнай падтрымкай у 2014 годзе склаў Br7,174 млн за метр. Гэта без індывідуальнага жыллёвага будаўніцтва. Сярэдні кошт жыцця ў цэлым склаў Br7,55 млн. На самай нізкай цане будуюцца жыллі з дзяржаўнай падтрымкай у Гомельскай, Магілёўскай і Гродзенскай абласцях. Сярэдняя цана з дзяржаўнай падтрымкай у шматкватэрных жылых дамах склала Br6,97 млн. Што тычыцца буйнапанэльнага домабудавання, то кошт «квадрата» ў цэлым па краіне — Br11 млн, у Мінску — 15,8 мільёна. Але ў гэтую лічбу ўвайшло не толькі буйнапанэльнае, але і камерцыйнае жыллё. Сёлета ставіцца задача знізіць выдаткі ў жыллёвым будаўніцтве (для гэтага ёсць усе падставы), ад чаго найпрост залезыць канчатковы кошт квадратнага метра».

Курсы замежных валют,
устаноўлены НБ РБ з 5.02.2015 г.

Долар ЗША	15150,00
Еўра	17360,00
Рас. руб.	232,00
Укр. грыўня	944,75

Фота Анатоля КЛЕЩУКА

Рабі, як мы!

Алена Бальшакова: «Мы ўдзячны добрасумленным плацельшчыкам».

І ПЫЛАСОС У ПРЫДАЧУ

У Магілёве выбралі самага дысцыплінаванага плацельшчыка

Можна лічыць, што дзякуючы магілёўскім камунальнікам у гараджан з'явілася яшчэ адно свята. Па традыцыі яно адзначаецца напрыканцы студзеня. А сёлетні тыраж «камунальнай» латарэі наогул быў юбілейны — гульня «Самы дысцыплінаваны плацельшчык за жыллёва-камунальныя паслугі» праводзілася ў горадзе 10-ы раз!

Ужо з раніцы ў Магілёўскім гарадскім цэнтры інфармацыйных сістэм (далей — ЦІС), было людна. Шчыры прыём, гарбата, розныя прысмакі...

Алена Адамацкая здавалася крыху разгубленай ад прыемных падзей. На мінулым тыдні яна, як і шэраг ін-

шых добрасумленных плацельшчыкаў, нечакана для сябе атрымала запрашэнне на мерапрыемства. «Я звычайная пенсіянерка, — сціпла расказала яна пра сябе. — Муж — інвалід 2 групы. За кватэру плачу наперад: вось зараз прыйдзе квітанцыя за студзень, а ў мяне ўжо на асабістым рахунку ёсць грошы. Не люблю быць у даўжніках. І нават не ведала, што за гэта можна атрымаць нейкія там падарункі».

«І як толькі не сорамна тым людзям, якія карыстаюцца камунальнымі паслугамі і не плацяць за іх?» — здзіўляецца Марыя Мацеўшава. Сама яна разлічваецца адразу, як толькі атрымае пенсію. Ведае, што без гэтага ў кватэры не будзе цёпла і ўтульна.

— На жаль, спахвіўцоў, якія не разумеюць гэтага, усё яшчэ хапае, — адзначае дырэктар магілёўскага прадпрыемства ЦІС Алена БАЛЬШАКОВА. — Тым не менш мы праводзім працу не толькі са злоснымі неплацельшчыкамі, але і арганізоўваем свята для добрасумленных. Гэтая гульня наогул для Беларусі ўнікальная, такога больш нідзе не праводзіцца. Яе правілы зацвярджае Міністэрства гандлю, а прызавы фонд фарміруецца за кошт сродкаў прадпрыемстваў, якія аказваюць камунальныя і іншыя паслугі. Сёлета ён склаў 19,5 мільёна рублёў. Сёння ў Магілёве каля 11 тысяч дысцыплінаваных плацельшчыкаў; прыемна, што з кожным годам іх колькасць павялічваецца.

СТАР.4

САМААДДАНАЕ СЛУЖЭННЕ

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка павіншаваў з 85-годдзем народнага артыста СССР Расціслава Янкоўскага.

«За доўгія гады плённай працы Вы ўнеслі значны ўклад у скарбніцу духоўных каштоўнасцяў беларускага народа, вызначылі напрамку развіцця нацыянальнай культуры», — адзначыў кіраўнік дзяржавы.

Ролі Расціслава Янкоўскага, якія ён сыграў на сцэне Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага і ў кіно, з'яўляючыся ўзорамі непераўзідзенага акцёрскага майстэрства, умення тонка перадаваць шматгранны характар сваіх герояў, любімыя шматлікімі пакаленнямі гледачоў, гаворыцца ў віншаванні.

«Ваша прыхільнасць высокім маральным ідэалам, такім неабходным у сучасным зменлівым свеце, самаадданае служэнне любімай справе служаць арыенцірам для маладых артыстаў», — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка.

Прэзідэнт пажадаў юбіляру доўгіх гадоў жыцця, добрага здароўя і дабрабыту.

Прэс-служба Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

■ Парламенцкі дзённік

Дэпутат павінен стаць памочнікам кіраўніку прадпрыемства

Старшыня Савета Рэспублікі сустрэўся з дэпутатамі мясцовых Саветаў Гомельшчыны

Дэпутаты Калінкавіцкага, Лоеўскага, Кастрычніцкага і Рэчыцкага раённых Саветаў дэпутатаў учора наведвалі Савет Рэспублікі. Перад прадстаўнікамі мясцовай заканадаўчай улады выступіў Міхаіл МЯСНІКОВІЧ, старшыня верхняй палаты парламента, з дакладам, прысвечаным ролі народных выбраннікаў у рэалізацыі даручэнняў Прэзідэнта краіны, дадзеных на сёмай пазачарговай сесіі Савета Рэспублікі. Міхаіл Мясніковіч падкрэсліў: дэпутат — гэта сувязное звяно паміж уладай і людзьмі, і важна, каб гэтае звяно было трывалым.

Міхаіл Мясніковіч імкнуўся правесці мерапрыемства ў дастаткова вольным рэжыме, каб усе яго ўдзельнікі маглі падзяліцца сваімі назіраннямі, поглядамі. Па яго словах, шчыры абмен думкамі спрыяе таму, каб патэнцыял дэпутацкага корпусу выкарыстоўваўся на поўную моц. Міхаіл Мясніковіч нагадаў, што 19 тысяч абраных па ўсёй краіне дэпутатаў — гэта значная сіла і лепшыя людзі краіны.

— Хацелася б, каб мы задаліся пытаннем: наколькі эфектыўная наша з вамі праца, наколькі яна апраўдвае спадзяванні нашых выбаршчыкаў, насельніцтва, — разважаў старшыня верхняй палаты, заўважаўшы, што часам даводзіцца чуць: маўляў, пра выбаршчыка ўспамінаюць напярэдадні выбараў. — Гэта няпраўда, — абверг такое меркаванне ён. — У краіне створана сістэма работы з насельніцтвам, яна дзейнічае дастаткова эфектыўна. Але жыццё вельмі разнастайнае і запатрабаванні людзей увесь час мяняюцца. Таму ўлада павінна пастаянна ўдасканальваць сваю працу з людзьмі — для таго, каб ведаць пра ўсе існуючыя праблемы ў штодзённым жыцці, на прадпрыемствах і, безумоўна, для таго, каб прымаць адпаведныя кіраўнічыя рашэнні.

Міхаіл Мясніковіч упэўнены, што мясцовыя Саветы дэпутатаў павінны працаваць у цесным кантакце з выканкамамі.

— Калі не будзе неабходнага ўзроўню працы, узаемапаразумення паміж райвыканкамамі і раённымі Саветамі, то могуць узнікнуць непатрэбныя страты. Тут не павінна быць нейкага «водападзелу», патрэбна зладжаная праца, заснаваная на даверы.

Кіраўнік Савета Рэспублікі звярнуў увагу на тое, што, на жаль, сёння ў дэпутацкай дзейнасці ўпушчана сумесная работа з кіраўнікамі прадпрыемстваў.

— Прыходзіцца са шкадаваннем канстатаваць, што гэтая сувязь у нас развіта ў меншай ступені. І дэпутат больш

зарыентаваны на тое, каб быць пародак у яго населеным пункце, каб там вырашаліся пытанні па добраўпарадкаванні, па камунальнай гаспадарцы. Гэта, безумоўна, важна і гэтым неабходна займацца, але дэпутат працуе на канкрэтным прадпрыемстве: у сельскагаспадарчым кааператыве, акцыянерным таварыстве, на заводзе. Дэпутат павінен стаць добрым памочнікам кіраўніку прадпрыемства: павінна быць пэўная ўзаемадапаўняльнасць.

Гаворачы пра людзей працаздольнага ўзросту, якія афіцыйна на працу не ўладкаваны, і, адпаведна, не плацяць падаткаў, Міхаіл Мясніковіч заклікаў дэпутатаў заняць у гэтай праблеме актыўную грамадзянскую пазіцыю. Чаму іншыя павінны плаціць падаткі, каб неплацельшчыкі мелі магчымасць бясплатна карыстацца, напрыклад, паслугамі ўрачоў?

Закранаючы тэму будаўніцтва жылля, сенатар пагадзіўся: большасць людзей, асабліва маладыя сем'і, не маюць неабходных грошай, каб самастойна пабудаваць сабе дом або кватэру.

— Таму ў гэтым плане дзяржава абавязана падставіць плячо — у першую чаргу, за кошт ільготнага крэдыту. Ёсць адпаведны ўказ Прэзідэнта, які дазваляе вырашаць гэтыя пытанні. Але сёння выдача льготных крэдытаў абмежавана з-за магчымасцяў банкаў, дзяржаўнага бюджэту.

Міхаіл Мясніковіч таксама заўважыў, што нашмат танней будаўніцтва індывідуальнага жылля абыдзецца ў сельскай мясцовасці. Гэта ўдыхне жыццё ў невялікія вёскі.

Падчас сустрэчы дэпутаты дзяліліся думкамі пра адказнасць за дармаедства, пра тое, як зрабіць больш прэстыжнай сярэдняю спецыяльнае адукацыю, выказвалі свае прапановы па тым, як зрабіць прыбытковымі для дзяржаўнай эканомікі рэгіёны, дзе няма буйных прадпрыемстваў.

Надзея ЮШКЕВІЧ

■ Інвестпраект

ТОЛЬКІ ЛЮДЗЕЙ НЕ ПАКРЫЎДЗІЦЕ

1,8 млн квадратных метраў жылля ў эксперыментальным комплексе «Мінск-Мір» пабудуюць за 5 гадоў

Кіраўнік Адміністрацыі Прэзідэнта Аляксандр КОСІНЕЦ даручыў паскорыць рэалізацыю інвестыцыйнага праекта па будаўніцтве шматфункцыянальнага комплексу на тэрыторыі аэрапорта «Мінск-1». Заказчыкі і інвестары далі згоду.

15 ГАДОЎ — ГЭТА ЗАНАДТА

На нядаўняй сустрэчы Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнка з журналістамі закралася пытанне развіцця сталіцы. Кіраўнік дзяржавы тады даручыў Аляксандру Косінцу разгледзіць ход выканання інвестпраекта «Мінск-Мір», які раней называўся «Мінск-Сіці». Нагадаем, што ў свой час быў прыняты ўказ Прэзідэнта, згодна з якім да 2020 года трэба было пабудаваць гэты жыллёва-дзелавы комплекс. Але былі ўзведзены толькі тры жылля дамы. У верасні 2014 года быў прыняты новы Указ № 456, згодна з якім будаўніцтва будзе ісці да 2027-га. Інвестыцыйны дагавор заключаны толькі ў снежні мінулага года.

На рабочай нарадзе кіраўнік Адміністрацыі Прэзідэнта закрунуў асноўныя праблемныя кропкі ў гэтай сітуацыі. У вялізны комплекс, плошчай 350 га, практычна горад-спадарожнік, дзе запланавана пражыванне каля 70 тысяч чалавек, будзе ўкладзена каля 3,5 млрд долараў інвестыцый. Чакаецца ўзвядзенне 1,8 млн квадратных метраў жылля, стварэнне адпаведнай сацыяльнай інфраструктуры, а таксама міжнароднага фінансавага цэнтра. Таму дзяржава занепакоілася тым, што справа дагэтуль фактычна не распачата.

«Перш за ўсё, мы сёння намецілі самымі хуткімі тэмпамі ажыццявіць прадстаўленне архітэктурнага праекта, — падводзіць вынікі пасля нарады Аляксандр Косінец. — Яго дагэтуль няма. Работы ідуць вельмі марудна. Вызначаны і пастаўлены задачы за заказчыкам — замежным кампанія «Дана Астра» і «Трайворст Лімітэд», а таксама Мінгарвыканкаму ў частцы зносу і вынясення аб'ектаў жылля, прадпрыемстваў, арганізацый, устаноў для таго, каб вызваліць месца для выканання заказчыкам будаўніцтва новага жылля. Мінгарвыканкам таксама тут будзе ажыццяўляць будаўніцтва — паліклінік, гандлёвых аб'ектаў, інжынерных сетак і гэтак далей». На думку кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта, 15 гадоў на рэалізацыю праекта — гэта занадта: ні нармальнага прыбытку не

ФОТА БЕЛТА

атрымаеш, ні людзям нічога не зробіш карыснага. «Фактычна можна цягам пяці гадоў выканаць значную долю работ. Пабудоваць жыллё. За два гады можна завяршыць будаўніцтва авіярамонтнага завода, каб ён перасяліўся ў Нацыянальны аэрапорт. А таксама цалкам стварыць інжынерную інфраструктуру. Выканаць многія работы па будаўніцтве сацыяльных аб'ектаў. Гэта зробіць выкананне праекта больш эфектыўным», — лічыць Аляксандр Косінец.

А ЦІ АТРЫМАЕЦЦА ТАК ХУТКА?

«Для таго каб ажыццявіць карэкціроўку, я задаў прамое пытанне, перш за ўсё інвестару: «У вас грошы ёсць?» Адказалі, што ёсць. У іх просьба толькі да нас — вызваліць хутчэй пляцоўку. Таму сутнасць у нашай паваротліваці — як хутка і эфектыўна мы будзем працаваць. Калі мы будзем месяцамі разглядаць інвестыцыйныя праекты, гадамі — архітэктурныя, будзем зацягваць пераносы (закрываюць аэрапорт 1 студзеня 2016 года, а інфраструктуру выносім толькі 1 студзеня 2019-га — дзе логіка?), поспеху не будзе. Тым больш інвестар прапануе, каб былі дольшчыкі, каб людзі будавалі там сабе жыллё», — патлумачыў кіраўнік Адміністрацыі Прэзідэнта.

Пры гэтым самае складанае ў праекце — міжнародны фінансавы цэнтр. А будаўніцтва жылля, сацыяльнай інфраструктуры — калі ласка, выбірайце лепшае, што ёсць. Указ Прэзідэнта дае прэферэнцыі і дазваляе паўторна выкарыстоўваць сусветныя праекты. «Галоўнае, каб яно ўпісвалася ў наш ландшафт». У любым выпадку гатовы праект будзе выносіцца на грамадскае абмеркаванне, і людзі змогуць уносіць прапановы. «А іх, — лічыць Аляксандр Косінец, — будзе шмат. З вялікай доляй верагоднасці Царква і Касцёл бу-

дуць прапаноўваць будаўніцтва храмаў, бо насельніцтва шмат. Пакуль гэта не прадугледжана. А трэба гэта мець на ўвазе. Трэба, каб комплекс не быў іншародным цэлам у нашай сталіцы».

Засталося ўсяго 11 месяцаў да адчування аэравакзала. Але гэта гісторыка-культурны помнік, і ён павінен быць захаваны ў першапачатковым выглядзе. Пра гэта таксама нагадаў кіраўнік Адміністрацыі. Дарэчы, самы апошні тэрмін вызвалення пляцоўкі аэрадрома — 2018 год. Таму знос жылля і выдача новых кватэр пачнецца ў найбліжэйшы час. «Самае галоўнае — не пакрыўдзіце людзей, якія тут жывуць, уласнікаў», — падкрэсліў Аляксандр Косінец.

Кіраўнік Адміністрацыі закрунуў і некаторыя іншыя пытанні, якія былі агучаны на прэс-канферэнцыі Прэзідэнта:

— Паднімалася пытанне аб затрыманні некалькіх нашых грамадзян каля Пасольства Францыі ў Мінску. Я даў даручэнні Міністэрству ўнутраных спраў, а таксама Галоўнаму ўпраўленню ўнутраных спраў Мінгарвыканкама высветліць, а ці было гэтае затрыманне? Яго не было. Ва ўсім разабраліся, і ніякіх судовых іскаў няма.

— Праверана і сітуацыя з затрыманнем групы людзей каля помніка Тарасу Шаўчэнку ў Мінску. Калі былі лозунгі адносна Украіны, супрацоўнікі міліцыі спакойна рэагавалі, але калі сталі заклікаць ісці «на плошчу», арганізаваць беларускі майдан — гэта зусім іншая справа. Пра які майдан можа ісці размова? Сёння ва ўсім свеце гэта ўспрымаецца як заклік да ўзброеных дзеянняў, сутыкненняў. У нас ніякіх майданаў не будзе. Мы зробім усё, каб быў мір і пародак. І звяртаюся да бацькоў моладзі: у нас ёсць усе ўмовы для таго, каб займацца ў спартыўных залах, дамах культуры, навучальных установах. Не трэба збіваць моладзь з правільнага шляху. Звярніце ўвагу на выступленне Іосіфа Сярэдзіча — ён заклікаў усіх без выключэння да міру.

— І яшчэ раз патлумачу пытанне Сяргея Сацука аб карупцыі. Гэты малады чалавек імкнецца дапамагчы праваахоўным органам, але ніякіх фактаў ён не прадаставіў. Яго цікавіць зусім іншае. Галоўны рэдактар «Еждневника» хоча, каб следчыя паказвалі ход крмінальнай справы. Але гэта недакрушчальна. Ёсць таямніца следства. А вось кантакт журналіста з прэс-службамі, следчымі і адвакатамі ніхто не забараняў.

Уладзіслаў КУЛЕЦКІ

■ Май на ўвазе!

Універмагі зазваюць зніжкамі

Мінскія ўнівермагі правядуць чарговую акцыю па прадастаўленні пакупнікам зніжка. Абудзецца яна ў сярэдзіне лютага, паведамліў ў галоўным упраўленні спажывецкага рынку Мінгарвыканкама.

14-працэнтнай зніжкай парадзе наведнікаў 13-15 лютага ГУМ, а 20-22 лютага тавары ў ім можна будзе набыць ужо на 17% танней. Такі ж памер зніжка — 17 працэнтаў — прапануе пакупнікам гандлёвы дом «На Нямізе» 20-21 лютага. ЦУМ 12, 19 і 27 лютага абяцае прыемны бонус у памеры 15-працэнтнай зніжкі.

21 лютага каля Палаца спорту адбудзецца кірмаш «Масленіца». На ім можна будзе набыць як паўфабрыкаты, так і гатовыя стравы, каўбасныя і кандытарскія вырабы, малочныя прадукты. Усе наведнікі змогуць стаць удзельнікамі культурна-забаўляльнай праграмы з абрадамі, святкавання Масленіцы і сустрэчы вясны. Кулінары абяцаюць здзівіць неверагоднай разнастайнасцю бліноў: з маслам і смятанай, з салам і каўбаскай, з ікрой, а для ласуноў — з макам і варэннем.

Сяргей РАСОЛЬКА

Прыём без прыёмнай

Кіраўнікі гарадоў і рэгіёнаў працягваюць праводзіць прамыя тэлефонныя лініі

Кожную суботу хыхары Беларусі могуць задаць пытанні мясцовым чыноўнікам. Прамыя тэлефонныя лініі з кіраўнікамі аблвыканкамаў і Мінскім гарвыканкамам працягваюцца. Паралельна на сувязі — усе раённыя ўлады. Гэта дазваляе вырашыць некаторыя праблемы практычна імгненна.

Прамыя лініі праводзяцца з пачатку года і за гэты час пад кантролем улады — ужо не адна сотня пытанняў. Праблемы ў беларусаў самыя розныя: ад працы паштовых аддзяленняў да рамонту і будаўніцтва жылля.

Званкі прымаюцца з 9 раніцы да 12. У гэтую суботу, 7 лютага, на сувязі з намі:

Брэсцкі аблвыканкам
Токар Мікалай Васільевіч — намеснік старшыні: 80162213121.

Віцебскі аблвыканкам
Дзіулін Анатоль Уладзіміравіч — намеснік старшыні: 80212204260.

Гомельскі аблвыканкам
Гарбачоў Уладзімір Уладзіміравіч — намеснік старшыні: 80232751237.

Гродзенскі аблвыканкам
Лісковіч Віктар Андрэевіч — намеснік старшыні: 80152735644.

Мінскі аблвыканкам
Сірэнка Віктар Іванавіч — намеснік старшыні: 5004160.

Магілёўскі аблвыканкам
Некрашэвіч Віктар Уладзіміравіч — намеснік старшыні: 80222501869.

Мінскі гарвыканкам
Лапцеў Віктар Сяргеевіч — намеснік старшыні: 222 44 44.

■ Беражыце сябе!

НАС АТАКУЮЦЬ ВІРУСНЫЯ АГЕНТЫ

У Паўночным паўшар'і расце актыўнасць вірусаў грыпу, найперш А(Н3N2). Актыўнасць грыпу ў ЗША дасягнула піку. У заходняй Азіі (Бахрэйн, Іран) тэсціруецца галоўным чынам А(Н1N1). У паўночнай і заходняй Афрыцы грып звязаны з вірусам тыпу В, а ў Егіпце рэгіструецца пераважна А(Н3N2). У Еўропе актыўнасць грыпу яшчэ не нарастае, а дамінуе там А(Н3N2).

У нас, як паведамляюць у Міністэрстве аховы здароўя, пакуль захоўваецца сярэдні ўзровень актыўнасці вострых рэспіраторных інфекцый з нязначным ростам

грыпу А і В, што характэрна для гэтага перыяду эпідэмічнага сезона. Галоўнымі негрыпознымі віруснымі агентамі з'яўляюцца адэнавірусы, рынавірусы, рэспіраторна-сінцыцыяльныя вірусы, парагрып, метапнеўмавірусы.

Вакцынацыю супраць грыпу атрымалі 42 працэнты беларускага насельніцтва. Тым не менш у гэты час кожны павінен паспрыць зніжэнню заражэння.

Агульныя правілы паводзінаў:

◆ праветрывайце рэгулярна кватэру і працоўнае памяшканне;

◆ гуляйце на свежым паветры (хада ўзмацняе лёгачную вентыляцыю, паляпшае кровазварот, загартоўвае арганізм);

◆ ужывайце ежу з вітамінамі А, В₁, С, мікраэлементамі, рыбныя і малочныя стравы;

◆ пазбягайце кантактаў з тымі, у каго ёсць кашаль і тэмпература;

◆ карыстайцеся маскай пры кантакце з блізкімі хворымі;

◆ менш дакрайнайцеся да твару цягам дня;

◆ часцей мыйце рукі з мылам.

Святлана БАРЫСЕНКА

■ Падрабязнасці

Першая аперацыя па перасадцы сэрца

праведзена ў Брэсце 35-гадоваму пацыенту

Гэта першая рэгіянальная аперацыя такога ўзроўню. Галоўны ўрач Брэсцкай абласной бальніцы доктар медыцынскіх навук Аляксандр КАРПІЦКІ паведаміў, што яна зроблена з удзелам брыгады спецыялістаў РНПЦ «Кардыялогія» на чале з акадэмікам Юрыем АСТРОЎСКІМ. Аперацыя ішла пяць гадзін. Зараз пацыент адчувае сябе здвальняюча.

А на некалькі дзён раней хірургі абласной бальніцы правялі высокатэхналагічную аперацыю па аўтатрансплантацыі лёгкага. Яна заключалася ў тым, што з цела хворага (56-гадовага жыхара Кобрынскага раёна) вынялі лёгкае з пухлінай і хворымі тканкамі. Паталагічны ачаг выдалілі на хірургічным стале. А потым ніжнюю здаровую долю паспяхова прышылі на месца. Тым самым удалося павысіць якасць жыцця хворага.

Яна СВЕТАВА

■ Безнаяўны разлік

КАМПЕНСАЦЫЯ ПА ЗАКОНЕ

Скрадзеныя з карткі кліентаў грошы павінен вяртаць банк.

А выдача карт-чэкаў пры разліках «пластыкам» стане неабавязковай ужо сёння

Раней прынятае рашэнне Нацыянальнага банка аб рэкамендацыі банкам прытрымлівацца прынцыпу нульвой адказнасці трымальніка банкаўскай карткі цяпер трапляе ў разрад практычнага выканання. Гэты прынцып у класічным разуменні прадугледжвае, што ў выпадку крадзяжу сродкаў з карткі банк пакрывае кліенту суму выкрадзеных сродкаў.

Хутка гэта стане ўжо абавязкам крэдытна-фінансавых устаноў. Рэгулятар прыняў шэраг захадаў, накіраваных на павышэнне бяспекі безнаяўных разлікаў. Менавіта яны прапісаны ў пастанове Нацбанка, якая ўчора была апублікавана на Нацыянальным прававым інтэрнэт-партале.

Дакумент, у прыватнасці, паведамляе, што гэты прынцып у поўнай меры пачне працаваць праз паўгода. А вось да 5 жніўня ў банкаў ёсць час падрыхтавацца да новаўвядзення. Увогуле, каб прэтэндаваць на кампенсацыю сродкаў, пацярпелы кліент

павінен сам паведаміць у банк аб незаконных аперацыях па яго рахунку і напісаць адпаведную заяву. Выканаць падобную аперацыю кліенту трэба на працягу месяца пасля таго, як будзе заўважана, што нехта іншы разлічваецца вашай картай або адбываецца несанкцыянаванае спісванне грошай з персанальнага рахунку.

Банкі будуць абавязаны папулярна растлумачыць кліентам меры бяспекі па безнаяўных разліках і ўсіх камісіях.

Толькі пасля гэтага пры незаконным спісанні грошай з рахунку ашуканцамі банк будзе абавязаны вярнуць скрадзеную суму ўладальніку. Пастановай прапісана, што вяртанне сродкаў ажыццяўляецца на працягу 45 дзён па аперацыях унутры краіны і на працягу трох месяцаў — пры разліках за мяжой. Скрадзеныя сродкі банк можа і не кампенсаваць, але

толькі ў двух выпадках: калі высветліцца, што кліент да гэтага асабіста парушыў правілы бяспекі пры разліках карткай, або калі ў банка будзе інфармацыя аб ашуканскіх дзеяннях самога ўладальніка «пластыку».

Прынятая пастанова дае больш свабоды фінансавым установам у гэтай сферы. Цяпер, калі ў банка ўзнікнуць падазрэнні ў несанкцыянаваным доступе трэціх асоб да рэквізітаў кліентаў, то карт-рахунак можа быць заблакіраваны без згоды трымальніка карткі. Аднак гэты пункт дазволена ўносіць у дагавор толькі са згоды кліента.

А вось «неадукаваным» кліентам плацежныя карткі цяпер увогуле не дадуць. Банкі будуць абавязаны папулярна растлумачыць кліентам меры бяспекі па безнаяўных разліках і ўсіх камісіях. Правесці падрабязны лікбез яны павінны яшчэ да заключэння дагавора або выдачы карткі.

Пастанова Нацбанка паведамляе аб тым, што «банк абавязаны прапанаваць кліенту ў якасці спосабу атрымання інфармацыі аб руху грашовых

сродкаў па рахунку кліента накіраванне SMS-паведамленняў на паказаны кліентам нумар тэлефона аператара мабільнай сувязі краіны». Адмова ад SMS-паведамленняў павінна пацвярджацца дакументальна. Гэтая норма ўступае ў сілу праз тры месяцы.

Існуе ў дакуменце і прыемная навіна для гандлёвых аб'ектаў. Ужо

з 5 лютага выдача карт-чэкаў пры разліках карткамі стане неабавязковай. Цяпер квітанцыі аб правядзенні аперацыі будуць выдавацца арганізацыямі гандлю і сэрвісу толькі па патрабаванні кліента.

Сяргей КУРКАЧ

КІТАЙ — ДА НАС У ГОСЦІ!..

Ганаровы госць на XXII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы — Кітайская Народная Рэспубліка. Напярэдадні адкрыцця кніжнага форуму ў Выдавецкі дом «Звязда» завіталі кіраўнікі Кітайскай нацыянальнай карпарацыі па экспарце і імпарце кніг — намеснік дырэктара спадар Фан Сючжу, начальнікі аддзелаў Ван Ю Янь, Юань Дза Янь.

Адбылася канструктыўная, зацікаўленая размова аб праграме выстаўкі, аб тым, якія мерапрыемствы падрыхтаваў кітайскі бок у межах яе работы. У Мінск днямі прыедуць вядомыя кітайскія пісьменнікі А Лай, Лао Ма, Сі Чуань, Сюй Цзэчэнь. Яны прымуць удзел у розных мерапрыемствах, сустрэчах з чытачамі, «круглых сталах», наведваюць Саюз пісьменнікаў Беларусі.

— Мы запрашаем вас да ўдзелу ў Кітайска-беларускім выдавецкім форуме, — звярнулася да кіраўніцтва Выдавецкага дома «Звязда» спадарыня Ван Ю Янь, — які пройдзе 11 лютага. Мы спадзяёмся, што ў час яго работы атрымаецца пазнаёміцца і скласці свае планы на будучае супрацоўніцтва беларускі і кітайскімі выдаўцамі. У Кітаі ведаюць Выдавецкі дом «Звязда», пра яго пісалі ў агульнанацыянальным друку. І цяпер нам прыемна бачыць, што вы досыць неабыйкава падышлі да падрыхтоўкі выстаўкі. Прэзентацыя тых кніг, якія прадстаўляюць кітайскую літаратуру на беларускай мове, якраз і сведчыць аб гэтым. Важна прадоўжыць распачатую работу. Мы на стэндзе КНР выстаўляем некалькі дзясяткаў кніг кітайскіх аўтараў на беларускай мове. Падбраць іх нам дапамаглі ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. А кітайскія кніжнікі сабралі выданні беларускага прыгожага пісьменства, ажыццёўлены ў Паднябеснай. І таксама такіх кніг назбіралася некалькі дзясяткаў. Ведаем, што сёння ў Беларусі шмат хто вучыць кітайскую мову. Магчыма, з іх шэрагаў вылучацца перакладчыкі нашых паэтаў і празаікаў з мовы арыгінала.

Максім ЛАДЫМЕРАЎ.

Фота Аляксандра ШАБЛЮКА.

Аўторак — самы небяспечны дзень для ўдзельнікаў дарожнага руху ў Мінску

Пра гэта карэспандэнту БЕЛТА паведаміла старшы інспектар па агітацыі і прапагандзе АДАІ Фрунзенскага РУУС Алена ВОЛЧАК.

Паводле статыстыкі, у студзені 2015 года найбольшая колькасць ДТЗ (8 з 32) зарэгістравана ў аўторак. У іх 7 чалавек былі паранены і адзін загінуў. Найменшая колькасць дарожна-транспартных здарэнняў адбылася ў пятніцу (2) і ў нядзелю (2). Летась сітуацыя была адваротнай: больш за ўсё аварыяў у студзені 2014 года здарылася ў пятніцу (15 з 73), менш за ўсё — у аўторак (7), — расказала Алена Волчак.

Найбольш аварыйным лічыцца час з 18.00 да 21.00. Сёлета ўвечары здарылася 10 ДТЗ. Год таму было за ўсё дарожна-транспартных здарэнняў адбылося з 15.00 да 18.00 (16).

У ДАІ адзначылі, што каля 20% ДТЗ у Мінску здараюцца па віне пешаходаў. За студзень 2015 года ў горадзе па віне пешаходаў здарылася 8 ДТЗ, у якіх загінулі 3 чалавекі, 7 атрымалі раненні. Прычым 7 аварыяў адбылося па віне нецвярозых пешаходаў.

Государственное предприятие «УКС Центрального района г. Минска»
ИЗМЕНЕНИЕ В ПРОЕКТНУЮ ДЕКЛАРАЦИЮ
от 04.02.2015 по объекту:
«Два многоэтажных жилых дома в квартале улиц Карастояновой – Каховской – Азизова – Орловской в г. Минске» 1-й этап – жилой дом № 4 по генплану (ул. Каховская, д. 37А)

Общее количество квартир в доме – 68, реализуется 1 (одна) трехкомнатная квартира, расположенная на 19 этаже, взамен выбывшего участника долевого строительства, для граждан, не нуждающихся в улучшении жилищных условий. Общая площадь квартиры 114,5 м². УНП 190508566

Квитанцию о приеме наличных денежных средств (страховых взносов) формы 1СУ серии КС № 3590669 страховой компании ЗАО «Промтрансинвест» считать недействительной в связи с утерей.

■ Назад у будучыню

ПРА ШТО МАРЫЦЬ ТРАКТАРАГОРАД?

У Мінску разгортваецца кампанія па захаванні ўнікальнай забудовы

Сапраўдны гігант, цэлы «горад у горадзе», увасобленая мара савецкіх архітэктараў аб ідэальным паселішчы. Пасёлак Мінскага трактарнага завода падыходзіць да свайго 70-гадовага юбілею, і вось няўдача: замест святкавання яго чакае знос. Пакуль — частковы: як паведамліў кіраўнік адміністрацыі Партызанскага раёна Дзяніс Аўсянікаў, плануецца зруйнаваць 10 адселеных двухпавярховікаў, а на іх месцы паставіць сяміпавярховыя дамы. Многія мясцовыя жыхары і інтэлігенцыя ў роспачы: са шматпавярховай забудовы гэтыя адметныя сталічныя кварталы страціць сваю атмасферу, прападзе дух эпохі, які ўсё яшчэ захоўваецца тут, а горад страціць адну са сваіх непаўторных і, безумоўна, каштоўных іскрынак.

ЭЛІТНЫ ПАСЁЛАК ДЛЯ СТАХАНАЎЦАЎ

Яшчэ напярэдадні Вялікай Айчыннай, у сталінскую эпоху глабальных здзяйсненняў, на месцы сучаснага Мінскага трактарнага завода вырашылі пабудаваць завод цяжкіх бамбардзіроўшчыкаў. Пасля вайны была ідэя аднавіць будаўніцтва авіязавода, але нечакана ўвосень 1944 года пры асабістай размове Сталіна і Панамарэнкі ў Мінску прымаецца рашэнне пра грамадзянскае будаўніцтва. Такім чынам нарадзіўся праект Мінскага трактарнага завода ўсеагульнага значэння. МТЗ мусіў даць штуршок развіццю ўсяго Мінска: фактычна, ён разглядаўся як горадаўтваральны аб'ект.

Паралельна з заводам узводзіцца і жылы пасёлак для трактарабудаўнікоў. Падпісаў праект будовы пасёлка Зіновій Разэнфельд — той самы славуці аўтар Кутузаўскага праспекта ў Маскве.

«Рассунушы сосны плячамі, што волат, пад Мінскам уздымаецца Трактарагорад...» — гэтыя радкі пасёлку прысвяціў Пятрусь Броўка. Ужо з аднаго гэтага факта можна ўявіць, наколькі маштабным быў гэты праект. Паводле задумкі архітэктараў, адкрываецца пасёлак бульварам, які носіць, пагадзіцеся, гучную назву — бульвар Трактарабудаўнікоў. Можна ўявіць, які душэўны ўздзім адчувалі рабочыя завода, ідучы па вуліцы, названай у іх гонар. Увесь трактарны раёнчык працінае прама, як сумленне савецкага рабочага, цэнтральная вось, што пачынаецца ад прахадной завода і ідзе праз бульвар і вуліцу Алега Кашавага. Бульвар (і не толькі

ён) з часам страціў многія архітэктурныя элементы. Так, на яго пачатку стаяла скульптура футбалістаў, а ў канцы — дзючат, якія гуляюць у мяч. Такая фізкультурная тэматыка мела свой сэнс: уздоўж бульвара цягнулася цэлая паласа спартыўных пляцовак. Яшчэ і цяпер тут засталася сапраўдная рэдкасць — пляцоўка для гульні ў гарадкі, а таксама стадыён. І хто паспрачаецца, што тагачасная архітэктура была комплекснай і кожны яе элемент дасканала прадумваўся?

Адна з адметных рыс трактарнага пасёлка — асіметрыя, якая, аднак, не толькі не пазбаўляе раён гарманічнасці, а наадварот, ажыўляе яго, не

Кватэры ў гэтым доме калісьці маглі атрымаць толькі «стаханаўцы».

да — вуліцу Стаханаўскую — і ныраем у адзін з двароў. Калісьці ў яго цэнтры быў фантан. Цяпер ад яго засталася толькі скульптура — два медзведзянці вось ужо паўстагоддзя дзеляць паміж сабой бочачку з мёдам. Яшчэ ў адным двары побач таксама захавалася скульптура той эпохі: хлопчык на самакаце. І хоць цяпер, пафарбаваны супрацоўнікамі ЖЭСа, ён выглядае даволі экзатычна, тым не менш выклікае заміланне і адчуванне, нібы ты знаходзішся ў двары са старога добрага кіно. Увогуле двары пасёлка

даўно закінуты дзіцячы садок з рэшткамі аўтэнтчнай агароджы, а таксама адселеныя двухпавярховікі. Многія з тэўных дамоў адрамантаваныя, да некаторых рукі камунальнікаў яшчэ не дайшлі — ды і навошта, калі яны пойдуч пад знос. Праз тое, што значная частка мясцовага жылфонду знаходзіцца сапраўды ў дрэнным стане, многія жыхары рады пераезду ў новае жыллё. Аднак не ўсе. Іх апаненты пытаюцца ў суседзяў, ці хацелі б яны пераязджаць, калі б іх дамы адрамантавалі?.. І не заўсёды атрымліваюць станоўчы адказ.

Пасёлак стаў улюбёным месцам і для экскурсаводаў: унікальная будова і атмасфера раёна падштурхнулі гісторыкаў да ідэі стварыць тут музей эпохі пад адкрытым небам. На іх думку, гэта была б сапраўдная «фішка» для прыцягнення сюды турыстаў. З гэтай нагоды разгарнулася цэлая кампанія па захаванні пасёлка МТЗ.

— Наша ініцыятыва ў тым, каб сабраць подпісы вядомых асоб і спецыялістаў пад зваротам у Мінгарвыканкам з просьбай захаваць пасёлак, — распавядае **арганізатар кампаніі экскурсавод Раман АБРАМЧУК**. — Прыемна, што нас падтрымліваюць шмат вядомых дзеячў архітэктуры, мастацтва, турызму. Апроч таго, актыўнасьць праяўляюць многія жыхары пасёлка, якія цэняць цішыню і ўтульнасць гэтых ву-

лачак і двароў, а таксама — памяць, якой тут літаральна прасякнута паветра.

Раман Абрамчук перакананы: пасёлак Трактарнага завода — гісторыка-культурная каштоўнасць, хоць пакуль афіцыйна не мае такога статусу. Аднак заяўка для яго надання ўжо рыхтуецца. Бо адметнасць гэтага месца ў тым, што ў Мінску гэта, бадай, самы яркі прыклад сацгарадка — пасёлка для рабочых гіганцкага прадпрыемства, традыцыя будаўніцтва якога бярэ пачатак у Заходняй Еўропе XVIII стагоддзя. Гэта цэльны ансамбль, вельмі якасна і канцэптуальна прадуманы, прыгожы, арыентаваны на чалавека. І ён такім вольна з цэльным, з непаўторнай атмасферай, дайшоў да нас як сведка савецкай эпохі.

Раён быў распланаваны такім чынам, каб яго жыхарам было сапраўды камфортна. Сёння мы назвалі б гэта «элітным жыллём» для рабочых МТЗ.

Спецыялісты ўжо распрацоўваюць канцэпцыю і ствараюць планы па адраджэнні пасёлка. У іх уваходзяць якасны рамонт дамоў, стварэнне музея і выставачных павільёнаў у некалькіх ужо адселеных дамах, прыцягненне сюды інвестараў для арганізацыі гісторыка-культурнага запаведніка савецкай эпохі з тэматычнымі выставамі, адпаведнымі па стылі кавярнямі, крамамі і іншымі аб'ектамі турындустрыі, паступовая планавая рэстаў-

Дзе-нідзе супрацоўнікі ЖЭСа ўжо збілі дэкаратыўныя элементы.

дапускаячы манатоннасці. Шматлікія эркеры-вежачкі па баках будынкаў, упрыгожаныя шпіліямі; калоны, ляпніна, разнастайнасць так званых архітэктурных серый, чаргаванне павярховасці — у галаве не ўкладваецца, што гэта і была тыповая будова, прымененая ўпершыню ў сталіцы менавіта тут.

Збочваем на другую цэнтральную вось Трактарагора-

трактарнага завода надзвычай утульныя і вельмі прасторныя. Тут (яшчэ адна рэдкасць для сучаснасці) няма праблем з паркоўкай аўтамабіляў і дзіцячымі пляцоўкамі. Шырокія (нефункцыянальныя, казалі б мы цяпер) прагулачныя зоны паміж дамамі. Замкнутыя двары (каб усярэдзіну не пранікаў вонкавы гарадскі шум). Раён быў распланаваны такім чынам, каб яго жыхарам бы-

ло сапраўды камфортна. Сёння мы назвалі б гэта элітным жыллём для рабочых МТЗ. Апроч іншага, вуліца Стаханаўская адметная тым, што на ёй знаходзіцца ўсе неабходныя ўстановы — міліцыя, лазня (цяпер — фізкультурна-аздараўленчы цэнтр), паліклініка, школа (цяпер там дом-інтэрнат), дзіцячы садок, крамы, сталовыя. Усё гэта завяршае задумку пасёлка як ідэальнага, «сонечнага» горада, дзе ўсё ёсць і які можа існаваць сам па сабе.

На гэтай жа вуліцы заўважаем вельмі адметны прыгожы дом з чарговым эркерам, на фасадзе якога стаіць дата яго будаўніцтва — 1948 год. Калісьці кватэры ў гэтым доме давалі толькі перадавікам вытворчасці — «стаханаўцам». Цяпер жа на першым паверсе тут размясцілася крама, надпіс на дзвярах якой па злой іроніі лёсу апавяшчае, што тут прадаюць... біятуалеты.

А іншы «стаханаўскі» дом, наадварот, выклікае павагу да яго сучасных гаспадароў. На першым паверсе гэтага будынка калісьці была крама, дзе прадавалі садавіну і гародніну. У 1990-я гады тут зрабілі краму па продажы водных фільтраў. І ўладальнікі вырашылі адпаведна аформіць уваход: па баках яго на сцяне з'явіліся барельефныя выявы русалак. Людзі гэты дом так і завуць — дом з русалкамі.

А ЎЗАМЕН — МУЗЕЙ ЭПОХІ

Тым часам выходзім да пляцоўкі, дзе пакуль яшчэ стаіць надзвычай маляўнічы, але

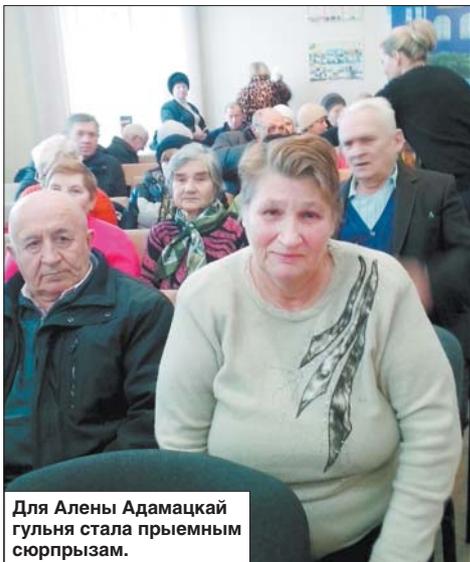
Адрэстаўраваныя дамы выглядаюць, як лялечныя.

лачак і двароў, а таксама — памяць, якой тут літаральна прасякнута паветра.

Раман Абрамчук перакананы: пасёлак Трактарнага завода — гісторыка-культурная

рацыя пасёлка, фасадаў дамоў і двароў, вяртанне ім выгляду канца 1940—1950-х гадоў.

Дзяна СЕРАДЗІОК.
Фота аўтара

Для Алены Адамацкай гульня стала прыемным сюрпрызам.

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Удзел у гульні бяруць усе, хто на працягу года аплачваў паслугі яшчэ да заканчэння бягучага месяца або да 15-га чысла наступнага. Яны атрымліваюць магчымасць папоўніць свой асабісты рахунак на 150 тысяч рублёў.

Перад тым, як пачаць розыгрыш, Алена Бальшакова дзякуе ўсім прысутным за добрасумленнасць і разуменне. Лепшай плацельшчыцы, якой па выніках мінулага года выбрана

Алена Адамацкая, уручаюцца падарункі ад камунальнікаў. Яшчэ адзін — за грамадзянскую пазіцыю — ёй перадае прадстаўнік грамадскай арганізацыі «Белая Русь».

«За кватэру плачу наперад: вольна зараз прыйдзе квітанцыя за студзень, а ў мяне ўжо на асабістым рахунку ёсць грошы. Не люблю быць у даўжніках. І нават не ведала, што за гэта можна атрымаць нейкія там падарункі».

Самая хвалюючая частка свята — розыгрыш прэміяльных сум. Дзясяткі вачэй з надзеяй сочаць за празрыстым барабанам, які круціць работнік арганізацыі. Магчымасць дастаць адтуль кавалачак паперкі з адрасам чарговага шчасліўчыка даецца ахвотнікам з залы. Гэта робіцца дзеля таго, каб ніхто не западозрыў, што мерапрыемства робіцца «для паказухі», а прызы паміж сабой дзеляць самі ж камунальнікі. Відэа, як людзі хвалююцца і спадзюцца, што з вялікай колькасці паперак рука выхапіць менавіта тую, дзе пазначаны іх адрас. Але, улічваючы, што ў барабане звыш 10 тысяч паперак, шанец не вельмі вялікі. «Вой, гэта ж мая вуліца», — жанчына не можа ўтаіць расчаравання, што выпаў не яе нумар дома і кватэры.

І ПЫЛАСОС У ПРЫДАЧУ

Калі ўсе 130 прызаваў сум размеркаваны, ініцыятыву ў свае рукі бярэ яшчэ адзін удзельнік свята. Добрую справу падхапіла фірма «Белкамгарант», якая 4 гады займаецца ў Магілёве ўсталяваннем дамафонаў і іх абслугоўваннем. Яе дырэктар Дзмітрый Казакоў паведаміў, што па выніках працы за мінулы год лепшым стаў другі пад'езд дома па вуліцы Куцепава, 46. Яго жыхары лепш за іншых захоўвалі дамафоннае абсталяванне і сярод іх быў разыграны каштоўны прыз — пыласос.

— Такія мерапрыемствы выходзяць у жытлоўнае жаданне захоўваць чысціню ў пад'ездзе, плаціць за паслугі своечасова, стымулююць і дысцыплінуюць спажываючых, — упэўнены Дзмітрый Казакоў.

Наогул усе, хто прыйшоў на мерапрыемства, атрымалі салодкія падарункі ад спонсараў — цукеркі, пячэнне, вафлі. А за некалькі гадзін да пачатку розыгрышу супрацоўнікі ЦПС разам з інспектарамі ДАІ УУС Магілёўскага аблвыканкама заахоцілі і некалькіх аўтамаатараў. Калі кіроўца прыпыненага імі аўтамабіля аказваўся ўзорным удзельнікам руху і не меў запавяжанагаў па камунальніку (гэта за лічаныя хвіліны правяралася па электроннай базе), ён атрымліваў адначасова некалькі прызоў — ад камунальнікаў, ДАІ і спонсараў. Прыемна, што ўсе 5 кіроўцаў, якія міжволі далучыліся да гульні, аказаліся ўзорнымі ва ўсіх адносінах. І

шчаслівая ўсмешка, якая паступова змяняла на іх тварах разгубленасць і непараўменне, выкліканыя нечаканасцю падзеі, красамоўна сведчыла: свят шмат не бывае.

Нэлі ЗІГУЛЯ. Фота аўтара.

Пачастункі для добрасумленных.

Фота Анастасіі ЦЕЛЯШУК

СПРАВА НЕ Ё ЧАСЕ

«Ён не тое што не папрасіў пра-бачэння, а нават і не падумаў — яшчэ мне ў адказ хаміць пачаў! Ну і моладзь цяпер пайшла!» — пачуўшы канец гэтай эмацыйнай жаночай гаворкі ў раённай палі-клініцы, я нават не адразу зразу-мела, што ў ёй так шкрабанула. А потым раптам дайшло: я крыху ведаю прамоўцу, якая скардзі-лася на «сучасную моладзь»... і з'яўляецца амаль што маёй адна-годкай. Зрабілася чамусьці прык-ра і няёмка — і за яе, і за сябе, як быццам нас усіх, каму за 30, адным махам запісалі ў шарэнгі старых.

У студэнцкія гады з падачы сяброўкі я захапілася валанджёрскім рухам — а канкрэтна археалагічнымі раскопкамі. Бязвыплата і па добрай волі, аўта-стопам, электрычкамі, веласіпедамі... Штогод на месца іх правядзення пад Полацкам збіраліся самыя розныя лю-дзі — студэнты і школьнікі, гараджане і вясцоўцы, фізікі і лірыкі, беларусы і замежнікі, каго вабілі гісторыя род-най зямлі і дух прыгод. Менавіта там, у археалагічным летніку, мы пазнаё-міліся з Жэняй. Яна працавала, зда-ецца, у выдавецтве, мела ўжо дваіх даволі дарослых дзяцей і па мерках 18–20-гадовых юнакоў і дзяўчат магла б здавацца «старой». Але не ўспры-малася так, хоць трэсні. Лёгка на пад'ём, абаяльная, усмешлівая, Жэня ніколі не ціснула на нас «дарослым» аўтарытэтам і не парывалася вучыць з вышынні жыццёвага вопыту. Можна, таму яна стала абсалютна «сваёй» у гэтай разнашэрснай маладзёжнай кампаніі, а мы ніводнага разу не па-рываўліся зваць яе імем па бацьку і, здаецца, так і не даведаліся, колькі ж ёй насамрэч гадоў.

Мабыць, менавіта пасля гэтага зна-ёмства я канчаткова ўсвядоміла, што і сталася, і старасць, і нуднае маралі-затарства не залежаць ад пашпарт-нага ўзросту — яны жывуць у кожнага ўнутры, ці то ў галаве, ці то ў сэрцы. Даводзілася бачыць зусім яшчэ мала-дых людзей, якія разважалі і паводзілі сябе, як старыя, і жвавых пенсіянераў, хто мог даць фору ўнукам у арганіза-цыі турыстычных вылазак ці кухонных пасядзелак пад гітару, і ўсё гэта — без аніякага налёту ненатуральнасці, штучнага панібратства, змучанага па-мкнення «маладзіца»... Доўга спра-бавала здагадацца, што іх няўлоўна аб'ядноўвае. І, здаецца, вывела пэў-ную формулу. Маладыя або тыя, хто адчувае душэўную маладосць, нягледзячы на ўзрост, хочуць разбурыць стэрэатыпы, раскачаць, перакуліць з ног на галаву, перарабіць да лепшага ўвесь свет; старыя ж імкнуцца так ці інакш настаіць на правільны шлях, падагнаць пад правілы і нормы, пера-рабіць іншых людзей. У першых часам атрымліваецца, у другіх — атрымлі-ваецца, як правіла, не дасягнуць ча-канага выніку, але справакаваць кан-флікт з тымі, хто «перарабляцца» не жадае.

Дасюль, калі хто са знаёмых ка-тэгорыі «30+», няхай сабе і з вялікім «хвастом», раптам заводзіць пласцін-ку «вось у наш час...» і іншыя сентэн-цы пра макрэішу ў мінулым ваду і зелянейшую траву, я ледзь стрымлі-ваю нервовыя смяшчынкі. Прызнайце-ся шчыра, хіба час быў хоць калісьці цалкам бестурботны да невыноснай лёгкасці быцця? Або гэта ўсё ж улас-ціваць маладосці — верыць у сябе, бачыць мэту, не заўважаць перашко-ды і запамінаць пераважна добрае? А потым спіраль робіць чарговы віток, і вось ужо мы, як калісьці нашы бацькі, бабулі, прадзядулі, заўважаем хібы нова-га падрастаючага пакалення. І мож-на паспрабаваць змяніць іх — сваіх дзяцей і ўнукаў, але, магчыма, варта найперш змяніць сябе маладога і разам з ім змяніць да лепшага свет? Або паказаць прыклад — і пачаць з сябе. Што, як заўжды, аказваецца са-мым цяжкім.

А вы як думаеце, ці справа ў часе?
Вікторыя ЦЕЛЯШУК.

■ Кропка на... сэрцы

«ИНСТИТУТ» БАЦЬКОЎСКОЙ ЛЮБОВІ

Сваю малодшую — Кацярыну — Вікторыя Новікава называе «пацерачкай». Тая сядзіць на руках і вялізнымі вачыма азірае навакольных. Дзяўчынцы ўжо два з паловай гады. Калі праз некалькі месяцаў пасля нараджэння ёй быў пастаўлены страшны дыягназ, урачы нават адмаўляліся прагнозы рабіць. Вікторыі, якая ўзяла дзіця пад сваё крыло да таго, як даведалася пра цяжкае захворванне, медыкі прадказвалі, што дзяўчынка ніколі не будзе хадзіць, гаварыць і нармальна развівацца. Але прыёмную маці, у якой свая дачка ледзь старэйшая за Кацю, гэта не збянтэжыла. Яна пайшла вучыцца на медыцынскія курсы па доглядзе хворых, якія паспяхова скончыла. І сённяшнія дасягненні маленькай Каці здзіўляюць нават спецыялістаў:

— Мы змаглі пазбегнуць цяжкай аперацыі, якую прагназавалі, — гаворыць Вікторыя. — Да годзіка не вылазілі з бальніцы. Цяпер перыядычна на ўколах, каб падтрымліваць дзіця. У 10 месяцаў Каця змагла сесці, у 1,5 года пайшла. Вядома, прагрэс вельмі павольны, але ён ёсць. Ёсць станоўчы эфект ад лячэння. І хоць урачы казалі, што дзяўчынка будзе толькі ляжаць, мы рабілі спецыяльную гімнастыку для развіцця дробнай матарыкі, масажы розныя, якія яна вельмі любіць. Каця стала больш актыўнай, стала нарэшце запамінаць паслядоўнасць дзеянняў.

Мы — гэта не толькі маці з бацькам, але і бабуля, якая Кацю не спускае з рук, і яшчэ сем братоў і сясцёр: Саша, Віця, Ніка, Света, Ваня, Антон, Паліна. Чужому не адразу зразумела, хто тут родны па крыві, а хто — прыёмны. Любоўі бацькоў відавочна на ўсіх хапае. Між іншым, прыёмнымі бацькамі Вікторыя і Аляксей Новікавы сталі таксама не ўчора. Яшчэ ў 2007 годзе ў бальніцы, дзе Віка ляжала з родным сынам, яны пазнаёміліся з 12-гадовай дзяўчынкай Ірай, якую вырашана было ўзяць у сям'ю.

Спецыялісты-педагогі, што курыруюць Но-вікавых, заўважылі, што дзецям, якія трапляюць на выхаванне менавіта да гэтых прыёмных бацькоў, заўсёды шанца — яны або вяртаюцца ў бялагічную сям'ю ці да сваякоў, або ідуць на ўсынаўленне.

— Праз сям'ю Новікавых прайшло восем дзяцей, якія ўрэшце знаходзілі сваіх блізкіх, — расказвае метадыст сектара аховы правоў дзяцінства аддзела адукацыі, спорту і турызму Буда-Кашалёўскага райвыканкама Святлана Савіцкая. — Калі вырашалі, якая з прыёмных сем'яў нашага раёна будзе жыць у новым доме, правялі кастынг. Выбралі самых дастойных, хто добра ведае, як з дзецьмі ладзіць. На рашэнне паўплывала і тое, як Вікторыя змагаецца за жыццё хворага дзіцяці. Гэта ўвогуле можна на-

зваць подзвігам. Калі б дзяўчынка засталася ў доме дзіцяці, такога выніку ў лячэнні не было б. Усе бачаць, як многа прыёмных бацькі займаюцца з гэтым дзіцем, і нават урачы называюць цудам сённяшні стан дзяўчынкі.

Чужому не адразу зразумела, хто тут родны па крыві, а хто — прыёмны. Любоўі бацькоў відавочна на ўсіх хапае.

Між тым, пераможцы раённага конкурсу за права жыць у новым, нядаўна пабудаваным доме сямейнага тыпу — не педагогі па адукацыі і вышэйшых навучальных устаноў не заканчвалі. Вікторыя калісьці вывучылася на швачку-вя-зальшчыцу ў гомельскім прафтэхвучылішчы бытавога абслугоўвання. Аляксей працуе слесарам-рамонтнікам на адным з прадпрыемстваў

Гомеля. Яны не лічаць, што заняліся занадта цяжкай справай — выхаваннем сваіх траіх і пя-цярных прыёмных дзяцей:

— Я сам са шматдзетнай сям'і, — заўважае Аляксей. — Прывык, што нас павінна быць мно-га. І мне падабаецца, калі дзяцей шмат. Да нас заўсёды і пляменнікі прыязджаюць, і суседскія дзеці прыходзяць. Сумна, калі іх менш станові-цца, нават калі нехта ў санаторый ад'язджае.

— Новы дом вялікі і прыгожы, што вельмі прыемна, — адзначае Вікторыя. — Усё, што неабходна для жыцця і творчасці, тут ёсць. Тым больш, нам дапамагаюць усе: вось, глядзіце, мэбля ў гасцёўні — падарунак ад губернатара Гомельшчыны Уладзіміра Дворніка. Мы тут пачалі прасторы асвойваць. Дзяўчынкі мне на кухні дапамагаюць. Безумоўна, у кожнага дзі-цяці свае здольнасці, і мы будзем іх развіваць. Святлана на скрыпцы іграе, Віця і Ваня — на баяне. Практычна ўсе маюць.

(Заканчэнне на 5-й стар. «СГ».)

■ У вас будзе дзіця

«Кожнае дзіця — скарб», — сцвярджаюць стваральнікі рубрыкі «У вас будзе дзіця», якая вось ужо чацвёрты год выходзіць на тэлеканале АНТ (у рамках праграмы «Пакуль усе дома»). Стваральнікі беларуска-расійскага праекта дапамагаюць дзецям, якія па розных прычынах засталіся без бацькоўскай апекі, любові і клопату, адшукаць новыя сем'і. За гэты час ужо 54 з іх апынуліся ў сям'і.

«Звезда», якая таксама далучылася да праекта, працягвае знаёміць чытачоў з малымі, якія больш за ўсё на свеце марачы знайсці бацькоўскую пшчоту і ўтульны дом. Сёння прадстаўляем вашай увазе хлопчыка, які жыве ў дзі-цячым доме ў Жодзіне, але верыць, што знойдзе толькі сваіх маму і тату.

Жэня

Яснавокам Жэню 7 гадоў. У яго пакуль не вельмі добра атрымліваецца вымаўляць некаторыя гукі, таму хлопчык старанна займаецца з педагогам-дэфек-толагам і робіць «зарядку для языка», развівае памяць і мысленне, рыхтуючыся да школьнай нагрукі. Затое ў яго, як адзначаюць выхавальнікі, залаты характар: Жэня добразычлівы, лагодны, паслуж-

мяны, працавіты. «Ён спакойны і ўсёдлівы, заўжды гатовы пры-сці на дапамогу, вельмі цёплы, душэўны хлопчык, — пералічвае якасці аднаго са сваіх гадаванцаў выхавальніца Святлана Шымано-віч. — І надзвычай шкада, што да-гэтуль яшчэ не знайшліся людзі, якія змаглі б яго аберагаць, апя-каць і клапаціцца пра яго. Вельмі хацелася б, каб у першы клас, да якога так адказна рыхтуецца Жэ-ня, яго адвядлі ўжо бацькі».

Калі вы хочаце даведацца пра Жэню больш, патэлефануйце па нумары: (017) 284-71-51. Гэта тэлефон Нацыянальнага цэнтра ўсынаўлення Мі-ністэрства адукацыі. Таксама для тых, хто хоча ўсы-навіць дзіця, на сайце videopassport.ru змешчаны відэакурсы, падрыхтаваныя сумесна НЦУ і творчай групай праекта.

■ Пазіцыя

Іерэй Дзмітрый ГРЫЦЭНКА:

«ЁСЦЬ ПРЫКЛАД, КАЛІ АДЗІН СВЯТАР ЗАЧЫНІЎ ДВА ДЗІЦЯЧЫЯ ДАМЫ»

Наша краіна ўваходзіць у першую дзясятку па колькасці разводаў у свеце. Часцей за ўсё распадаюцца маладыя сем'і, якія пражылі ў шлюбе менш за чатыры гады. Уступаць у шлюб маладыя людзі не баяцца, але, сутыкнуўшыся з некаторымі цяжкасцямі сямейнага жыцця, хутка вырашаюць развесціся.

Больш моцнымі лічацца сем'і, якія прытрымліваюцца рэлігійных традыцый. Сёння Беларуская праваслаўная царква вядзе мэтанакіраваную працу па распаўсюджванні традыцыйных сямейных каштоўнасцяў. Адным з самых актыўных святароў, якія працуюць у гэтым кірунку, з'яўляецца кіраўнік Цэнтра аховы мацярынства і сямейных каштоўнасцяў іерэй Дзмітрый ГРЫЦЭНКА. Святар раскажаў аб тым, у чым ён бачыць пагрозу сучаснаму інстытуту сям'і і якія парадоксы звязаны са шматдзетнымі сем'ямі.

— На жаль, калі паглядзець на сучасную статыстыку разводаў у Беларусі, то адразу становіцца ясна, што ўмацоўваць сямейныя каштоўнасці проста неабходна.

Сёння ў кожнай епархіі Беларускай праваслаўнай царквы прызначаны святар, які працуе

У грамадзянскім сужыцці «муж і жонка» трымаюць сябе на дастатковай адлегласці ад аднаго, жывуць на агульнай тэрыторыі, але быццам бы з адкрытымі дзвярамі, каб заўсёды была магчымасць збегчы.

у кірунку абароны жыцця, мацярынства і сямейных каштоўнасцяў. Гэта значыць, што праца вядзецца ў царкве сістэмна і ўжо не адзін год.

У першую чаргу — гэта шматгранная праца з моладдзю. Мы стварылі спецыяльныя відэаматэрыялы і праводзім лекцыі, гутаркі, круглыя сталы з падрастаючым пакаленнем. Таксама ладзім тэматычныя выставы, фестывалі, конкурсы... Напрыклад, створана мабільная выстава «Чалавечы патэнцыял Айчыны: традыцыйная маральнасць і сямейныя каштоўнасці». У некаторых прыходах працуюць спецыяльныя крызісныя цэнтры для цяжарных жанчын,

а таксама для сямей, якія маюць патрэбу ў матэрыяльнай ці духоўнай дапамозе.

— Якая, на ваш погляд, галоўная пагроза сучаснаму інстытуту сям'і?

— Адну з самых галоўных пагроз — не толькі сям'і, але і ўсяму грамадству — уяўляе сучасная форма сужыцця, так званы «грамадзянскі шлюб», «пробы шлюб» ці «шлюбпадобныя адносіны», а таксама страта цнатлівасці маладымі людзьмі да ўступлення ў зарэгістраваны шлюб.

Каханне — гэта ў першую чаргу адказнасць. У грамадзянскім сужыцці «муж і жонка» трымаюць сябе на дастатковай адлегласці адно ад аднаго, жывуць на агульнай тэрыторыі, але быццам бы з адкрытымі дзвярамі, каб заўсёды была магчымасць збегчы.

Як правіла, для жанчыны «грамадзянскі шлюб» — гэта ілюзія сям'і, а для мужчыны — гэта ілюзія свабоды. Вельмі паказальныя ў гэтым сэнсе звесткі, атрыманыя расійскімі сацыёлагамі: 90% жанчын у сужыцці лічаць сябе жонкамі, а 87% іх сужыцеляў лічаць сябе... халасцямі!

— Але многія маладыя людзі маркуюць, што «грамадзянскі шлюб» дае магчымасць не толькі паспрабаваць сябе ў ролі мужа ці жонкі, але і ўпэўніцца ў тым, што выбраны партнёр падыходзіць да сямейнага жыцця...

— Іншымі словамі, маладыя людзі проста праводзяць эксперымент. Але самае дрэннае, што такія эксперыменты нярэдка канчаюцца абортамі...

У ЗША яшчэ ў 1996-м Біл Клінтан зацвердзіў дзяржаўную праграму выхавання — «устрымання» да шлюбу сярод «элітнай моладзі». Амерыканскія спецыялісты па сямейным выхаванні, звяртаючыся да маладых людзей, кажуць ім: «Што вы выбіраеце? Шчаслівую сям'ю адзін раз на ўсё жыццё, нараджэнне здаровых дзяцей або частую змену партнёраў, разводы, нараджэнне дзяцей з паталогіямі? Сцэнарый вашага будучага жыцця залежыць ад таго, ці захавалі вы чысціню, цнатлівасць да ўступлення ў шлюб».

Згодна з іх даследаваннямі 85% і больш дзяўчат, якія ўступілі ў шлюб цнатлівымі, у будучыні захоўваюць свой шлюб. Калі ж дзяўчына мела хаця б аднаго палавога партнёра да шлюбу, нават калі гэта быў яе будучы муж, верагоднасць захавання яе будучага шлюбу зніжаецца да 50%. А калі дзяўчына

Сустрэчы з моладдзю ў розных фарматах дапамогуць маладым людзям больш асэнсавана ставіцца да стварэння сям'і, як лічыць Дзмітрый Грыцэнка.

не надавала значэння чысціні свайго ўнутранага свету, сваёй годнасці і прызначэнню, то верагоднасць захавання будучага шлюбу можа сысць да 0%. У гэтай праграме гаворыцца і пра тое, што «ўстрыманне» — адзіны надзейны спосаб пазбегнуць аборту, а таксама захворванняў, якія перадаюцца палавым шляхам і могуць прывесці да бесплоддзя.

Афармленне шлюбу — гэта выразнае прагаворванне таго, што пара з'яўляецца парай, а не проста часовым эксперыmentам. Людзі, якія свядома ідуць на «невывразныя» адносіны, хутчэй за ўсё, не здобудуць устойлівасць і падстаўляюць сябе пад вялікую рызыку. Законны шлюб — гэта яшчэ і зацвярджэнне таго, што цяпер у пары ўсё агульнае: і каштоўнасці, і задачы, і выхаванне дзяцей. Два чалавекі становяцца агульным арганізмам. Даюць абяцанне быць разам не толькі ў эйфарыі і задавальненні, але і ў перыяды цяжкасцяў. А гэта вельмі важна.

— Якое дасягненне цэнтра вы лічыце галоўным у мінулым годзе?

— Мы шмат працавалі і працуем у кірунку стварэння станоўчага іміджу шматдзетнай сям'і ў свядомасці грамадства і моладзі. І, здаецца, нейкі рух паचाўся. Шматдзетнасць, на мой погляд, рэч парадаксальная і з'яўляецца прыкметай паспяхоўнасці. Першы парадокс заключаецца ў тым, што **дабрабыт сям'і паліпаіаецца па меры нараджэння кожнага наступнага дзіцяці**. Прыкладаў таму мноства. Самым неверагод-

У аднадзетных сем'ях часам атрымліваецца, што на адно дзіця прыходзіцца шэсць(!) дарослых: мама, тата і іх бацькі. Такому падлетку застаецца толькі паспачуваць.

ным чынам з'яўляюцца жыллё, абстаноўка і неабходныя рэчы (нярэдка нават у лішку). Знаходзяцца памочнікі па гаспадарцы і добрыя ўрачы.

Другі парадокс — **чым больш дзяцей, тым у бацькоў больш часу на іх і на сябе**. Часта шматдзетная мама альбо зусім не працуе, альбо працуе дома, а значыць, не марнуе час на транспарт, не пакутуе ў гадзіны пік, не матляе нервы ў чэр-гачы... Яна можа сустрэць дзяцей са школы, дапамагчы выканаць урокі, адвесці ў гурткі і г.д. Праз некалькі гадоў частку клопатаў можна ўжо даверыць старэйшым дзецям. Акрамя таго, дзіця не вісне штохвілінна на маме, бо ў яго пад бокам заўсёды ёсць кампанія братоў і сясцёр.

Ці вось, напрыклад, цікавае назіранне: шматдзетныя мамы (ды і таты) выглядаюць значна маладзейшымі за свае гады,

прычым без усялякіх касметычных хітрыкаў. Здавалася б, і не высыпаюцца ўдосталь, і клопатаў па горла, і часу не хапае, а бацькі бадзёрыя і энергічныя — парадокс!

А вось яшчэ дзіўнае адкрыццё — чым больш дзяцей, тым лягчэй з імі ладзіць, іх выхоўваць, як, зрэшты, і сябе. Дарэчы, «цяжкі» ўзрост у падлеткаў са шматдзетных сем'яў праходзіць больш мякка, чым у іх аднагодкаў з сем'яў з адным ці двума дзецьмі.

Прычын тут некалькі. Папершае, маючы рознаўзростаўных дзяцей, бацькі лягчэй разумеюць асаблівасці дзіцяці, які становіцца дарослым чалавекам. Самім падлеткам лягчэй праяўляць сваю «даросласць», паколькі ў іх ужо ёсць свае цалкам сур'ёзныя абавязкі. Акрамя таго, у бацькоў проста няма часу на дробязныя прыдзіркі да падлеткаў. У аднадзетных сем'ях часам атрымліваецца, што на адно дзіця прыходзіцца шэсць(!) дарослых: мама, тата і іх бацькі. Такому падлетку застаецца толькі паспачуваць.

Праблем малодшых дзяцей у сапраўды вялікіх сем'ях, як правіла, не існуе. Да таго часу, калі апошняе дзіця застаецца самым малодшым, старэйшыя дзеці жоняцца ці

выходзяць замуж і з'яўляюцца новымі малымі.

Дзеці, якія маюць добры досвед братэрскіх адносін у сям'і, як правіла, усюды «свае сярод сваіх». Яны больш адкрытыя, жыццярадасныя і не агрэсіўныя. Ім лягчэй пераадолець сваю эгаізм. Яны ўмеюць не толькі суперажываць іншаму, але і радавацца поспехам тых, хто побач. У выніку ўсё гэта дапамагае ім пабудоваць уласнае сямейнае жыццё.

Ёсць яшчэ адзін вялікі плюс шматдзетных. Рэлігійна-маральны закон гаворыць, што дзеці абавязаны клапаціцца пра сваіх бацькоў, калі тыя становяцца нямоглымі. А калі братоў і сясцёр шмат, то разам ім значна лягчэй дапамагачь не толькі састарэлым мамам і татам, але і адзін аднаму ў выпадку нейкіх жыццёвых нягод.

Я не сцвярджаю, што шматдзетнасць сама па сабе пазбяўляе ад праблем. Зусім не. Наяўнасць дзяцей — гэта не самамэта. Напэўна, цалкам можна быць багатым, здаровым, шчаслівым і з адным дзіцем, і нават без дзяцей. Але пры іншых роўных умовах сем'і з некалькімі дзецьмі ў выніку выйграюць і ў маштабе свайго роду, і ў маштабе сваёй Айчыны.

— Падзяліцеся планами на бягучы год?

— У сацыяльнай дзейнасці нашай царквы ёсць прыклад, калі адзін святар зачыніў два дзіцячыя дамы. Як ён гэта зрабіў? Адкрыў сайт з відэаролікамі пра кожнае дзіця, і літаральна за некалькі месяцаў дзяцей разабралі па прыёмных сем'ях. Дзіця павінна расці ў сям'і! І гэта выклік у першую чаргу людзям, якія лічаць сябе вернікамі. Да рэвалюцыі дзіцячых дамоў у нас не было. Малых, якія засталіся сіротамі, забіралі родныя ці размяркоўвалі ў сем'і. Задача царквы сёння — паказаць прыклад у гэтай справе, важнай і неабходнай справе. І мы будзем рабіць усё, што ў нашых сілах, каб выхавачь у людзях разуменне, што дзіця не павінна расці без любові.

Наталля ТАЛІВІНСКАЯ

— Ужо некалькі гадоў запар грамадзянскія арганізацыі праводзяць Дзень бацькі. Але пакуль гэта неафіцыйнае свята...

— Я заўсёды падтрымліваю і буду падтрымліваць гэту традыцыю. Дзень бацькі афіцыйна адзначаюць у многіх еўрапейскіх краінах. Сёння, як ніколі раней, нашай краіне неабходны прыклад годнага мужчыны і бацькі, які пабудоваў дом, выгадаваў дзіцей і сумленна працуе. Спадзяюся, што калі свята стане афіцыйным, то да яго будзе прывязаны менавіта такі станоўчы вобраз. Гэта будзе адзін крок да ўсведамлення мужчынамі таго, што дзяцей і жонкаў, за якіх ён нясе адказнасць, кідаць сорамна, што нельга падманваць сваіх любімых і паказваць ім дурны прыклад — гэта нікому не прынясе ні радасці, ні карысці.

Святлана СТАРАВОЙЦЕНКА, спецыяліст «Белдзяржстраха»:

— Мы з хрэсьбінамі не спяшаемся. Я ўпэўнена, што ў кожнага дзіцяці, хрышчонае яно ці не, ёсць свой анёл-ахоўнік. Сваю першую дачку я пахрысціла, калі ёй было тры гады. Для яе гэта была сапраўдная падзея: мы разам з ёю выбралі хросных бацькоў, рыхтавалі белую сукенку і хустачку. Потым малая яшчэ доўга прапаноўвала знаёмым паглядзець на яе крыжык... Сёння яна ўжо падлетак, добра разумее, што яна хрышчоная, наведвае храм і мае добрых адносін са сваёй хроснай мамай.

Нядаўна ў нашай сям'і адбылося папаўненне. І так атрымліваецца, што мы ізноў не спяшаемся з хрэсьбінамі. Яны абавязкова будуць, толькі ў свой час, калі для гэтага будзе спрыяльны настрой, абставіны і жаданне.

Павел СЯРДЗЮК, настояцель прыхода храма Свяціцеля Мікалая Японскага ў Мінску:

— Каб вырашыць, хрысціць немаўля ці не, неабходна зразумець сэнс хрышчэння. Хрысціць немаўля патрэбна ў тым выпадку, калі яго бацькі хрысціяне. Гэта тыя людзі, якія сябе і сваё жыццё выбудоўваюць па хрысціянскіх заповедзях, стараюцца ўвасабляць у сваім жыцці Евангелле. Хрышчэнне — гэта не індывідуальная падзея чалавека, гэта нараджэнне чалавека для жыцця з Богам у хрысціянскай супольнасці. Праз хрышчэнне чалавек далучаецца да арганізма Царквы і людзей, якія маюць зносіны з Богам.

Але тая практыка і тое разуменне хрышчэння, якія пануюць у нецаркоўнай сферы, прымушаюць мякка кажучы, жахацца. Хрысціяне для таго, каб дзіця не хварэла, каб не сурочылі, для

таго, каб была абарона... А механізмы гэтай абароны людзі сабе слаба ўяўляюць. Хрысціяне быццам бы па інерцыі. Сённяшняя сітуацыя ў нашых храмах паказвае, што калі мы возьмем кнігі рэгістрацыі хрышчэння і тых, хто наведвае і моліцца ў храме, то мы ўбачым дзіўны дысананс: праз таінства хрышчэння праходзіць значна больш людзей, чым гатовых жыць паводле хрысціянскіх заповедзяў.

Калі мы возьмем Святое Пісанне, то ўбачым, што прамых пасылак «за» ці «супраць» хрышчэння немаўлят няма. Але ёсць адзін вельмі важны момант, звязаны са Старым Запаветам. Прыналежнасць да Бога абранага народу ўсталёўвалася на восьмы дзень пасля нараджэння дзіцяці (у немаўлят мужчынскага полу абразалі крайнюю плоць — гэта быў такі знак на целе). Старазапаветнае абразанне — гэта правобраз Новазапаветнага хрышчэння, і таму праваслаўная хрысціянская традыцыя і заходняя, рымска-каталіцкая, традыцыя здзяйсняюць хрышчэнне немаўлят. Але яно можа быць і тым дарам, які будзе закапаны і не запатрабаваны чалавекам. І прыкладаў таму няма.

ХРЫСЦІЦЬ ЦІ НЕ ХРЫСЦІЦЬ НЕМАЎЛЯТ?

■ Бацькоўскі нататнік

УСІМ
ВЫЙСЦІ
З СЕЦІВА!

Фота Аляксандра КІСЕШЧУКА.

У сучасных дзяцей, здаецца, не засталася часу на жывыя стасункі. Яны гадзінамі сядзяць за маніторамі і нават не рэагуюць на нейкія знешнія раздражняльнікі. Узнікае пытанне: а дзецям патрэбны камп'ютар? Давайце азірнемся навокал: камп'ютарызаванае ў нашым свеце ўжо ўсё, што можна. Значыць, дзіця адназначна павінна разбірацца ў гэтым. Іншая справа, чаму прысвячаецца час за камп'ютарам і колькі гэта доўжыцца.

— Простыя гульні, створаныя для адпачынку, адначасова могуць і развіваць — маторыку, увагу, хуткасць рэакцыі і г.д., — кажа ўрач ультратрагавой дыягностыкі 3-й гарадской дзіцячай клінічнай паліклінікі г. Мінска Вераніка ПРАЛЕСКА. — Інтэлектуальныя «лабірынты» і іншыя гульні станюча ўплываюць на аналітычнае мысленне і здольнасць да планавання. Карысныя навукі і ўменні дапамагаюць развіць самыя розныя віртуальныя праграмы, энцыклапедыі і г.д. Аднак у захапленні ўсім гэтым ёсць і адмоўны бок — кампенсаторна-замышчальныя паводзіны.

Гэта азначае, што на ўзроўні падсвядомасці гульнявая рэальнасць становіцца для дзіцяці рэальнасцю жыцця. Дарэчы, падобным чынам фарміруецца і залежнасць ад тэлебачання: дзіцяці больш падабаецца перажываць цікавае жыццё мультыплі-

кацыйных і тэлевізійных герояў, чым сваё ўласнае, не такое багатае на веселасць, прыгоды, дасягненні, перамогі.

Асабліва небяспечнымі з'яўляюцца ролевыя камп'ютарныя гульні, калі гулец бярэ на сябе ролю камп'ютарнага персанажа. Віртуальная рэальнасць фарміруе нерэальны свет з эфектам прысутнасці. Такія гульні парушаюць псіхічны стан, мяняюць уяўленне чалавека пра сябе і наваколле, спрыяюць трывозе і дысгармоніі.

У гульні ёсць яшчэ адна асаблівасць: штораз пасля вынішчэння персанажа ажывае, ён бессмяротны. Гэты факт абавязкова адбіваецца на ўспрыманні каштоўнасці жыцця, сцірае мяжу паміж жыццём і смерцю, а значыць, развівае схільнасць да рызыкоўных паводзінаў.

Праблема камп'ютарнай залежнасці і негатывунага ўплыву камп'ютарных гульняў стала актуальнай амаль для кожнай сям'і. Таму заўсёды спрабуйце зразумець сутнасць выбранай дзіцею гульні. Лепей скіроўваць іх на будаўніча-эканаміч-

✓ Нясмысленная праца на камп'ютары для вучняў сярэдніх класаў — не больш за 2 гадзіны, для малодшых дзяцей — 15 хвілін.

✓ Сядзець за дысплеем трэба так, каб цэнтр экрана знаходзіўся на лініі позірку.

✓ Экран павінен знаходзіцца на адлегласці 60–70 см ад вачэй.

✓ Калі афтальмолаг прапасаў дзіцяці акуляры, абавязкова трэба карыстацца імі падчас заняткаў на камп'ютары.

✓ Прывучайце дзіця праз 15–20 хвілін рабіць перапынкі, міні-зарядку і зарядку для вачэй.

✓ Замест звычайных зручэйшых лепей паставіць спецыяльныя, зручныя, падабраныя па росце. Спіна і ступні атрымаюць апору, а мышцы спіны і перадплечча менш напружваюцца.

✓ Навучыце дзіця па завяршэнні працы на камп'ютары мыць твар халаднаватай вадой.

✓ Выбірайце карысныя заняткі — карыстанне тэкставымі рэдактарамі, малюванне, складанне графікаў.

АДКУЛЬ БЯРЭЦА ПРАЗМЕРНАЕ ЗАХАПЛЕННЕ КАМП'ЮТАРНЫМІ ГУЛЬНЯМІ?

1. У першую чаргу яно ўзнікае з прычыны недахопу нейкіх сур'езных рэчаў у рэальным жыцці. І размова не пра матэрыяльнае, вядома. Дзеці не адчуваюць сябе паспяховымі, яны не могуць перажыць адчуванні радасці, звязаныя са сваімі поспехамі. Міфічны свет забяспечвае ім сурагатную ўтульнасць.

2. Пагружэнне ў віртуальнае нярэдка звязана з канфліктамі пакаленняў, дрэннымі стасункамі паміж самымі блізкімі — татам і мамай, братамі/сёстрамі. У сям'і гэтыя праблемы ніхто не абмяркоўвае, не вырашае, а дзіцяці складана гэта перажываць, і яно шукае сцэнічныя маніторы.

Рэгламентаваць «стасункі» з камп'ютарам гэтак жа бессэнсоўна, як і забараняць. Гэта прыводзіць толькі да таго, што дзеці імкнуцца падманваць: гуляюць, калі бацькі не бачаць, кажуць, што час яшчэ не выйшаў... Бацькі павінны шукаць у жыцці і інтарэсах дзіцяці тое, што змагло б стаць альтэрнатывай камп'ютарнай гульні. Ёю могуць стаць хатнія гульні, нейкія сямейныя акцыі, святкаванні важных падзей, вядзенне сямейнага альбома, даследаванне генеалагічных каранёў і інш.

■ Вазьму твой боль...

ПАЧУЙЦЕ СТУК З НЕБА...

Мы ўсе на працягу жыцця сутыкаемся з цяжкасцямі. Вучымся іх пераадоўваць ці прымаць. Замагнемся ці апускаем рукі. Пакуем ці шукаем карысці. Дабрачынна дзейнасць «Клуба 5000» навучыла мяне таму, што ў жыцці нічога не здараецца проста так. Клуб навучыў замест адчайнага «за што?» задаваць пытанне «для чаго?».

Пяць гадоў таму мяне збіла машына. Гэта была цяжкая аварыя — некалькі аперацый, доўгае лячэнне, марудны шлях рэабілітацыі. Але сёння я гляджу на тую падзею як на самую шчаслівую ў сваім жыцці. Менавіта тады, лежачы ў бальніцы, не зольная паварушыцца, я звярнула ўвагу на хлопца, які даўно спрабаваў гэту ўвагу заваяваць. Толькі дзякуючы аварыі я ацаніла яго клопат, разгледзела патэнцыял і закахалася.

Страшнае здарэнне падарыла мне мужа. А разам з ім ланцужком прыйшлі і новая работа, і актыўная дзейнасць, і стварэнне самога «Клуба 5000». Нічога гэтага не было б, калі б не ДТЗ. Што ні здараецца — усё да лепшага.

...Мая знаёмая кахала хлопца. А ён выбраў іншую. Столькі пакутаў было, столькі слёз выплакана, яна нават да самагубства дайшла. Уратавалі. Дзяўчына хадзіла ценом гадамі. Пасля знайшла сваё шчасце, акрыяла, расквітнела. А той, першы яе кавалер, адчуў у сабе нетрадыцыйную арыентацыю. Пакінуў сям'ю з дзецьмі, пайшоў да мужчыны. «Уратаваў мяне Гасподзь, — кажа знаё-

мая. — Уратаваў ад большага гора. Тады я з цяжкасцю перажыла здраду, а цяпер бы не здолела». Калі мы думаем, што здарылася самае страшнае, трэба проста прыгадаць: магло быць яшчэ горш.

...Алена нечакана трапіла ў бальніцу — імгненна на аперацыйны стол. У маладой жанчыны адкрыўся ўнутраны крывацёк. Заўсёды актыўная, пазітыўная, яна, збялелая, ляжала на шпітальным ложку і... усё адно ўсміхалася.

Аперацыя прайшла ўдала. А падчас яе ўрачы заўважылі і выправілі невялікую прыродную анамалію, праз якую ў Алены магло ніколі не быць дзяцей. Цяпер яны з мужам рыхтуюцца да папаўнення ў сям'і.

...Адзінокая саракагадовая Валянціна, якая так шмат цягне на сваіх плячах, раптоўна захварэла. Дыягназ сур'ёзны. Я думаю, чым сучасней яе, як дапамагчы і абудзіць веру. І за што ёй такое пакаранне? Добрая, спагадлівая, цяплівая і бяскрыўдная. За што? І тут жа перафармулёўваю: для чаго? Адкаж прыходзіць імгненна. Каб пабыць слабай. Каб зняць з сябе адказнасць, адчуць клопат, стаць маленькай і безабароннай. Яна так стамілася несці ўсё на сваіх плячах, што яе істота просіць міласці: дайце перадыхнуць, дайце пабыць жанчынай. І пакуль істота прасіла, Валянціна не слухала яе, не чула з прычыны тых жа штодзённых клопатаў: здабыць, пракарміцца, адрамантаваць, «каня на скаку спыніць»... У істоты не засталася выбару. Каб яе пачулі, яна здалася і ўпала беспрэтомнай.

Тое самае з дзіцячай анкалогіяй. Я перакананая, што праз найцяжэйшае выпрабаванне — хваробу дзіцяці — Гасподзь спрабуе дастукацца да бацькоў, сваякоў ці саміх хворых. Напэўна, Ён і раней стучаў. Але Яго не чулі. І стук становіцца грамчэйшым, страшнейшым, пераходзіць у зван і гучыць прыгаворам. Дык вось, калі пытацца ў Бога «за што?» замест «для чаго?» — значыць, так і заставацца глухім да Яго.

...У Цэнтры дзіцячай анкалогіі, гематалогіі і імуналогіі перадаём падарунак для Васі. Хлопчык у коме. Сустрэкаемся з матуляй.

«Гэта машынка жоўтая, — заўважае Васева маці. — Ён не хоча жоўтае машынку. У вас ёсць такая ж, толькі зялёная?»

Няма. Давайце тады выберам іншы падарунак.

Салдацік? Не, ён не гуляе ў салдацікаў. Дайце нам планшэт. Я дакладна ведаю, што Васю парадую планшэт. Яму цяпер так патрэбны станоўчыя эмоцыі, ну дайце нам планшэт.

І крыўдна за Васю, і сорамна за яго маму. І шкада, што яна не чуе, як Бог б'е ў званы, насылаючы пакуты на яе сына.

...У Соні пухліна галаўнога мозгу. Яе тата п'е, як і большасць мужчын у іх вёсцы. На маці — гаспадарка, дом, дзеці. У Соні ёсць яшчэ старэйшы брацік і сястрычка. Калі тата напіваецца, то выганяе іх разам з маці на вуліцу. У мароз, ночку. Без адзення. Яны церпяць, а назаўтра, калі бацька ачуняе, робяць выгляд, што нічога не здарылася. Калі Соня была малень-

кай, ён біў яе галавой аб сценку. А цяпер у Соні пухліна. І ўрачы сказалі, што нічога больш зрабіць не могуць. Матуля і гэта даравала бацьку, не пачуўшы стук з неба.

...Лейкоз забраў сына ў адной сям'і. Не дапамаглі і сабраныя на лячэнне грошы. Суму ў некалькі тысяч еўра яны вырашылі патраціць на... помнік. Валанцёры «Клуба 5000» падказалі іншы варыянт — пералічыць грошы таму, чыё жыццё яшчэ можна ўратаваць. Але сваякі непахісныя: сродкі сабралі для нашага хлопчыка, на яго і будуць патрачаныя. «Так прынята — ставіць шыкоўныя помнікі маладым. Нас не зразумеюць, калі не паставім». Яны застаюцца глухімі да слоў валанцёраў пра тое, што хлопцу цяпер не патрэбны манумент, а патрэбны іх добрыя справы. Глухія да таго, што могуць выратаваць тут жыццё, а сыну там гэта залічыцца. Глухія да гучнага стуку з неба.

...Мама Наташы працуе ў лабараторыі пры раённай паліклініцы. Ёй не падабаецца браць аналізы. Яе ванітуе ад паху, што суткамі стаіць у лабараторыі. Яна не выносіць сваю начальніцу і калег. І яна (гэта паміж намі) часам піша вынікі «з галавы» ці на «вока», не праводзячы аналіз.

Аднойчы Наташына мама проста не пайшла на работу. А начальніцы схлусіла, што дачка захварэла. «Пракаціла». І яна перыядычна карысталася такім метадам, а пасля насіла хабар педыятру, каб той выпісваў бальнічны ліст на дачку. А потым ёй спатрэбіўся сапраўдны бальнічны. У гэтай жа лабараторыі выявілі, што ў Наташы рак.

ЯК ЗРАБІЦЬ
ВІРТУАЛЬНЫ СВЕТ
БЯСПЕЧНЫМ?

Сучасныя дзеці знаёмяцца з інтэрнэтам, яшчэ нават не навучыўшыся чытаць. У Міжнародны дзень бяспечнага інтэрнэту, які традыцыйна адзначаецца ў першы аўторак лютага, кампанія «Белтэлекам» вырашыла нагадаць бацькам, як можна абараніць сваё дзіця ад патоку негатывнай інфармацыі ў інтэрнэце.

Паслуга кантэкстнай фільтрацыі «Бацькоўскі кантроль» ад byfly была прапанаваная абанентам крыху больш як год таму і паступова набірае папулярнасць. Пры дапамозе сістэмы FortiGuard, якая змяшчае больш за 100 мільёнаў сайтаў, увесь трафік з непажаданых рэсурсаў парнаграфічнага, экстрэмісцкага зместу, з сайтаў, якія прапагандуюць насялле і небяспечныя паводзіны, блакіруецца. Да таго ж распрацоўшчыкі сістэмы пастаянна маніторыць інтэрнэт і папаўняюць базу небяспечных сайтаў.

Трэба мець на ўвазе, што паслуга «Бацькоўскі кантроль» з'яўляецца гнуткай: калі блакіроўка непажаданай інфармацыі патрабуецца не заўсёды, а толькі час ад часу, то ў любы момант можна ўключыць/адключыць паслугу па сваім жаданні. Пры гэтым аплата будзе брацца толькі за тыя перыяды (суткі), у якія абанент карыстаўся паслугай.

Падключыць «Бацькоўскі кантроль» могуць усе карыстальнікі byfly і абаненты пакетаў паслуг, акрамя абанентаў лінейкі «Мабіль» і падключаных па сетцы Wi-Fi. Зрабіць гэта можна самастойна ў асабістым кабінэце карыстальніка ці пры дапамозе спецыялістаў у сэрвісных цэнтрах «Белтэлекам». Таксама ў абанентаў ёсць магчымасць падключыць тарыфны план «Дамасед Юніёр», у рамках якога прадастаўляюцца доступ у інтэрнэт з хуткасцю 2 Мбіт/с і абарона ад непажаданай інфармацыі.

Надзея НІКАЛАЕВА

Святлана БАРЫСЕНКА.

www.club5000.by

Можа, даўно варта было змяніць працу ці нават пераехаць у іншы горад? Можа, і Наташу чакаў бы іншы лёс? Стук з неба становіцца грамчэйшым, калі яго не чуюць.

...Пеця доўга і цяжка лячыўся ад анкалогіі. Разам з фізічнай хваробай перанёс і псіхічны зрыў. Але ён выстаяў. Хлопец у стойкай рэмісіі. Цяпер ён дапамагае людзям, на долю якіх выпадаюць цяжкія выпрабаванні, накіроўвае іх думкі і настрой, аказвае маральную падтрымку.

Саша таксама прайшоў праз агонь, вяду і медныя трубы: была і хіміятэрапія, і прамянёвае лячэнне, і гармонатэрапія, і перасадка касцявога мозгу, і ўсе неспрыяльныя наступствы гэтага. Ён здолеў выжыць. Цяпер Саша жыве з каханай жонкай ва ўласнай кватэры, пабудаванай у крадзіт. Калекцыяныя прадметы даўніны — хоча захаваць гісторыю свайго краю. Збірае ваенныя экспанаты і ладзіць грамадскія выставы, ушаноўваючы падзвіг малых і вялікіх, вядомых і безыменных герояў Вялікай Айчыннай вайны. Саша малое родную прыроду, стварае макеты мясцовых цэркваў і касцёлаў. Праз свае захапленні атрымаў пасаду супрацоўніка музея. Ён любіць свой край і прывівае любоў да вёскі моладзі.

Саша шчаслівы. Як і Пеця. Таму што некалі хлопцы прыслухаліся і пачулі стук з неба.

Таццяна НЕМЧАНІНАВА, заснавальніца дабрачыннага руху «Клуб 5000»

«НУМАР ЛЮКС» І ДОМ З МЕЗАНІНАМ

«Нумар люкс» з высокай «столлю» неба Гомельшчыны выходзі акурат на бераг рэчкі. Рэчка тая хоць і называлася Бярэзінай, але воды яе ўжо праз сотню метраў мянялі прапіску — увіталіся ў Днепр.

Мы занялі гэты «нумар», загнаўшы свой шэранькі «шатл» у «гараж» пад дзічкай, ледзь толькі пыл ад колаў папярэдніх турыстаў паспеў улегчыся на дарозе.

Відаць, «нумар» карыстаўся папулярнасцю. Дзіва што! Агледзеўшыся, зразумелі ўраз, што адхапілі: віхлясты бераг — двухузроўневы катэдж! Да вады вялі пляшчаныя «прыступкі» — яны спускаліся акурат ад мурожнай «падлогі» прасторнага «хола», у які, у сваю чаргу, выходзілі ўтульныя «пакоі».

— Кухня будзе тут, — зазначыў згаладалы кіроўца «шатла», кідаючы на зямлю «метку» — старэнькую палатку, якой у гэтым адпачынку адводзілася стратэгічная роля — захоўваць пад сваім здольным адбіваць сонца дахам скрыню з крупамі, кувэрэак з талеркамі, сумку-халадзільнік, а ў начныя гадзіны яшчэ і газавую плітку. Зборны стол, складное рыбацкае крэсла і складны ж табурэцік размясціліся ў «хале», у самым цэнтры якога месціўся збудаваны і ўдасканалены шматлікімі папярэднікамі «ачаг». Яшчэ адно

Паляўнічы дамок.

злева па цячэнні ракі заняла пара расіян з беларускім унукам. «Нумар» справа — гомельскія бабулі з адной на дваіх унучкай, для якіх гэты адпачынак быў хоць і непрацяглым, але даволі змястоўным: яны апантанна лавілі стракозаў і па-майстэрску збіралі гербарый. А мы частавалі іх ракамі, на якіх адкрылі паляванне ў другі ж дзень, калі наравістая рыба не хацела кляваць нягледзячы нават на тое, якая смачная каша з гароку і пшонкі была зварана для яе ў нашым паходным кацялку. Лепш бы, далібог, мы яе самі елі, чым кідаць у ваду без аніякай гарантыі.

Аўтамабіль суседзяў-расіян ад'ехаў ад берага, развітална сігналячы, адным ужо даволі познім вечарам, літаральна за ноч да нашага ад'езду. Некалькі гадзін да гэтага мы правялі ў асабліва душэўных размовах і — нарэшце! — з духмянай наварыстай юшкай.

Спадзяюся, чытач цяпер зразумее, чаму аднолькава сумна было і з'язджаць адтуль, і заставацца там...

Але нас як сапраўдных падарожнікаў ужо чакалі новыя эмоцыі! Нас вабіла асфальтавая стужка, якая, не перапыняючыся, вяла «да Гомля».

У доме з мезанінам на Пушкіна, 32, недалёка ад гомельскай жамчужыны — палаца Румянцавых і Паскевічаў — ціха і абсалютна бязлюдна. Звычайны стан маленькага культурнага аб'екта, якому воляй першага гаспадара выпаў лёс трымацца ў блізкім цені «вялікага брата». Між тым, дамок гэты, пабудаваны ў 1820-м як частка палацава-сядзібнага ансамбля, бясспрэчна, дасць фору самому палацу.

Спачатку, як толькі збудаваліся па загадзе Мікалая Румянцава ў стылі пазнейшага, высокага класіцызму, дамок гэты, празваны «ампір», выконваў ролю летняй рэзідэнцыі. Граф нават разбіў побач з ім фруктовы сад, якім, праўда, не асабліва карыстаўся, бо неўзабаве ў 1826-м памёр. У 1834

можны гамяльчанін Вінцэнт Крушэўскі. З падачы апошняга дом «ампір» перайменавалі ў «паляўнічы». Назва і дасюль актуальная, нават нягледзячы на тое, што пасля рэвалюцыі тут размяшчаліся і радыёстанцыя, і надзвычайная камісія, і некалькі варыяцый музея. Спрабавала ўціснуцца ў гісторыю яшчэ адна назва — «асабняк Крушэўскіх-Лісоўскіх». Гэта пасля таго, як у 1914-м Антаніна Крушэўская пабралася шлюбам з Аляксандрам Лісоўскім, яшчэ адным заможным гамяльчанінам. Але гэта ўсё справы мінулыя. Сёння паляўнічы дамок, утульны і зграбны будынак з мезанінам, малой гасцінай, сталавай, кабінетам, спальняй (усяго сем экспазіцыйных памяшканняў) дэманструе інтэр'еры свайго найрапейшага часу. І я вам хачу сказаць,

■ Што можна прапусціць

Стандартная камплектацыя

Аўтар знакамітага «Алхіміка», даючы парады падарожнікам, не раіць засяроджваць асаблівую ўвагу на музеях. Калі вы ўжо знайшлі сябе ў чужым горадзе, дык ці не цікавей вам будзе рушыць зараз жа на пошук нечага новага, а не старога. Такая яго філасофія. Вы лічыце, што абавязаны наведаць кожны музей, што трапіцца вам на шляху? Калі хочаце падарыць сваім дзецям уражанне, што ўсе музеі аднолькавыя, тады, калі ласка, наведвайце. Бо амаль усе яны сапраўды аднолькавыя. «Бярэсце» вашы дзеткі не адрозняць ад «Старажытнага Турава», музей прыроды Бярэзінскага запаведніка зблытаюць з музеем прыроды Белавежскай пушчы, краязнаўчы лагойскі падасца ім ледзь не дакладнай копіяй краязнаўчага слонімскага — і даволі хутка яны падумаюць, што не засталася ў свеце нічога такога, што магло б іх здзівіць. А тым часам існуюць сутарэнні глыбокай царквы, у якія можна спусціцца з запаленымі свечкамі, «мінус другі» узровень Сапегайскага палаца ў Ружанах, самы стары ў Еўропе гадзіннік, да якога вядуць дзве сотні прыступак гарадзенскай цэгля, а ў брэсцкіх катакомбах засядаюць кажаны. Складаючы план падарожжа, шукайце эксклюзіўнае.

Малая гасціная.

годзе гомельскі палац графа купіў князь Паскевіч — не той, што быў мужам княгіні Ірыны, а яшчэ бацька яго, Іван Фёдаравіч. Малодшы Паскевіч, Фёдар Іванавіч, па смерці бацькі ў 1856-м завалодаў палацам, але дом з мезанінам яму не дастаўся: яшчэ, здаецца, у 1830 годзе яго купіў за-

што не ў кожным доме-музеі (і нават музеі-палацы) сустрэнуцца такія цікавыя рэчы, якія можна бачыць там. Асабліва раю затрымацца ў спальні, каб звярнуць увагу на шафу справа і аптэчку злева, а таксама ў сталавай, каб захапіцца характэрным сервіроўкі і ўзорами посуду і адначасова паспрабаваць адказаць на пытанні экскурсавода кшталту: «Як вы думаеце, для чаго гэта прызначалася?» Правільныя адказы вельмі ўраджаюць!

Будзеце спыняцца ў месцы, дзе Бярэзіна ўпадае ў Днепр, паназірайце за тым, якія свавольніцы тамтэйшыя бяззубкі, як любяць прыкідвацца вужакамі прыбытыя да берага галінкі і якімі пераборлівымі могуць быць пабірушкі-буслы. А як будзеце ў паляўнічым дамку ў Гомелі аглядаць вітрыну з парцелянавымі забавкамі, то перадайце прывітанне пеўнічку, што ўпрыгожвае донца пашотніцы з літаральна карункавымі, хоць і парцелянавымі, сценкамі. Я, прынамсі, нідзе больш такой не бачыла.

Падарожнічала
Святлана ДЗЯНІСАВА.

■ Што бывае

Мо гэта прымкі, а мо і не. Можа, толькі са мною такое здарылася, а можа, і не толькі. Абыходзячы кругом разваліны Гальшанскага замка, мацаючы яго сцены, фатаграфуючыся на яго ўзвышэннях, захапляючыся веліччу і прыгажосцю былога, неяк не думаеш пра тое, што ноччу тут, калі верыць легендзе, валадарыць Чорны Манах. Ідзеш сабе перыметрам руінаў — і страх цябе не бярэ. Аж да той пары, пакуль не даходзіш да правага дальняга (калі глядзець ад рэштак уваходу) кута. Быццам дзённае сонца, толькі што такое радаснае, ператвараецца ва ўвасоблены здзек, скура пакрываецца «мурашкамі», нутро халадзее, у роце робіцца гаркавата, нямае язык. Ідзеш далей, не прыпыняешся! Мінаеш «зачараванае месца» — і сонца зноў сваё, такое роднае і цёплае, а Чорны Манах як быў легендай, так ён і застаецца. Чаго легенды баяцца, яна ж — прыдумка папяровага.

Дзе прапісаны Чорны Манах?

Рамантыкам

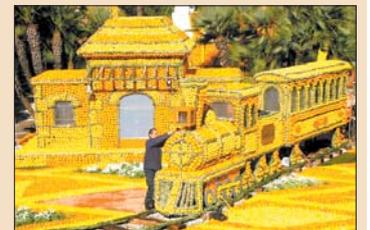
Гомель слаўны шакаладам. У краме на вуліцы Хатаевіча, у доме № 1, можна набыць салядкі аўтамабіль (у памяць пра падарожжа), смачных вясёлых пінгвінаў (сімвалы новых вандровак?) і нават шакаладныя пельмені (магчыма, для таго каб канчаткова разбурыць стэрэатыпы аседлага ладу жыцця).

Далёка і блізка

✓ Вялікі пост надзідзе адразу пасля таго, як будзе з'ездзе апошня аладка. А пакуль ёсць клёцкі, кнэдлікі і слівовіца, можна ласаватца. Да Мясасупта ў Чэхіі кулінары ўжо рыхтуюцца! Аналаг нашай Масленіцы пачынаецца ў Празе 12 лютага, у «тлусты чацвер». Кнэлі падаюцца са свінай, клёцкі варацца з капустай, піва — абавязкова гарачае.

✓ 14 лютага — свята не толькі для закаханых, але яшчэ і для тых, каму даспадобы саладкавая падкісленая горыч і колер, звязаны з расаннем. У французскім Ментане менавіта ў гэты дзень пачынаецца фэст лімонаў і іншых цытрусаў. Штогод гэта свята наведваюць сотні турыстаў, але цытрусавых хапае нават на тое, каб ствараць з іх транспартныя сродкі!

✓ Дзень пірожных у Ісландыі святкуецца 16 лютага. Калі трапіце туды ў гэты дзень са сваімі бацькамі, то можаце крычаць: «Bollur, bollur!» І колькі разоў крыкнеце, столькі пірожных павінны ад іх атрымаць, колькі б гадоў вам ні споўнілася.

✓ Спаборніцтвы па рыбнай лоўлі прайдуць у лютым на вадаёмах Нацыянальнага парка «Браслаўскія азёры». Назва гэтага расцягнутага па часе мерапрыемства — «Шчупакова ўдача». Чаму так? Мо ўсе шчупакі толькі і мараць пра тое, каб, трапіўшы ў падхватнік, пачуць пракаветнае: «По шучьему велению, по моему хотению...» Калі так, то час «вастрыць вуды»!

✓ Гонкі на сабаках — гэта відовішча. Ажно тры дні — 13, 14 і 15 лютага — на тэрыторыі заграднага клуба «Фестывальны» ля Ракава ў Валожынскім раёне абудзецца міжнародны сабачы забег пад назвай «Завіруха». Аб'яваецца скіджорынг — гэта калі лыжнік перамяшчаецца па трасе як яму ўздумаецца, інакш кажучы вольным стылем, але з сабакамі, прывязанымі да яго спецыяльнымі амартызацыйнымі тросамі.

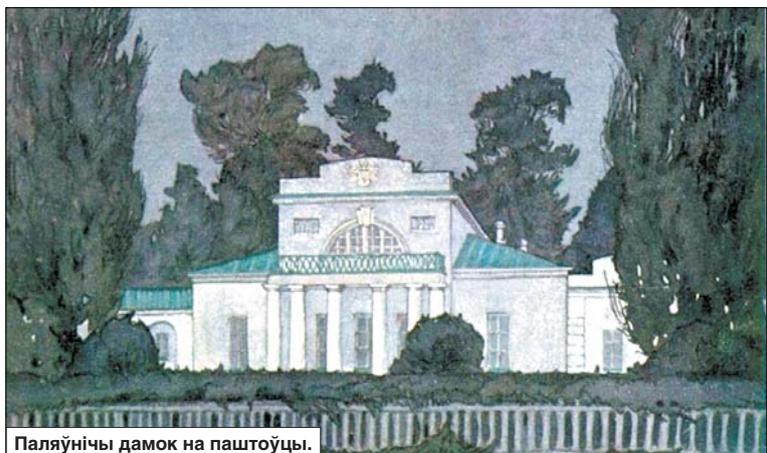
Паслядоўнікам

Карміць вавёрак у сядзібным парку — справа хоць і няўдзячная, але цікавая. Няўдзячная, бо арэх ваш гомельская гарэза, не паспеўшы атрымаць, адразу ж згубіць, скінуўшы пад шаты дрэва. І не факт, што выпадкова, хутчэй — наўмысна, каб расцягнуць фотасесію. На здымку — вавёрка з трэцяга дрэва злева ад уваходнай алеі.

крэсла было бонусным — утвораным наўпрост з пня. «Спальня» стала новай палаткай. Паўпрапрыстым сваім акенцам яна пазірала на ўзыход сонца, а левы яе бок межаваў з дрэвам-рукамынікам (даволі пекным прыстасаваннем, дасціпна зладжаным папярэднікамі з прысладзістай вярбы і двухлітравай бутэлькі з-пад мінералкі). Акрамя грушы-дзічкі ў распаражэнні пастаяльцаў (гэта значыць нашым) аказаліся даволі прыстойныя прыбярэжныя яблыні. Іншымі словамі, хоць нас і аддзяляла ад найбліжэйшай вёскі больш як пяць кіламетраў, садавінай можна было карыстацца не выходзячы з «нумара».

Той адпачынак забыць немагчыма — такім слаўным ён атрымаўся. Нашымі суседзямі аказаліся такія самыя аматары падарожжа і адпачынку пад блакітнай столлю. «Нумар»

Паляўнічы дамок на паштоўцы.

«ИНСТЫТУТ» БАЦЬКОЎСКОЙ ЛЮБОВІ

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар. «СГ».)

— Разам малюем з дзецьмі, — удакладняе Аляксей, які захаваў цікавасць да творчасці, нягледзячы на «прыземленую» спецыяльнасць слесара-рамонтніка. — Разам гуляем у футбол, у даміно і многія іншыя гульні. Калі жаданне будзе, хлопчыкаў навучу ўсяму таму, што сам умею рабіць і што павінен умець кожны мужчына. Я, напрыклад, магу выконваць слясарныя, такарныя, зварачныя, дрэваапрацоўчыя работы. Машыну заўсёды рамонтую сам. Хобі ў мяне — зварачныя работы. На участку вакол дома хачу зрабіць падстаўкі для кветак. Тут вельмі шмат месца, ёсць дзе фантазіі разгарнуцца, каб зрабіць цікавы ландшафтны дызайн. Пасадзім газоны, дрэвы па перыметры — прыгожа будзе. Дзеці нам будуць дапамагаць у гэтай справе. Думаем, будзе цікава ўсім тут жыць.

— У мяне бацька рана памёр, і я ведаю, што такое расці без яго, — успамінае Вікторыя. —

Упэўнена, што дзецям патрэбна поўная сям'я. Усе праблемы з дзіцем вырашаюцца, калі падыход да яго знайсці. Проста трэба дасканала ўсё высветліць, а потым займацца.

Сёлета ў вобласці будзе ліквідавана апошняя школа-інтэрнат агульнага тыпу.

— Ніякага асаблівага сакрэта выхавання няма, — падхоплівае Аляксей. — Трэба быць не толькі бацькам, а сябрам дзіцяці. Калі дзіця некалькі разоў адпіхнуць ад сябе, адмовіцца ад размовы з ім, яно замкнецца. Калі з ім гуляеш разам, размаўляеш, яны раскрываюцца, не будуць падманваць. Калі нешта дрэннае зробіць, прыйдуць, папросяць прабачэння.

**Ірына АСТАШКЕВІЧ.
Фота аўтара.**

Дом у Буда-Кашалёве, у які пераехала сям'я Вікторыі і Аляксея Новікавых, стаў 35-м дзіцячым домам сямейнага тыпу ў Гомельскай вобласці і першым у гэтым раёне. На яго будаўніцтва было выдаткавана каля 3,5 мільярда рублёў. Між тым, у раёне сёння больш за 200 дзяцей выхоўваюцца ў прыёмных і апякунскіх сям'ях. Ва ўсёй Гомельшчыне налічваецца 4 тысячы 550 дзяцей-сірот і дзяцей, пакінутых без апекі бацькоў. Абсалютная большасць з іх выхоўваецца менавіта ў сям'ях (прыёмных, апякунскіх, дзіцячых дамах сямейнага тыпу).

Цяпер апошнія ёсць ва ўсіх раёнах вобласці, за выключэннем Лельчыцкага, дзе аб'ект ужо рыхтуецца да адкрыцця. На гэты год запланавана будаўніцтва яшчэ двух — у Нараўлянскім і Цэнтральным раёне Гомеля. Гомельшчына наогул сёння лідзіруе па будаўніцтве і адкрыцці дамоў-інтэрнатаў у рэспубліцы. Дзеці з Рэчыцкага дома-інтэрната будуць перададзены ў дзіцячыя дамы сямейнага тыпу. Мы надаем вялікую ўвагу развіццю менавіта асобных якасцяў кожнага дзіцяці і гэтаму спрыяе выхаванне яго ў сям'і. Вядома, складана прагназаваць, колькі дзяцей могуць застацца ў будучыні без бацькоўскай апекі, але мы ўсё зробім, каб знайсці ім сям'і.

— Палітыка дзяржавы накіравана на тое, каб дзеці выхоўваліся ў сям'ях. Тым самым органы мясцовай улады выконваюць даручэнне кіраўніка дзяржавы, якое тычыцца ліквідацыі дамоў-інтэрнатаў у рэспубліцы. Дзеці з Рэчыцкага дома-інтэрната будуць перададзены ў дзіцячыя дамы сямейнага тыпу. Мы надаем вялікую ўвагу развіццю менавіта асобных якасцяў кожнага дзіцяці і гэтаму спрыяе выхаванне яго ў сям'і. Вядома, складана прагназаваць, колькі дзяцей могуць застацца ў будучыні без бацькоўскай апекі, але мы ўсё зробім, каб знайсці ім сям'і.

Хобі

«ОРШАФІЛЬМ» ПРАДСТАЎЛЯЕ...

ПЯЦІКЛАСНІК РАЗАМ З БАБУЛЯЙ І ДЗЯДУЛЕМ СТВАРАЕ САПРАЎДНЫЯ ШЭДЭЎРЫ АМАТАРСКАГА КІНАМАТОГРАФА

Як даведаўся карэспандэнт «СГ», хлопчык ужо вопытны аўтар: фота і відэаздымкай захапляецца пяты год! Тое, што ўзровень твораў высокі, пацвярджаецца дыпламамі конкурсаў, у тым ліку і міжнародных. Сямейныя мультфільмы і дакументальныя фільмы, зробленыя ў Оршы, былі высока ацэнены прафесіяналамі на фестывалях кіно.

Мне ўдалося не толькі пабываць у гасцях у творчай сям'і, але і ўзяць удзел у здымках мультфільма і навукова-папулярнай кінастужкі.

Вучань 5-га класа гімназіі №1 горада Оршы Мікіта Мядзведзеў — шчаслівы чалавек. У яго ёсць хобі, а яшчэ яму вельмі пашанцавала з бабуляй і дзядулем. У многіх сям'ях прадстаўнікі старэйшага пакалення, мякка кажучы, неахвотна бавяць час з унікамі і праўнікамі. Маўляў, на раджалі, цяпер самі і выхоўвайце, а калі што, дапаможам... Эдуард і Таццяна Навагонскія ў гэтым пытанні, можна сказаць, узорныя: унук шмат часу праводзіць з імі.

Пазнаёміліся мы з імі ў Полацку, дзе праводзіўся першы фестываль-конкурс аматарскага кіно імя Юрыя Тарыча «Я здымаю кіно». Пяцікласнік Мікіта Мядзведзеў прадставіў на суд журы, сярод членаў якога былі і супрацоўнікі кінастудыі, мастацтвазнаўцы, свой мультфільм. Твор вельмі хвалілі, уручылі дыплом. Юны аўтар сказаў, што, вядома, без дапамогі бабулі і дзядулі не змог бы зрабіць добры мультфільм: першая дапамога агульваецца, а дзядуля навучыў манціраваць стужку...

Я напросіўся ў госці да гэтай творчай сям'і. Жывуць Навагонскія небагата, але ў іх дома вельмі ўтульна, з парога адчуваецца станоўчая энергетыка, якая ёсць у сям'ях, дзе пануе ўзаемаарамуненне і гармонія.

Рэжысёры і краязнаўцы

Таццяна выкладае ў каледжы тэхнічную дысцыпліну. Эдуард — пенсіянер, але чыста юрыдычна. Па адукацыі ён — інжынер, скончыў Магілёўскі машынабудаўнічы інстытут, працаваў на прадпрыемствах, у гарвыканкаме, займаўся грамадскай дзейнасцю. Да таго, як захапіўся кіно, актыўна фатаграфавалі.

Мікіта і наш уласны карэспандэнт здымаюць мультфільм.

— Вырабам кінафільмаў пачаў займацца ў 1971 годзе, вытворчасцю відэафільмаў — у 1988-м. У маім аўтарскім архіве больш за 300 фільмаў. Ёсць сайт filmorsha — там можна ўбачыць мае стужкі, а таксама работы ўнука, — расказвае Эдуард.

Яшчэ адно яго захапленне — краязнаўства: ён не проста здымае фільмы пра любімую Оршу, але і сам цікавіцца багатай гісторыяй горада, асабліва падзвігамі суайчыннікаў падчас Вялікай Айчыннай вайны.

Вось цікавыя мантажныя фотаздымкі: побач з фота Оршы, зробленым у гады акупацыі, — сучаснае фота тых жа вуліц, дамоў. Унук дапамагаў дзеду і ў гэтай рабоце.

Глядзім разам фільмы. У адным з іх Мікіта расказвае пра тое, як у сям'і любяць усе разам пячы торты, займацца будаўнічымі работамі на дачы, як мама Мікіты выдатна кухарыць і вучыць гэтаму сына, займаецца з ім спортам, дапамагае добра вучыцца...

— Я ўжо не толькі ведаю некаторыя інструменты, але і працую з адвэрткай, малатком, піламі па дрэве і метале, напільнікамі, надфілем і рашпілем. А з сякерай — толькі ў прысутнасці дарослых. Зрабіў для сябе лаўку і зброю з дрэва. Мне спадабалася будаваць веранду. А пачыналі мы з падмурка, затым былі мур з цэглы, дах і ўнутраная аздабленне... У час канікул акрамя працы і адпачынку ў Оршы, дзе ў нас невялі-

старонка. Адно з такіх мерапрыемстваў — святкаванне 940-й гадавіны Оршы, — працягвае гімназіст.

Цікава, што ў скарбонцы перамог Мікіта мае і дыплом лаўрэата міжнароднага конкурсу відэафільмаў, прысвечанага мінулай Алімпіядзе ў Сочы. Конкурс арганізаваў віртуальны філіял знакамітага на ўвесь свет Рускага музея ў Санкт-Пецярбургу.

— Па тэматыцы Мікіта падабраў некалькі карцін рускіх і савецкіх мастакоў аб спорце з калекцыі Рускага музея, плюс у мяне ёсць адпаведныя значкі. Вось і «разбавілі» наш фільм рознымі відэасюжэтамі пра спорт. У выніку ўнук заняў 1-е месца ў сваёй узроставай групе! Ездзілі ў Санкт-Пецярбург на цырымонію ўзнагароджання ўчатырох: акрамя мяне і Мікіты, з намі ездзіла мая жонка Таццяна, кіраўнік працы, і яе навучэнка, якая таксама атрымала дыплом... Вядома, прыёмна было браць удзел у такой прэстыжнай творчай «алімпіядзе», — распавядае Эдуард.

Як мы здымалі кіно

Мікіта можа гадзінамі расказваць пра свае захапленні. Паглядзелі разам яго мультфільмы і навукова-папулярныя. Хлопчык так хутка адкрывае спецыяльныя праграмы на камп'ютары, што я часам губляўся. Аказалася, што да ўсяго іншага хлопчык яшчэ і праграміст!

— Мая малодшая дачка, яго цёця, якая жыве ў Мінску, перыядычна да нас прыязджае ў госці. Яна і навучыла трохі разбірацца ў праграмаван-

ні і натхніла Мікіту самому распрацоўваць праграмы, пакуль нескладана, — расказала Таццяна.

Потым мне паказалі мікраскоп, пры дапамозе якога Мікіта здымае фільмы. Даверылі нават зрабіць некалькі кадраў, а потым вырашылі сумесна зняць фільм пра ваду. Пад мікраскопам глядзім на кроплі вады: водаправодная, гатаваная, пакупной... Што магу сказаць: піце, людзі, пакупную! Бо нават у кроплі гатаванай пад мікраскопам такіх «цыклопаў» мы з Мікітам убачылі, што жажнуліся ад таго, што многія яе лічаць чыстай.

Учатырох паздымалі і мультфільм. Робіцца гэта, дарэчы, не вельмі складана: лічбавы фотаапарат на штатыве, «герой» — цацачны аўтамабіль, напрыклад. Націснуў на кнопку, трохі адсунуў машынку, зноў сфатаграфавалі... Наколькі я зразумеў, самае складанае — мантаж кадраў пры дапамозе спецыяльных праграм. «Уладальнікі» ж сямейнай кінастудыі гавораць, што манціраваць фільмы вельмі проста.

Хто падтрымае таленты?

Мікітаў дзядуля шчыра лічыць, што трэба аднавіць савецкую «школу» аматарскага фота і кіно.

— Магчыма, варта знайсці формы працы з юнымі талентамі, якія захапляюцца відэаздымкай і падаюць надзею. Напрыклад, у БДУ на базе лагера «Брыганціна» ажыццяўляюцца па ўсёй рэспубліцы конкурсныя адбор сярод дзяцей, што захапляюцца матаматыкай, інфарматыкай, фізікай і гэтак далей. І падчас знаходжання ў гэтым лагery выкладчыкі БДУ з дзецьмі праводзяць заняткі, ужываючы розныя формы навучання. Чаму б у той жа «Брыганціне» са школьнікамі не праводзіць заняткі па нюансах здымкі, рэжысуры, аператарскага майстэрства і мантажу?

У моладзі цяпер ёсць мабільныя тэлефоны і лічбавыя фотаапараты, на якія можна здымаць і відэа. Можа, сярод гэтай катэгорыі варта ў рэспубліцы аб'явіць конкурс фільмаў? У Расіі падобныя конкурсы праходзяць. Упэўнены, сярод канкурсантаў можна будзе знайсці перспектывных дзяцей, з якімі варта працаваць і далей...

**Аляксандр ПУКШАНСКІ.
Орша — Віцебск**

Мікіта Мядзведзеў, Таццяна і Эдуард Навагонскія падчас працы.

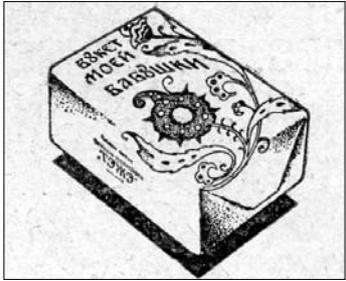
■ Гісторыі з каморы

ГІГІЕНА ПА-САВЕЦКУ: шампунь «Яечны», лазневы дзень і зубны парашок

«Надо, надо умываться по утрам и вечерам», — класічныя радкі з «Мыйдадзіра» Карнея Чукоўскага і сёння бацькі чытаюць дзецям, прывучаючы да акуратнасці. Малыя з задавальненнем дэкламуюць вершы пра начальніка ўывальнікаў і вяхотак камандзіра. І мала хто з нас прыгадвае, выбіраючы на паліцах гаспадарчых крам шампуні «без слёз» і бальзамы (безумоўна, з маслам жажаба), што ўсё гэта гігіенічна-касметычнае багацце стала агульнадаступным усяго пару дзесяцігоддзяў таму. Сёння мы зазіраем у каморы памяці, каб прыгадаць, як даглядалі сябе ў Савецкім Саюзе.

ШТО ТАКОЕ ЛАЗНЕВЫ ДЗЕНЬ?

«Яны ў кватэры жывуць, у іх ванна ёсць», — з пэўнай зайдраццю гаварылі старыя, назіраючы за тым, як навасёлы заязджаюць у «хрушчоўкі», дзе — о цуд! — сапраўды былі індывідуальныя ванны. Але звычка «намывацца» і купацца ў іх гадзінамі да савецкага чалавека прыйшла далёка не адразу: значна большай папулярнасцю карысталася традыцыя хадзіць у лазню. Рабілі гэта звычайна раз на тыдзень, па суботах ці нядзелях. «Мяне заўжды брала ў «жаночы дзень» з сабой бабуля, — узгадвае 45-гадовая цырульніца Ірына Пякарская. — У памяць урэзаліся жалезныя шайкі, растрапаняны вяхоткі невядома з чаго, самавар у калідоры перад лазняй і гаспадарчае мыла амаль ва ўсіх — каб і самому памыцца, і бялізну памыць. Але для мяне заўжды бралі «добрае мыла»

— «Клубнічнае» або «Дзіцячае», якім мылі і галаву, і цела».

«Я ў савецкія лазні не хадзіў, бо ў нас дома быў тытан, які мы з братам і бацькам тапілі дровамі, пакуль не прагрэецца да самага верху. Гарачай вады хапала, каб усёй сям'і памыцца і яшчэ бялізну замачыць, — расказвае былы настаўнік фізкультуры Аляксандр Зыль. — А яшчэ, памятаю, чамусьці было прынята мыцца па частках: раніцай мама правярае, ці памылі мы шыю і вушы (чысціню шыі і рук яшчэ і дзяжурныя ў школе кантралявалі!), перад сном нас ганялі мыць ногі».

З мыла, узгадваюць суразмоўцы, самым дэмакратычным і распаўсюджаным было гаспадарчае, а таксама «Хвойнае», «Лазневае», «Сунічнае»...

ГУСТЫЯ, ШАЎКАВІСТЫЯ... ГАЛОЎНАЕ — ЧЫСТЫЯ!

А вось наконт шампуняў успаміны тых, у каго хоць бы палова жыцця прыпала на час існавання СССР, разыходзяцца. Адны сцвярджаюць, што «Яечны» шампунь у бляшаным цюбіку быў у свабодным продажы паўсюдна і заўжды; іншыя ўдакладняюць, што «паўсюдна» адносілася толькі да вялікіх гарадоў, дзе ў 60-я і пазней можна было «нарвацца» і на рэдкія шампуні вытворчасці Югаславіі ці ГДР — іх, калі ўдавалася набыць, доўга захоўвалі і дарылі жанчынам на вялікія святы. Зрэшты, яшчэ і ў 90-я замежны шампунь, а тым больш бальзам для валасоў, лічыўся выдатным падарункам на дзень нараджэння.

«У канцы 70-х былі шампуні ў шклянках бутэльках — вельмі вадкія, яны практычна не пеніліся, хіба што пахлі. Здаецца, іх выпускалася

цэлая серыя: «Крапіва», «Рамонак» і ці то «Ружа», ці то «Бээ», — узгадвае цяперашняя пенсіянерка Сафія Калеснік. — У нас дома даўжэй за ўсё захоўвалася «Крапіва», якой чамусьці ніхто не хацеў мыцца».

«Я ў дзяцінстве на гэтыя рэчы неяк не звяртала ўвагі: што дадуць бацькі, тым і мыешся, — прызнаецца банкаўскі супрацоўнік Кацярына Вараб'ева. — Але што адбілася, мабыць, на падкорцы — гэта дзіўны водар балгарскага шампуню «Кры-кря». А якія мяккія пасля былі валасы! І пры гэтым абыходзілася рэальна без слёз!»

«ТОЛЬКІ ГУЛЬТАЙ НЕ ПАХНЕ НІЯК»

Дэзадарантаў як класа да канца 80-х гадоў многія выходцы з Саюза не памятаюць наогул.

«Здаецца, супраць поту карысталіся талькам, адэкалонам, крэмам з дабаўленнем ментолу. Калі мы прыязджалі з мамы да сваякоў у Маскву, памятаю, яна набыла ў краме цэлы пачак спецыяльных падкладак у падпахі — яны прышываліся проста да адзення і мяняліся прыкладна раз на тыдзень, як школьныя манжэты, — падзялілася ўспамінамі бібліятэкарка Святлана Міхалёнак. — І толькі ўжо, здаецца, у 90-я гады да нас хлынула цэлае мора замежных дэзадарантаў, я нават збірала пэўны час балончыкі «Фа» на любы колер і пах».

А вось пенсіянерка Інэса Пятроўна, якая ў канцы 70-х гадоў была студэнткай і вучылася ў Маскве, узгадала пра дэзадаранты вытворчасці ГДР пад немудрагелістай назвай «DEO» ў яркіх, вясёлай афарбоўкі балончыках. «Але паколькі добрыя дэзадаранты і тым больш духі былі дэфіцытам, некаторыя мае сакурнікі ішлі на хітрасць. Тады, падаўшы заяву ў ЗАГС, можна было атрымаць талоны ў прадуктовую краму і вясельны салон і «атаварыцца» як неаблагім прадуктовым наборам, так і касметыкай і парфумай — дык нашы студэнты з зайдроснай рэгулярнасцю ездзілі падаваць заявы».

Наогул, сцвярджаюць многія, ці не самым дзейсным сродкам гігіены былі не парфумерна-касметычныя набыткі, а душ пасля працы. Дый «працоўны» пах, як у маршакоўскім перакладзе знакамітага верша Джані Радары «Чым пахнуць рамёствы?», лічыўся цалкам натуральным. «Свежасці» ж цэлу можна было надаць з дапамогай разнастайных адэкалонаў. «Гваздзікай» у нас пахла на ўвесь двор, — смяецца прараб Сяргей Кірычэнка, — бо гэты адэкалон не толькі асвятляе, але і быў найпершым сродкам супраць камароў. У бацькі, якому пастаянна прывозілі прэзенты калегі з Прыбалтыкі, былі заўжды вельмі добрыя адэкалоны і крэмы для галення, а сусед карыстаўся самым простым «Трайным». А потым іх з'явілася столькі, усе не прыгадаеш! Нават жарт хадзіў, «кожнаму мужчыну — па іменнаму адэкалону».

ПАРАШОЧКАМ НА ЎСЕ 32

Цюбікі для ўпакоўкі зубной пасты ў СССР пачалі выкарыстоўваць толькі ў 50-х гадах мінулага стагоддзя, хоць сама яна была вынайздзена яшчэ ў 1892 годзе дантыстам Вашынгтанам Шэфілдам. Безумоўным лідарам лічыўся «Памарын» балгарскай вытворчасці (адзін з першых узораў быў з мінеральнымі сольмі і пакідаў вельмі дзіўны прысмак у роце), таксама выпускаліся «Жэмчуг», «Хвойная», «Лясная», «Мятная», «Дзіцячая», а яшчэ для дзяцей выпускаліся «Ягадка» і «Чабурашка» і г.д. У 1980-х з'явілася ў продажы югаслаўская паста «Colgate», за якой літаральна ганяліся. Многім маім аднагодкам металічныя цюбікі падабаліся нават не з-за пасты, а самі па сабе — умельцы разразаці цюбік, раўнялі бляшаную паверхню і выцікалі з адваротнага боку звычайнымі стрыжнямі для ручкі своеасаблівыя карціны, якія мы называлі «гравюрамі» (асабліва прыгожыя ўзоры нават устаўлялі ў рамкі і дарылі сябрам).

Але звыклія сёння цюбікі з пастай усё ж не карысталіся такой папулярнасцю, як самы звычайны і даступны для кожнага зубны парашок. Прычым прыстаўка «зубны» ніколі не засмучала хатніх гаспадынь — савецкія людзі мылі з яго дапамогай вокны, чысцілі парусінавы абудак, паліравалі самавары, раменьныя бляхі і металічны посуд... Карацей, парашок «Жэмчуг» ці «Новы» апраўдвалі свае назвы на ўсё 100 працэнтаў — пасля іх прымянення зіхацелі чысцілі не толькі зубы.

«...Проста мы былі маладыя і не лічылі адсутнасць дэзадарантаў ды шампуняў першаснай праблемай у жыцці, — уздыхае адна з цяперашніх пенсіянерак. — Хоць за прыход на постсавецкую прастору цывілізаваных сродкаў жаночай гігіены, дзіцячых падушнікаў і шмат чаго яшчэ, што палягчае жыццё сучаснай моладзі, «буржуям» шчыры дзякуй! А з іншага боку, хто ведае, ці не ад гэтай разнастайнасці ў нас цяпер столькі алергічных праяў?».

Вядома, з пазіцыі прагрэсу да былога звароту няма, і наўрад ці сёння нават самы ўпарты рэтраград пойдзе мыць валасы гаспадарчым або дзягцярным мылам. Але, перабіраючы дзясяткі прыгожых пластыкавых бутэлек для розных тыпаў валасоў, не-не ды і ўздыхнем з настальгіяй па тым «Яечным» у цюбіку...

Вікторыя ЦЕЛЯШУК

■ Майстар-клас

САГРЭЕМСЯ БЕЗ «ГРАДУСА»

Вядома, што ў сезон прастуд і розных вірусных інфекцый, каб умацаваць імунітэт і засцерагчыся ад гэтых немацаў, неабходна максімальна вітамінізаваць свой рацыён. Акрамя садавіны і агародніны, добрую дапамогу могуць аказаць сагравальныя безалкагольныя напоі. Яны не толькі падсілкуюць, але і нададуць бадзёрасці, напоўняць энергіяй.

Самы прасты і даступны — усімі любімы чай. Але не звычайны (хоць і ён, гарачы і духмяны, сагрэе не толькі цела, але і душу), а чай, прыгатаваны з дабаўленнем розных зёлак, ягад (сушаных ці замарожаных), вострых прыпраў, з якімі ён дзіўным чынам сябруе. Прастору фантазіі можа абмежаваць толькі адсутнасць нейкіх складнікаў.

ІМБІРНЫ ЧАЙ

Імбірны чай часта выкарыстоўваюць у якасці не-традыцыйнага лячэння прастудных захворванняў і грыпу, а таксама для іх прафілактыкі. Аднак ёсць і проціпаказанні: цяжарнасць, язавая і жоўцекамянёвая хваробы, захворванні страўніка ў стадыі абвастрэння.

2 л вады, 3 ст. лыжкі дробна натаркаванага імбіру, 6 ст. лыжак цукру (або 5 ст. лыжак мёду), 4 ст. лыжкі лімоннага ці апельсінавага соку, крыху чорнага молатага перцу, пасечанае лісце мяты (па жаданні).

У ваду, якая закіпела, апускаем імбір, затым цукар ці мёд і добра размешваем, даводзім да кіпення, даём настаяцца пяць-сем хвілін. Гатовы настой працэдуем, дадаём перац, лімонны ці апельсінавы сок, лісце мяты.

Важна ўлічыць: калі вы прастудзіліся і жадаеце выкарыстаць імбірны чай як лякарства, то гатаваць ваду са свежым натаркаваным імбірам трэба 10 хвілін з адчыненай накрыўкай. Калі замест свежага імбіру вы ўзялі сухі молата, то пачынае яго колькасць удвая і гатуецца на невялікім агні каля 20 хвілін.

ГАРАЧЫ ШАКАЛАД

Яшчэ адзін папулярны сагравальны напоі — вадкі гарачы шакалад. Ён, у адрозненне ад плітачнага, хутчэй і лепш засвойваецца арганізмам, на доўга пакідае адчуванне сытасці. Ёсць у гарачага шакаладу і яшчэ некалькі дзівосных уласцівасцяў: ён змяшчае гармон сератанін, які паляпшае настрой і дапамагае пазбавіцца ад прыступаў кашлю, таму яго вельмі любяць дзеці.

У прыдатнай пасудзіне змешваем 3 ст. лыжкі какавы-парашку, 300 мл малака, 3-4 ч. лыжкі цукру, 50 мл вады, дадаём крыху солі і ставім на пліту, даводзім да кіпення і выключаем агонь.

А можна зрабіць так: **апаласціце кастрюлю халоднай вадой, наліце ў яе 400 мл малака, пастаўце на агонь. У малака дадайце 2 ч. лыжкі цукру і ванілін на кончыку нажа. Памешваючы, даводзіце малака да кіпення, затым выключыце пліту. Вазьміце 40 г горкага ці чорнага шакаладу, паламайце яго на невялікія кавалачкі і апусціце ў гарачае малака.**

ЗЫЦЕНЬ

Гэта традыцыйны рускі зімовы напоі, які ўяўляе сабою адвар прыпраў, запраўлены цукрам, патакай ці мёдам. Ён валодае не толькі сагравальным, але і процізапаленчым эфектам.

1 л вады, 100 г мёду, 100 г цукру, карыца, гваздзіка, лаўровы ліст, кардамон — на смак.

У кіпені разбаўляем мёд і цукар, кладзём усе прыправы, гатуем 10—15 хвілін, працэдуем. Падаём гарачым.

ГЛІНТВЕЙН

У безалкагольным варыянце глінтвейн можна прыгатаваць на вінаградным, вішнёвым, парэчкавым ці гранатавым соку — атрымаецца вельмі смачна. Аднак менавіта вінаградны сок будзе ідэальным заменнікам, бо па традыцыі глінтвейн павінен мець вінаградны смак, як смак вінаграднага чырвонага віна.

3 шк. соку чырвонага вінаграду, 1 шк. вады, 2 колцы апельсіна, 2 колцы лімона, 2-3 лустачкі яблыка, цэдра лімона (здробненая ці нарзаная палоскай), 3 палачкі карыцы, 5-6 бутонаў гваздзікі, 0,5 ст. лыжкі молатага імбіру (ці натаркаванага свежага), кардамон на кончыку чайнай лыжкі, духмяны перац на кончыку чайнай лыжкі ці 2 гаршчыны, 2 зорачкі бадзяну.

Наліваем сок і ваду ў кастрюлю, усыпаем прыправы і цэдру лімона. Нагрываем на невялікім агні, але не кіпяцім. Дадаём свежую садавіну, трымаем кастрюлю крыху на агні, затым знімаем і даём настаяцца 5-7 хвілін. Можна дадаць цукар, але вінаградны сок і без таго салодкі.

ПУНШ

ЯБЛЫЧНА-ЦЫТРУСАВЫ

Пунш — адзін са старадаўніх напояў. Яго ўжывалі яшчэ ў старажытнай Індыі, а гатавалі з пяці асноўных інгрэдыентаў (слова «пунш» азначае «пяць»): віна, рому, цукру, мёду, прыправаў. Сёння пуншам называюць катэілі, якія змяшчаюць кавалачкі садавіны. Ён таксама па праве лічыцца зімовым напоём. А каб сагрэцца ў непагадзь і пазбавіцца ад прастуды, яго падаюць у спецыяльных шклянках пры тэмпературы 60—65 градусаў.

Раім прыгатаваць безалкагольны пунш у мультыварцы. Гэта гарантуе выдатны насычаны смак і пах.

2 л яблычнага соку, 1 шк. апельсінавага соку, 0,5 шк. лімоннага соку, 1/4 шк. мёду, палачка карыцы (разломаная), 8 бутонаў гваздзікі, 3 кавалачкі свежага імбіру, лімонная цэдра ці лустачкі лімона для сервіроўкі.

У чашу мультываркі наліваем яблычны, апельсінавы, лімонны сокі і мёд. Размешваем. З некалькіх слаёў марлі выразаем квадрат памерам прыкладна 15x15 см. У цэнтр кладзём разломаную палачку карыцы, гваздзіку і імбір. Скручваем марлю мяшэчкам і завязваем кулінарнай ніткай. Кладзём мяшэчак з прыправамі ў мультыварку.

Закрываем накрыўку, гатуем пунш на невялікай магутнасці 5-6 гадзін ці на моцнай магутнасці 2,5-3 гадзіны. Выдаляем мяшэчак з прыправамі, падаём пунш гарачым у шклянках, упрыгожыўшы лустачкамі лімона.

■ Паехалі!

ЗІМОВЫ ВЕЛАСІПЕД — ГЭТА РЭАЛЬНА!

Катацца без праблем можна ў любое надвор'е

Здавалася б, зіма, гурбы снегу, галалёд — ледзь на нагах трымаешся... Што тут думаць пра любімы велік, які стаіць на балконе, чакаючы надыходу вясны? Насамрэч, няма нічога немагчымага. І ўсё часцей на вуліцах горада сустракаюцца людзі на роварах — і на выгляд, неблага сябе пачуваюць. А што перашкаджае вам зрабіць тое самае? Пра ўласны вопыт распавяла актывістка беларускага грамадскага аб'яднання «Пазітыўны рух» Таццяна ЖАРНАСЕК. Дзяўчына актыўна катаецца на ровары зімой і можа даць некалькі карысных парадаў для пачаткоўцаў.

Уся справа ў шынах

Напэўна, пачаць апавед варта з самага істотнага — колаў. Узімку звычайныя шыны лепей замяніць на зімовыя. Адрозненне ў тым, што на зімовых шынах ёсць спецыяльныя жалезныя шыпы, якія забяспечваюць лепшае счэпленне са слізкай дарогай. Па кошце гэта выйдзе прыкладна ў паўтара мільёна беларускіх рублёў за пару.

— Я ведаю аматараў, якія робяць зімовыя покрыўкі самі, — распавядае Таццяна. — У звычайную покрыўку яны ўстанаўліваюць шрубцы. На мой погляд, гэта крайні варыянт. Калі ездзіце многа, то ўсё ж лепш мець зімовыя шыны з шыпамі. Якім бы ты ні быў тэхнічным гоншчыкам, усё роўна ўзімку слізкая, і таму невядома, чым можа адгукнуцца любое падзенне. Ведаю, што многія не мяняюць шыны, хаця гэта даволі рызыкаўна.

Круці педалі!

Тэхніка язды залежыць ад надвор'я. Нават узімку асфальт бывае чыстым, і тады ніякай цяжкасці для перасоўвання на ровары няма. За адным «але»: зімовыя покрыўкі больш цяжкія і ад гэтага будзе цяжэй выкручваць педалі. Ад слізкага асфальту ратуюць зімовыя шыпы.

— Што датычыцца лясных і вясковых сцежкаў, то тут усё залежыць ад таго, як

утапаны снег, — тлумачыць дзяўчына. — Калі ён цвёрды і замерзлы — тады ехаць лёгка. А патрапіўшы на рыхлы снег, давядзецца папацець. Раю рабіць наступным чынам: увесь час круціць педалі, не спыняючыся. Перадачка лепш ставіць больш цяжкія (меншую зорачку на заднім пераключэнні і большую на пярэднім, але з разлікам, каб гэтую перадачку магчыма было выкруціць).

Магчыма катацца таксама і па лёдзе — часам атрымліваецца нават лепей, чым перасоўвацца па замерзлым асфальце. Аднак ведайце меру: на каткі лепш не лезці, бо покрыўкі пашкодзяць лёд. Што тады застанеца аматарам іншых відаў актыўнага адпачынку?

Зручна і модна:
як апрануцца?

Звычайна заўзятая велааматары набываюць сабе камплект тэрмабялізны. Праўда, па падліках, нават простая экіпіроўка з кальсонаў і майкі каштуе прыкладна, як пара зімовых шынаў. Таццяна ж адзначае: калі няма велаформы і якаснай тэрмабялізны — не перажывайце, выйце ёсць і ў такіх сітуацыях. Выбіраючы вопратку для катання на ровары, сачыце, каб было цёпла ў ногі, вушы, шыю, спіну і пальцы. Сыходзячы з гэтага, прыкідваем гардэроб: доўгую майку можна заправіць у штаны (вы ж не здагадаецеся ездзіць у спадніцы?). Ёсць камбінезон — выдатна! Таксама варыянт — светар з высокім горлам, калі няма менавіта з «горлам», проста наматайце на шыю шалік. Абавязкова трымайце ў цяпле рукі: без пальчаткаў ці рукавіц доўга не пратрымаецеся. Калі на вуліцы вельмі холадна, можна

апрануць і дзве пары. І не забудзьцеся пра шапку!

— Я аддаю перавагу большай колькасці цёплых кофт, а зверху апранаю вятроўку, — дзеліцца вопытам Таццяна. — У даўгім паліто альбо шырокай куртцы не надта зручна ездзіць. Улічвайце такі момант: вы будзеце ўвесь час рухацца, а ў цёплым пухавіку можна моцна ўспацець, што таксама не надта прыемна.

Ці патрэбны
веласіпедысту шлем?

— Па горадзе я езджу без шлема, — выдае сакрэт веласіпедыстка. — Апранаю яго толькі ў тых выпадках, калі выязджаю на складаныя лясныя трасы альбо на спаборніцтвы. Не здымаю зімой і спецыяльныя роварныя туфлі, якія выглядаюць як звычайныя красоўкі, але затое прышпільваюцца да педаляў. Каб не макрэлі ногі, апранаю дзве пары шкарпэтак, а паміж імі яшчэ поліэтыленавыя пакецікі.

На ровар трэба ўстанавіць ліхтарык: усё ж узімку цямнее рана. Прычаліць яго можна як спераду, на мацаванні руля, так і ззаду, на раму. Ёсць і спецыяльныя насадкі на ніпелі, якія свеціцца, калі кола круціцца. А некаторыя аматары чапляюць «святло» сабе на лоб.

Нічога звышасаблівага ў доглядзе ровара зімой няма. Зразумела, пасля кожнай пакатушкі трэба чысціць ланцуг і добра змазваць яго, а пры неабходнасці можна змазаць і вілку. Цалкам разбіраць і змазваць ровар лепей пасля зімы.

Ну што, паехалі?

Кацярына РАДЗЮК

■ Жывы куток

У КАГО ЗАЎЖДЫ
ЎСЕ ДОМА

НЕ МАЕ ПАХУ, НЕ ВЫКЛІКАЕ АЛЕРГІІ... МАРА, А НЕ ГАДАВАНЕЦ

Калі вы жывяце ў гарадской кватэры і — што яшчэ горш — не ў сваёй (здымаеце ці туліцеся ў родзічаў), і пры гэтым маеце цёплыя пачуцці да жывёльнага свету, вы, напэўна, не раз пакутавалі праз немагчымасць завесці хоць якую жывёнасць. Сабаку трэба выгульваць. Кошка — свавольніца. Хмячкі жывуць мала, а мышэй і пацукоў баіцца ваша цётка. Што ж, можна завесці чарапашку...

Або — смаўжа.

Па статыстыцы адной з самых буйных супольнасцяў смоўжагадоўцаў, у Беларусі трымаюць смаўжоў 214 чалавек, з іх 87 — у Мінску. Часцей за ўсё такім людзям задаюць пытанні кшталту: «Ён што, сапраўды табе падабаецца?», «Што ён ёсць?», «Дзе ён жыве?». Першае — справа сімпатый (іншыя жывуць і з менш прывабнымі істотамі — і нічога). Аднак, калі вы агораеце сваю прадурасць, усё плюсы стануць відавочнымі: смоўж маўклівы, ёсць мала, з тэрарыума не збяжыць, пастаяннай увагі не патрабуе. Што хаваць — гэтая істота больш самадастаткова нават за кошак. Да таго ж, смаўжыная слізь (усё не так страшна, як гучыць) валодае амаладжальным эфектам, чым у Заходняй Еўропе даўно карыстаюцца: у салонах прыгажосці трымаюць з касметычнымі мэтамі асобны «смаўжыны штат».

Achatina — род гіганцкіх смаўжоў родам з Афрыкі (на поўдзень ад Сахары), астравоў Сан-Тамэ, Прынсіпі і Мадагаскар. У Еўропу ахацин пачалі вывозіць з канца XVII стагоддзя. Іх вырошчвалі дзеля прыгажосці, на пацеху, у гастронамічных мэтах, а з нядаўняга часу, як мы ўжо казалі, і ў касметычных. Існуюць цэлыя фермы, дзе гадуецца ахацины на продаж.

Найбольш папулярныя ў Беларусі віды ахацин — фуліка і рэцікулята,

але маюцца таксама імакуляты, альбапікты, глунціозы, лімонныя ахацины, штудльманы і інш. Падзяляюць іх на віды паводле афарбоўкі і формы ракавіны, а таксама паводле афарбоўкі галавы і нагі смаўжа (нагой называецца ўсё тое, што не галава).

Унутраныя органы ахацины — сэрца, страўнік, лёгкія і іншыя — абараняюцца ракавінай. Таму вельмі важна запомніць адно правіла: за ракавіну смаўжа не цягнуць! Іначым рызыкуеце справакаваць выпадзенне, а гэта надзвычай жудаснае відовішча: цела смаўжа выслізгае з ракавіны, унутраныя органы аказваюцца звонку, і канец усяму гэтаму заўжды сумны (хоць пры вялікай удачы частковае выпадзенне яшчэ можна выправіць).

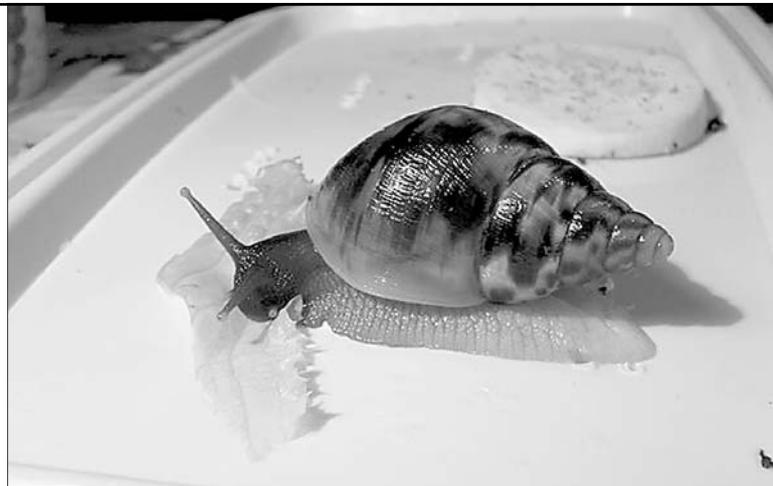
Ежу смаўжу нельга класці проста на грунт: можна выкарыстаць ліст салаты альбо паставіць невысокую талерачку (некерамічную). Можна паставіць паілку, але неглыбокую — калі смоўж яшчэ малы, ён можа і ўтапіцца.

На кончыках рожак смаўжа знаходзяцца вочы, а ніжнія шчупальцы адказваюць за нюх, а дакладней — «хімічнае пачуццё»: так, ахацина можа учуць ежу за 0,5 метра. Слых у ахацины адсутнічае, так што вашы музычныя густы яна не асудзіць. «Яна» можна сказаць хіба што ўмоўна, бо ахацина — гермафрадыт. Праз 1–2 тыдні пасля «вяселля» больш моцная асобіна адкладае яйкі, якіх можа быць да 400 штук. Але не ўсе віды ахацин могуць спарвацца і суіснаваць у адной прасторы, таму перад гэтай адказнай аперацыяй, што

назваецца, пракансультуйцеся ў спецыялістаў.

Ахацина вядзе начны лад жыцця: вы кладзецеся спаць, а яна выпраўляецца есці і поўзаць па сваім маленькім царстве. Яно, дарэчы, не павінна быць занадта малым. Розныя віды ахацин кантэйнер розных памераў (некаторыя — да 30 см), але ўсім ім патрэбная прастора — у сярэднім 15 літраў на асобіну. Тэрарыум можа быць шкляным ці пластыкавым. Пластыкавы, вядома, больш зручны: ён лёгкі, яго прасцей мыць, ён не паб'ецца пры неасцярожнасці. Але тут трэба быць пільным. Калі абіраеце пластыкавы кантэйнер (звычайна такія прадаюцца для адзення; купіць яго можна, напрыклад, у заакраме ці ў любым супермаркеце), не пасаромейцеся як след да яго прынохацца. Ад пластыку не павінна тхнуць хіміяй. Смаўжы — надзвычай чуйныя да ўсялякай хіміі, і пара гадзін у такім смярдзючым кантэйнеру скончыцца для вашага маленькага сябра смерцю. Каб быць зусім спакойным, памыйце кантэйнер з гаспадарчым мылам, абліце кіпнем і пакіньце закрытым на дзве гадзіны. Калі праз гэты час хімічны пах не выявіцца, смаўжа можна смела засяляць, папярэдне яшчэ раз праветрыўшы кантэйнер.

Подсцілкай для ахацины можа быць сфагнум або какосавы субстрат (прадаюцца ў крамах кветак і насення). На пілавніні смаўжа трываць нельга. Сфагнум трэба апрацаваць кіпнем і прасушыць, субстрат — размачыць у гарачай вадзе і адціскаць да той пары, пакуль вада, якая сцякае, не страціць рудаватае адценне. Слой подсцілкі мусяць быць дастаткова тоўсты, каб смоўж мог закапацца ў яго (так ахацина днюе). Можна пакласці ў тэрарыум сук, але абжораны і тэрмічна апрацаваны (іначай могуць завесціся паразіты, а

смоўж, як вы зразумелі, вельмі далікатная істота). Шкляныя і керамічныя ўпрыгажэнні забаронены — смоўж можа пашкодзіць ракавіну. Таксама трэба быць асцярожным са штучнымі раслінамі — мы помнім, ніякай хіміі. Мой Цэзар (*Achatina reticulata*) жыве ў пластыкавым кантэйнеру на 18 літраў, на какосавым грунце з купкай моху ў куце.

Яшчэ адна заўвага: тэрарыум мусяць мець вентыляцыю (дастаткова некалькіх адтулін у крышцы, напрыклад). Таксама ў доме смаўжа мусяць падтрымлівацца вільготнасць (вялікая, але каб грунт не «пацёк») і тэмпература — не менш як 25 °С. З нашымі зімамі і ацяпленнем ёсць тры выйсці: ставіць тэрарыум каля батарэі (што не вельмі карысна, бо грунт перасыхае), падкладаць звычайную грэлку, купіць тэрмадыванок.

Калі казаць пра харчаванне, тут ёсць адно вялікае, непарушае і страшнае правіла: ніякай солі. Соль — смерць. Нельга даваць марынаваную гародніну, пасоленыя кашы. Нічога смажанага. Асноўны рацыён ахацины — свежая гародніна (гуркі, памідоры, кабачкі, калуста, морква, бурак, гарбуз і інш.), садавіна (бананы, яблык, груша, сліва, кавун, дыня і інш.), самая разнастайная зеляніна, крупы (звараныя без солі альбо перамеленыя ў муку грэчка, аўсянка, рыс, пярлоўка і інш.). Падрабязны спіс знайсці вельмі лёгка. Існуюць яшчэ і падкормкі, без якіх ваш смоўж будзе расці цяжка і доўга. Для ракавіны яму патрэбна шмат кальцыю, які знаходзіцца ў сепіі (панцыр каракаціны), ракушчачніку, шалупіні як (перамалоць на муку). Неабходны бялок смоўж

атрымае з дафніі (корм для рыб) і гамаруса (высушаныя рачкі), але іх трэба даваць памалу. Усё гэта лёгка знайсці ў заакрамах, і каштуе яно танна.

Ежу смаўжу нельга класці проста на грунт: можна выкарыстаць ліст салаты альбо паставіць невысокую талерачку (некерамічную). Можна паставіць паілку, але неглыбокую — калі смоўж яшчэ малы, ён можа і ўтапіцца. Далікатны момант: смоўж пакідае арганічныя адходы, якія трэба рэгулярна прыбіраць.

Для таго, каб ракавіна смаўжа не слаілася, лепш расла і ўвогуле выглядала прыгожа, раз на тыдзень яе трэба змазваць спецыяльным маслам (прадаецца ў ветэпэках і заакрамах).

Ахацина вельмі любіць водныя працэдурі. Але нельга садзіць яе ў ванну — там могуць застацца нябачныя воку рэшткі шампуні і іншых хімічных сродкаў. Трымайце смаўжа ў руцэ альбо пасадзіце на адмысловую паверхню і паднясіце да сярэдняй моцы струменя пакаёвай тэмпературы. Вельмі пацешна назіраць за тым, як смоўж выцягваецца і лашчыцца пад вадою. Але ў хларыраванай вадзе такі від купання забаронены. У такім разе альбо купайце смаўжа ў загадзя адстоенай вадзе, альбо «астуджайце» яго пульверызатарам.

У навуковай літаратуры пішуць, што смоўж не пазнае гаспадара, але ў гэта цяжка паверыць, калі бачыш, як прыветна цягнецца да цябе яго смешная мордачка. Жывуць смаўжы, дарэчы, да 10 гадоў.

Адам БЕЛЬЧЫК

■ Вам і не снілася...

ВЕРНАЕ СЛОВА

«Цяпер пад каханнем што маецца на ўвазе? Палкасць ды любощы. Таму, як толькі ўзнікаюць найменшыя цяжкасці — маладыя адразу разбягаюцца. Усе хочучы — каб толькі для сябе, і ніхто не хоча — для яго ці для яе. Можна, таму раней сем'і і былі такія моцныя, што часткай сумеснага жыцця былі самаахвярнасць і адказнае стаўленне адзін да аднаго. Калі хочаце — вернасць на ўсё жыццё. А таму такія даўня гісторыі вельмі кранальныя і назменна цікавыя», — мяркуе наша чытка Соф'я ЛІСТАПАД з Рагачоўскага раёна. А ў якасці доказу прыводзіць вось якую гісторыю.

Ёсць у Рагачоўскім раёне вёска старавераў — Турск. У пачатку мінулага стагоддзя гэта было ўжо вялікае паселішча — больш за 100 двароў і каля тысячы жыхароў. У вёсцы дзейнічалі дзве хлебазапасныя крамы, карчма, кухня, тры ветраныя млыны, крупадзёрка, у 1903 годзе была адкрыта школа. І, натуральна, стараабрадчы малітоўны дом.

Філаціха — а тады проста Волечка — нарадзілася ў Турску ў 1912 годзе. Бацька яе, Герасім, быў замужны чалавек (за што ў свой час яго двойчы раскулачалі). Філат жа быў на 9 гадоў за яе старэйшы, гаспадарка ў яго была моцная, як добрага гаспадара паважаў аднавяскоўца і Герасім, таму заўсёды прывячаў. А той быў не супраць, бо ўжо заўважыў падрастаючую Волю, хараство і зграбнасць якой не маглі схваць нават тагачасныя сціплыя апараты.

Неяк зімой, расчырванелая пасля мыцця бялізны на возеры, дзяўчына ўбегла ў хату і ўбачыла за сталом бацьку і Філату. Аказваецца, той папрасіў яе рукі — і бацька даў згоду. Але Вольга — яшчэ лічы, дзяўчынка — гэтага не хацела, тым больш, у яе была «азноба», малады хлопец Юрка. Але хто ж будзе яе пытаць... Слова бацькі, асабліва ў старавераў, — закон.

Ёй тады было 16, Філату — 25. Праз нейкі час вяселле згулялі — багатае: і Герасім пастараўся, ды і сам Філат быў нябедны. І вось дзіва: вельмі хутка Вольга стала «жалець» мужа (так раней казалі — не «любіць», а «жалець»), можа, таму што бачыла, як ён яе бясконца «жалее». Яна ж была яшчэ зусім маладая, а гаспадарка ёй дасталася вялікая. І пакуль Вольга не пасталела, муж ні

колі яе рана не будзіў, усё стараўся зрабіць сам, папярэджаў усё яе жаданні і нежаданні, а таму і маладая мужу старалася дагаджаць.

...Але ж і той Юрка на каханую не забыўся. Як толькі адслужыў і дэмабілізаваўся, прыйшоў да дзяўчыны. Заспеў тую ля калодзежа — і Вольга, якая была ўжо «ў палажэнні», чагосьці сумелася, засаромелася. Хлопец пайшоў у дом, пагутарыў з Філатам, але той зразумеў — не да яго прыйшоў госяць — і сказаў: «Ну, вы тут пагаварыце, а я пайшоў спаць...» Усю ноч былі каханьня прагаварылі. Зразумела, аб чым прасіў Юрка. Але для Вольгі не магло ўжо быць нікога, акрамя мужа.

Праз 10 гадоў у сям'і былі ўжо дзве дачушкі, Надзея і Вера. А тут... пачалася фінская вайна. Забралі туды і Філату — ды ён, у адрозненне ад многіх савецкіх вайскоўцаў, хто зляжыў галаву на далёкім фронце, вярнуўся жывы і здаровы. Яна, як пачула тую вестку, лётам паляцела з Рагачова, дзе была па справах, назад у вёску, не чакаючы нават зваротнай машыны. Прабегла ўсё 14 кіламетраў і бачыць: сядзіць Філат, трымае на руках дачок, і ў кожнай на шыі па нізцы абаранкаў — «тата прынёс з вайны». А ёй, дарагой Волечцы, дастаў з рэчмяшка прыгожы шаль і, накінуўшы на плечы, абняў...

Ды толькі зноў ім не доўга выпала быць разам, бо неўзабаве пачалася Вялікая Айчынная.

УВЕЧАР перад адпраўкай на фронт Філат не прысеў, стараўся як мага больш зрабіць гаспадарчых спраў. На просьбу Вольгі пасядзець хоць хвілінку, адпачыць, адказваў, што невядома, калі вярнецца, а ёй жа адной цяпер будзе цяжка. Потым паўночы прагаварылі, а на досвітку ён зноў устаў, нешта рабіў на двары ў поцемках, ды быў такі сум-

ны... Затым сеў ды сказаў: «Оля, сон мне быў. Быццам я ўвайшоў у царкву, потым з яе выйшаў. Увайшоў у другую — і адтуль ужо не выйшаў. А гэта прыкмета верная: з фінскай я вярнуўся, а з гэтай вайны — не вярнуся. Табе ж будзе адной вельмі цяжка паднімаць нашых дзяцей. Таму, калі Юрка вярнецца і зноў прыйдзе да цябе — ты за яго ідзі. А калі ён не вярнецца, а знойдзецца іншы харошы чалавек — ідзі». Вольга ж казалася, што ні на каго мужа не зменіць, бо ёй іншы не трэба і дзецям іншы бацька — таксама: «У гэтым я табе клянусь, а ты маё слова ведаеш». А ў яе праз усё жыццё было слова «вернае» — ва ўсім і пры любых умовах.

І сапраўды яна ўсю вайну чакала мужа, хоць і не атрымлівала ў акупаванай вёсцы пра яго ніякіх звестак. Нарэшце, вайна скончылася, і, хто з мужчын застаўся жывы, пачалі вяртацца дадому. А Філату ўсё не было... Неяк яна дазналася, што ў суседнюю вёску вярнуўся мужчына, які выпраўляўся на фронт разам з яе мужам, пабегла распытваць. Той і раскажаў, што ў апошні раз бачыў Філату яшчэ ў 41-м у баі пад Магілёвам, што ён ляжаў паранены і толькі прасіў прабягаючых міма салдат: «Прадайте смерці!» Але ніхто не хацеў браць грэх на душу. І больш пра яе мужа той сьлячанін нічога не ведаў.

А ЯНА ўсё адно чакала. Пісала запыты — адказ прыходзіў адзін: «Прапаў без вестак». Гадала дзяцей, працавала ў калгасе дацямна, ды яшчэ і новы дом (стары разбурыла вайна) трэба было будаваць. Пасля вайны ёй было ўжо за 30, але яна заставалася прывабнай маладой жанчынай, і да яе сваталіся многія. Мужчын было мала, не кожная ўдава магла адмовіць, а яна адмаўляла: «Мой муж — Філат, і ў маіх дзяцей бацька — Філат».

А той Юрка з вайны вярнуўся. Ён ужо быў жанаты, жыў з сям'ёй у Жлобіне, але і на Вольгу не забыўся, спрабаваў у людзей, як яна жыве, і зноў прыйшоў. Прасіў узяць з ім шлюб, угаворваў, што абодва яшчэ не старыя і маюць права быць шчаслівымі,

а можа, нават і дзіця агульнае ў іх з'явіцца, абяцаў, што будзе шмат працаваць, каб і яе дзеці былі ў дастатку, і цяперашняй яго сям'і дапамагаць... Але яна не згадзілася, бо дала Філату «вернае» слова, ды і нічых дзяцей сіраціць не хацела, нават дзеля шчасця сваіх. Так і жыла, непахісная ў перакананнях і верная дадзенаму слову.

ТОЛЬКІ два разы ні сілы, ні нервы не вытрымалі, і яна сарвалася. Першы — калі на яе наставілі вінтоўкі, як на злачынцу, міліцыянеры, за тое што падбірала сумна вядомыя «каласкі», бо зусім не было чым карміць дзяцей. Яна закрывала: «Мужа майго забралі, цяпер і мяне страляйце, а потым і маіх галодных дзяцей!» Міліцыянеры разгубіліся і моўчкі падаліся прэч. А яна тая «каласкі» так і не ўзяла, па дарозе дадому спатыкнулася аб нейкую купіну, аказалася — прыхаваная кімсьці замерзлая бульба, якая і выратавала ў той раз сям'ю ад голаду... І другі раз — калі яна да капейкі выплаціла дзяржаўны крэдыт, што атрымала на будаўніцтва дома, выплаціла, можа, адна ва ўсёй вёсцы. Калі здавала ў банку апошні ўнёсак, касірка, мусіць, добрая жанчына, пашкадавала яе: «Чаму вы так спяшаецеся, пазней заплаціце». Вольга ж адказала, што заўсёды выконвае свае абавязальствы. А назаўтра абвясцілі, што крэдыты гэтыя — спісваюцца: відаць, зразумелі дзяржаўныя дзеячы, што выплаціць іх слялянам сапраўды не пад сілу. Толькі Вользе не было нагоды для радасці. Ад крыўды, што трымала вечна галоднымі дачушак, каб пагасіць той крэдыт, яна

спачатку адчайна галасіла, а потым цэлы тыдзень ляжала, ні на што і ні на каго не звяртаючы ўвагі. Толькі калі расплюшчыла вочы і ўбачыла перапужаных дзяцей, спахапілася: «Дзеткі мае, вы галодныя?» — «Не, нас цёця Хоўра (старэйшая сястра Вольгі, у якой муж таксама загінуў на фронце — Аўт.) пакарміла».

Вольга ўсё пераадолела: дачок падняла, замуж аддала, унукаў прычкакала. Здавалася б, можна з палёгкай уздыхнуць. Але выпадкова, недарэчна, праз чужую подласць загінула яе старэйшая дачка. Засталіся тры ўнучкі, старэйшай з якіх было 13, малодшай усяго 5, і зяць — не такі рукасты, як яе Філат, таму давлялося вучыць яго мужчынскім справам і дапамагаць па гаспадарцы. І хоць ёй было ўжо 58 гадоў, узяла на сябе ўсіх, выгадала. Дзяўчаткі ж яе проста абагаўлялі, бо Вольга для іх была і бабуля, і мама, і сяброўка. Да сёння ў іх усё прыклады — «бабуля так казалася», «бабуля вучыла», а яшчэ «так рабіў дзед Філат», якога яны ніколі ў жыцці не бачылі, але палюбілі праз бабуліны расказы. У Турску ж Вольга Герасімаўна Шчарбакова (у дзявоцтве Сакалова) заўсёды была і заставалася «Філаціхай». Хоць у шчаслівым шлюбе яна пра жыла толькі 12 гадоў, але праз усё доўгае і няпростое жыццё пранесла каханне, вернасць і пашану да мужа, які, відаць, таксама быў варты такога пацучця і адданасці...

Соф'я ЛІСТАПАД

5 ФІЛЬМАЎ

для сямейнага прагляду

Міхаіл АХРЭМЧЫК, былы экспедытар, пенсіянер:

1. «Прыгоды Электроніка». Сёння дзеці і асабліва падлеткі так шмат ведаюць пра ўсялякія камп'ютарныя прылады і тэхналогіі, што заманіць іх паглядзець фільм, у якім няма робатаў, стралялак, віртуальнай рэальнасці, даволі цяжка. Але ў выпадку з Электронікам іх настолькі ўразіла, што робат можа сябраваць са звычайнымі дзецьмі і нават мець сабакуробата, што яны потым яшчэ доўга гулялі паміж сабой у гэту гісторыю.

2. «Прыгоды жоўтага чамаданчыка». Яшчэ адзін стары фільм, наконт якога мы з жонкай і дзецьмі шмат сумняваліся і нават спрачаліся: ці падыдзе ён унукам, ці стануць наогул глядзець? А вось і сталі, бо ў ім, нягледзячы на старыя дэкарацыі, засталася ўсё тая ж праўда жыцця: пра хулігану, якія смелыя толькі натоўпам, і пра сапраўдную адвагу, што працягваецца часам нечакана, пра дарослых, якія хочучы як найлепш, і пра тое, чым усё можа скончыцца, калі спадзявацца толькі на цуды. Пакуль што гэта казачная гісторыя ў нас сярод самых любімых.

3. «Смяшарыкі». Напэўна, як і многія, я параўноўваю сучасныя мультсерыялы з ранейшымі і, прызнацца, часцей на карысць апошніх. Але гэты канкрэтны цыкл, на які

мяне «падсадзілі» ўнучкі, гляджу з задавальненнем: па ходзе сюжэта тлумачу штосьці для іх незразумелае, а нешта, наадварот, яны мне. Карысны атрымліваецца прагляд для абодвух бакоў, адным словам.

4. «Парк Юрскага перыяду 3D». Калісьці мы глядзелі гэту стужку з дзецьмі на відэакасетах, а амаль праз 20 гадоў абнавілі ўражанні з унукамі. Яны ў мяне вялікія аматары дыназаўраў, таму глядзелі не адрываючыся, а на мае распыты, няўжо ім ні кропелькі не страшна, толькі матлялі галовамі. Нягледзячы на мноства «нервовых» момантаў, фільм, на мой погляд, вельмі карысны ў адукацыйным плане. Дзе яшчэ вы зможаце разгледзець дыназаўраў так блізка і, у адрозненне ад кінагерояў, без небяспекі для сябе?

5. «Тры асілкі. Ход канём». У нашай сям'і неяк складалася завядзёнка сачыць за кінапрэ'ерамі — не тое каб кожны месяц, але хоць бы раз у два-тры месяцы выбіраем я ў кіно. З апошняга, што паглядзелі разам, — паўнаметражны мультфільм. Безумоўна, гісторыя не прэтэндуе на асаблівую глыбіню — яна даволі наўная і ў параўнанні з ранейшымі серыямі, мне здаецца, менш цікавая. Але тут ёсць і гумар, і сяброўства, і памкненне прыйсці на дапамогу іншаму. Дзецям, прынамсі, гэты культпаход спадабаўся.

■ Пясочніца

ТРЫЛЕР ПА-ДЗІЦЯЧЫ

— У нас сёння былі вельмі цікавыя заняткі, — узахлёб распавядае 4-гадовая Соня, — выхавацелька расказвала, якія машыны дапамагаюць людзям: калі трэба выклікаць пажарную, міліцыю, «хуткую».

— І ты ўсё запомніла?
— Так. Я толькі не зразумела: а калі ў чалавека дом загарыцца, жывот забаліць і жулік які кашалёк скрадзе, што будзе — адразу ўсе машыны прыедуць і стануць спрачацца, хто яму першы дапаможа?

УСЁ Ж ПРОСТА

— Бабуля, — тонам экзаменатара пытаецца Дзімка па дарозе ў садок, — што трэба рабіць, калі бачыш зялёнага чалавечка?

— Напэўна, да псіхіятра час ісці, — задумліва адказвае тая.
— Ну, бабуля... Дарогу трэба пераходзіць!

АМАЛЬ ІДЫЛІЯ

5-гадовы Паўлік марыць уголас: — Уяўляеш, мама, як здорава было б, калі б у цябе было шасцёра дзяцей: тры хлопчыкі

і тры дзяўчынкі. Адзін мульцікі глядзіць, другі на ложку скача, трэці з катом гуляе, астатнія — б'юцца!

МАСТАЦКАЯ ДЫЛЕМА

5-гадовая Лізка прынесла каробку з фарбамі і размалёўку. Пытаецца ў бацькі:
— Тата, а коцікі жоўтыя бываюць?
— Не.
— А сінія?
— Таксама не.
— А чырвоныя?
— Не бываюць.

— Як жа мне коціка расфарбаваць?! — амаль плача маладая.

— Ну, узгадай нашага коціка і расфарбуй.

Дзяўчынка ў слёзы:
— Дык ён жа ў нас бе-е-елы!

ЯКРАЗ ТОЙ ПАМЕР

Маша падыходзіць да таты з сантыметровай стужкай:
— Давайце я памерам вам ахоп талі і галавы.
Доўга вымярала, нарэшце задаловена ківае:
— Падыходзіць, бяром!

У народзе кажуць: « БАЦЬКА З МАТКАЙ НА ВЕК НЕ НАГАТУЮЦЬ».

Адказная за выпуск Вікторыя ЦЕЛЯШУК.

«Шынель можна было здаваць у музей — ад асколкаў ён нагадваў рэшата...»

Магілёўскаму ветэрану Васілю Яшкову дагэтуль не верыцца, што ён застаўся жывы

Нядаўна Васіль Прохаравіч адзначыў свой 93-і дзень нараджэння. І па традыцыі зноў апрануў свой парадны кіцель з узнагародамі, сярод якіх асабліва ганаровыя — баявыя. Другую сусветную вайну ён прайшоў ад першага дня да апошняга, а перамогу сустрэў на сопках далёкай Маньчжуріі.

Ветэрану так часта прыходзілася расказваць пра вайну, што калегі па працы (Васіль Прохаравіч 30 гадоў праслужыў у міліцыі) запісалі з яго слоў успаміны і аформілі ў невялічкую кніжку. Яна займае ганаровае месца сярод экспанатаў музея Магілёўскага абласнога ўпраўлення Дэпартамента аховы Міністэрства ўнутраных спраў (далей — МУС).

Перад тым, як пачаць размову, былы франтавік дастае з палічкі сямейны альбом і запрашае пагартка яго старонкі. З фота глядзіць сімпатычны малады чалавек, на зваротным баку подпіс — Дзячэкава, 1939 год. У гэтым горадзе на Браншчыне юнак вучыўся на абутніка і працаваў у арцелі «Свая праца». Калі пачалася вайна, яму споўнілася 19 гадоў. У той час ён якраз праходзіў вучобу ў ваенна-марскім вучылішчы падводнага плавання ў Махачкале. Калі немцы сталі імкліва прасоўвацца ўглыб краіны з выхаванцаў вучылішча сфарміравалі 75-ю асобную стралковую брыгаду. У канцы снежня яна прыбыла ў Маскву, а ў лютым 1942-га вяла кровапралітны наступальны баі на Калінінскім фронце.

Той страшны бой, калі 19-гадовы палітрук ледзь не загінуў, і цяпер перад вачыма.

— Я атрымаў загад ад камандзіра батальёна прыпыніць нямецкія танкі на ўчастку шашы Масква—Ленінград, — успамінае ветэран. — У маё распараджэнне былі перададзены 45-міліметровая гармата, два салда-

чувальнымі, што яна спыніла сваё існаванне. На памяць аб тым баі ў ветэрана застаўся ордэн Чырвонай Зоркі і асколкі ад разрываў нямецкіх снарадаў, якія ён дагэтуль носіць у сваім целе.

Пасля шпітала зноў быў фронт. Зноў кровапралітны баі і невядомасць перад будучыняй. Аднойчы падчас адступлення побач разарваўся снарад і палітрук атрымаў сур'езныя раненні. Урач даставаў асколкі і ўсё цокаў языком: напэўна ты, баец, у сарочцы нарадзіўся: атрымаць такія цяжкія раненні і застацца жывым — гэта цуд. Шынель пасля таго бою і наогул нагадваў рэшата. І доктар ці то жартам, ці то ўсур'ез параіў: табе трэба яго ў музей здаць, каб нашчадкі бачылі і заўсёды памяталі: вайна — гэта страшна.

Вайна ішла да завяршэння, але немцы ўпарта супраціўляліся. Кёнігсберг лічыўся адной з надзейных крэпасцяў рэйха.

Таму і трымаўся да апошняга.

— Пры яго ўзяцці шмат нашых загінула, — кажа Васіль Прохаравіч. — Я там таксама трое сутак пад сценамі ляжаў: нас абстрэльваюць, а мы нічога не можам зрабіць. І толькі калі нашы пачалі амаль без перадыху бамбіць горад, немцы вымушаны былі падняць белы сцяг.

А ў чэрвені 1945-га 57-ы пантонна-маставы батальён, у якім пасля ранення ваяваў Васіль Яшкоў, быў накіраваны на вайну з Японіяй. Праз месяц прыбылі на тэрыторыю Манголіі, а 9 жніўня ў складзе Забайкальскага фронту пачалі наступленне супраць Квантунскай арміі на тэрыторыі Кітая. Але ў хуткім часе вайна, якая магла б абярнуцца яшчэ сотнямі тысяч жыццяў савецкіх салдат, скончылася. 15 жніўня імператар Японіі Хірахіта аб'явіў капітуляцыю, а 2 верасня ім быў падпісаны адпаведны акт. Уражанні ад японскай арміі засталіся ў Васіля Прохаравіча не самыя станоўчыя.

— З намі ваявалі кітайцы, карэйцы, в'етнамцы, — расказвае ён. — Мы іх нават у палон не бралі. Гэта

былі звычайныя сяляне, якія зброю ў руках не ўмелі трымаць. Ім працаваць не было дзе, вось яны і пайшлі ваяваць. А вось з японцамі была іншая размова. Гэтыя маглі змагацца да апошняга, і калі траплялі да нас у рукі, мы іх не адпускілі.

На памяць аб тым баі ў ветэрана застаўся ордэн Чырвонай Зоркі і асколкі ад разрываў нямецкіх снарадаў, якія ён дагэтуль носіць у сваім целе.

Яшчэ франтавіку запомніўся такі эпізод. Калі японцы капітулявалі і чырвонаармейцы ўжо чакалі цягніка, каб ехаць дадому, міма іх прайшлі 4 калоны палонных Квантунскай ар-

ры таксама хапілі гора. Калі немцы адступалі, пачалі вывозіць моладзь у Германію. Але ў Беларусі мост на іх шляху аказаўся ўзарваны, і знявольеныя людзі атрымалі нечаканую свабоду. Сёстры Васіля Прохаравіча вырашылі застацца ў Беларусі, а неўзабаве да іх прыехаў і ён сам.

Потым была праца ў міліцыі. Васіль Яшкоў стаў каля вытокаў стварэння аддзела пазаведамаснай аховы, які сёння з'яўляецца ўпраўленнем Дэпартамента аховы МУС. Цяпер ён на заслужаным адпачынку, але калегі па службе яго не забываюць. Вось і ў дзень нараджэння начальнік Магілёўскага абласнога ўпраўлення Дэпартамента аховы Аляксандр Сітко наведаў паважанага ветэрана і ўручыў яму грашовую падтрымку і кветкі. За сталом былога франтавіка сабралася шмат людзей у пагонах.

міі. Іх вялі ўсяго 3 нашы салдаты. Гэта можна было патлумачыць толькі тым, што японская армія ўсе загады свайго кіраўніцтва выконвала беспярэчна. Калі трэба было змагацца, яны ішлі ў бой. А калі загадалі здавацца, яны пакорліва склалі зброю.

Пасля вайны з Японіяй савецкія салдаты некалькі тыдняў знаходзіліся ў Чыце. За гэты час Васіль Яшкоў паспеў спісацца са сваімі сёстрамі. Ад іх ён даведаўся, што маці, на жаль, не дажыла да Перамогі. Сёст-

Так склаўся лёс, што традыцыя служыць у міліцыі ў сям'і ветэрана стала пераемнай. Яго зяць Аляксандр Барысенка — маёр унутранай службы, болей за 20 гадоў прысвяціў службе ў органах МУС. У Кастрычніцкім РАУС Магілёва служыць унукі Васіля Прохаравіча — Аляксей і Андрэй. Дзед імі вельмі ганарыцца, бо па сваёй службе яны маюць толькі станоўчыя водгукі.

**Нэллі ЗІГУЛЯ.
Фота аўтара.**

ты і 6 снарадаў. Мы занялі пазіцыю, неўзабаве паказаліся 3 танкі. Яны ішлі адзін за адным пасярод дарогі. Вакол было шмат снегу, і немцы баяліся звярнуць убок, каб не трапіць на міны. Калі да іх заставалася метраў 500, я загадаў артылерыстам страляць па гусеніцах. Але як толькі мы падбілі першы танк, немцы адразу ж адкрылі агонь. Памятаю, як цела быццам агнём апякло. І толькі ўжо ў шпітале падлічылі, што я атрымаў 6 раненняў.

Калі немцы адступалі, пачалі вывозіць моладзь у Германію. Але ў Беларусі мост на іх шляху аказаўся ўзарваны, і знявольеныя людзі атрымалі нечаканую свабоду.

Потым ад знаёмага матроса Яшкоў даведаўся, што ў той дзень своечасова прыйшла дапамога і немцы не прайшлі. Але страты 75-й стралковай брыгады былі настолькі ад-

■ Дзеля памяці

ВЫЯВЫ БЛАКАДЫ

Прайсці «Дарогай жыцця»

Падзеі Вялікай Айчыннай вайны дагэтуль працягваюць хваляваць сэрцы нашчадкаў. Памяць збіраецца па драбніцах, ашчадна захоўваецца — каб не забыць тыя страшныя ўрокі вайны. Напрыканцы студзеня адзначаецца адна з асабліва памятных датаў — Дзень поўнага вызвалення Ленінграда (цяпер Санкт-Пецярбурга) ад фашысцкай блокады. Сёлета ў гэтым горадзе надыйдзе ўжо 71-я свабодная вясна.

Пра тое, як пакутаваў Ленінград, беларусы цяпер могуць даведацца больш. У Прэзідэнцкай бібліятэцы нашай краіны створана адмысловая падборка пад назвай «Дарога жыцця: захаваная памяць Благады». У яе ўвайшлі 34 альбомы, якія змяшчаюць больш за 200 фотаздымкаў памятных месцаў, размешчаных уздоўж сухапутнага ўчастка «Дарогі жыцця», што звязала Ленінград з «Вялікай зямлёй».

Сярод сфатаграфаваных аб'ектаў — філіял Цэнтральнага ваенна-марскога музея, мемарыяльныя комплексы «Балтыйскія крылы», «Кветка жыцця». Пра трагічную

гісторыю лэнінградскай школьніцы сведчыць фота жалобнага кургана пад назвай «Дзёнік Тані Савічавай» з васьмі стэламі-старонкамі, якія сімвалізуюць запісы з дзёніка дзяўчынкі.

На электронным партале Прэзідэнцкай бібліятэкі можна азнаёміцца з новымі матэрыяламі пра блокаду, якімі нядаўна папоўніліся фонды ўстановы. Там ёсць дакументы, што адлюстроўваюць паўсядзённае жыццё блокаднага горада. Харчовыя карткі, карткі на прамысловыя тавары, пропускі ў сталовую сведчаць пра строга ўнармаванае размеркаванне і спажыванне, што былі ўведзены ў тыя часы. Можна пазнаёміцца з вытрымкамі з прэсы тых часоў, у якіх апісана абарона горада, прарывы блокады і яе поўнае зняцце. Гэта, напрыклад, фрагменты зводак «Ад савецкага інфармбюро», Загады Вярхоўнага Галоўнакамандуючага Камандуючаму войскамі Ленінградскага фронту і іншыя артыкулы. Сярод матэрыялаў можна знайсці нават рэцэпт прыгатавання вітаміннага напою з хвой, з дапамогай якога жыхары блокаднага горада імкнуліся хоць неяк падтрымаць свае сілы.

У Прэзідэнцкай бібліятэцы плануець папаўняць калекцыю фотаздымкаў ма-

Асінавецкі маяк.

лавядомых помнікаў Вялікай Перамогі. Некаторыя з іх, дарэчы, і сёння маюць статус гаспадарчых аб'ектаў. Напрыклад, ужо адфатаграфаваны Асінавецкі маяк, што падчас блокады Ленінграда асвятляў шлях караблям, па якім эвакуавалі людзей, а таксама дастаўлялі прадукты ў блокадны горад.

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ

4 лютага ў зале Перамогі Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны адбылася ўрачыстая цырымонія ўзнагароджання ветэранаў памятнымі медалямі «70 гадоў Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне 1941-1945 гг.».

Фота БелТА

ДРУГАЯ ЗЯМЛЯ, КРОЎ, ЯКАЯ АМАЛОДЖВАЕ, НЕЗНАЁМЫ СТОЎНХЕНДЖ,

а таксама іншыя найбуйнейшыя навуковыя дасягненні 2014 года

У мінулым годзе чалавецтва паспяхова прызямліла лятальны апарат на сваю першую камету, у жанчыны з перасаджанай маткай нарадзілася дзіця, а закам'яналы марскія ракавінкі прымуслі нас перагледзець нашы ўяўленні пра чалавечую культуру. І гэта толькі некаторыя з найважнейшых навуковых дасягненняў, пералічаныя ніжэй.

Другая Зямля

У красавіку навукоўцы абвясцілі аб адкрыцці планеты Kepler-186f, якая, магчыма, падобная на Зямлю больш за ўсе раней выяўленыя планеты. Яна такога ж памеру, што і наша, і знаходзіцца на патрэбнай адлегласці ад сваёй зоркі, што цалкам дазваляе ёй мець на сваёй паверхні ваду.

«Канчатковая мэта ўсіх гэтых пошукаў экзопланет — рэальная прычына, чаму мы ўсё гэта робім, — гэта адказ на пытанне: ці адны мы ў сусвеце?» — адзначыў Том Барклай, навуковы супрацоўнік НАСА. Ён сцвярджае, што адказаць на гэтае глабальнае пытанне

першапачаткова круглую форму дагістарычнага помніка.

А яшчэ праз два тыдні археолагі з дапамогай магутнага радара, які пранікае пад зямлю, знайшлі некалькі дагэтуль невядомых курганоў, капліц, алтараў, магіл і — што самае выдатнае — буйны помнік, які адносіцца да эпохі мегаліта і складаецца з 50 гіганцкіх камянёў. Гэтыя вынікі ставяць з ног на галаву ўсю канцэпцыю Стоўнхенджа, які да гэтага адкрыцця лічыўся вельмі пустынным месцам.

«Арыён» сароміць скептыкаў

Калі ў НАСА абвясцілі аб планах адпраўкі людзей у глыбокі космас, яны былі сустрэтыя з сумессю суму і пагарды. Мала хто верыў, што гэта ў хуткім часе стане рэальнасцю. Калі карабэль «Арыён» праходзіў першую праверку ўсіх сістэм, сумневы працягвалі яго праследаваць.

У снежні мінулага года ў НАСА даказалі, што тыя, хто сумняваўся, памыляліся. Першы выпрабавальны палёт «Арыёна» прайшоў паспяхова. З аднаго боку, гэта быў проста выпрабавальны палёт і на борце нікога не было. З іншага боку, гэта быў рэальны, несумнеўны прагрэс у пе-

пад стаянкай у Лестэры, належыць каралю Рычарду III. Гэта дае новыя падрабязнасці аб яго знешнасці і паходжанні.

«Дзіўна велізарны» дыназаўр

Dreadnoughtus, апісаны ў верасні гэтага года палеантолагам Кенетам Лакаварай і яго камандай, быў ростам ў 6 метраў. Яго шыя была даўжынёй 11 метраў, хвост — амаль 9, а агульная даўжыня складала 26 метраў. Вымярэнні адной са сцэгнавых костак прывялі Лакавару і яго каманду да высновы, што гэты дыназаўр, які жыў прыблізна 77 мільёнаў гадоў таму, важыў каля 65 тон, што несумненна робіць яго найбуйнейшай сухапутнай жывёлай, якая калі-небудзь існавала.

Нараджэнне дзіцяці ў донарскай чэраве

У канцы верасня жанчына ўпершыню ў гісторыі нарадзіла дзіця пасля таго, як перанесла трансплантацыю маткі. Маці і дзіця далі надзею жанчынам усяго свету з парушэннямі функцый гэтага органа, якія хочуць вынасіць і нарадзіць уласнае дзіця.

Дайджэст

КІБАРГІ АПАНУЮЦЬ ПЛАНЕТУ

Вучоны-фізік Луіс Дэль Монтэ заявіў, што да 2045 года пануючым відам на Зямлі можа стаць зусім не чалавек, а робот. Такім чынам, кібаргі могуць запаланіць планету.

На думку аўтара кнігі «Рэвалюцыя штучнага інтэлекту» Луіса Дэль Монтэ, ужо наступнае пакаленне можа заспець тэхналагічную сінгулярнасць — выбухападобны рост хуткасці навукова-тэхнічнага прагрэсу, які прадугледжвае стварэнне самаўзнаўляльных машын, інтэграцыю чалавека з вылічальнымі машынамі альбо значнае павелічэнне магчымасцяў чалавечага мозгу за кошт бія-тэхналогій, паведамляе Business Insider.

Вялікі паварот, паводле ацэнкі навукоўцаў, адбудзецца літаральна зараз — на працягу наступных 30 гадоў. «Гэта не будзе сцэнарый «Тэрмінатара», вайны быць не павінна, — кажа Дэль Монтэ. — Але ў першае дзесяцігоддзе постсінгулярнасці машыны будуць ператвараць людзей у кібаргаў. Эфектыўнасць аўтаматызаваных сістэм у бізнесе вырасце ў разы ў многіх краінах. У Кітаі, напрыклад, яна ўжо падвоілася, калі аналізаваць рост ВУП на аднаго чалавека працаздольнага ўзросту».

«Да канца стагоддзя наш від у большасці сваёй ператворыцца ў расу кібаргаў — напалову людзей, напалову робатаў. Будзе зроблены прарыў да неўміручасці. Чалавецтва атрымае амаль неабмежаваны вольны час, і палічаць яго непрадказальным і небяспечным відам», — цытуе вучонага Russia Today. Дэль Монтэ ўпэўнены, што машыны набудуць свядомасць і здольнасць да самаабароны: «Мы станем для іх разнавіднасцю небяспечных насякомых. Чалавек развязае войны, здольны двойчы выпаліць зямны шар, робіць камп'ютарныя вірусы. Гэта не той сусед, з якім хочацца жыць побач».

Эксперымент, праведзены ў 2009 годзе ў Політэхнічнай школе Лазаны, паказаў, што роботы набылі здольнасць хлусіць. Яны павінны былі разам здабываць карысныя рэсурсы, пазбягаючы небяспечных. Да здзіўлення арганізатараў, машыны навучыліся падманваць адна адну, каб прыбраць больш рэсурсаў сабе. «Гэта значыць, што яны могуць таксама навучыцца самаабароне», — лічыць Дэль Монтэ.

КАМЕНЬ АБО НЛА?

На вугальным разрэзе ў Кузбасе гарнякі знайшлі аб'ект, які вельмі падобны на лятаючую талерку.

Дзіўны прадмет быў знойдзены на вугальным разрэзе пад горадам Бялова ў Кемераўскай вобласці на глыбіні каля 40 метраў. Гарнякі назвалі яго каменным дыскам продкаў. Пра дзіўную знаходку, якая вельмі падобная на НЛА, адзін з рабочых паведаміў на сваёй старонцы ў сацыяльнай сетцы. Артур Праснякоў апублікаваў у сеціве яе фатаграфію. Дыяметр даволі правільнага каменнага дыска складае 1,2 метра, а вага — каля 200 кілаграмаў.

Праснякоў таксама распавёў, што гэты дыск быў не адзіны. Такі ж прадмет, знойдзены там жа, разваліўся на часткі ад удару каўша экскаватара. На дадзены момант навукоўцы не могуць выказаць нават здагадку, з чаго зроблены неапазнаны аб'ект і чым ён з'яўляецца на самой справе.

Спецыялісты збіраюцца ўстанавіць паходжанне артэфакта. На кафедры археалогіі Кемераўскага дзяржаўнага ўніверсітэта заявілі, што па фатаграфіях складана вызначыць, самаробны гэта аб'ект або цуд прыроды. Фатаграфія і відэа, якія былі апублікаваныя Артурам Прасняковым, ужо абляцелі інтэрнэт. Некаторыя сеткавыя супольнасці запэўніваюць, што гэты аб'ект — спраўднае НЛА.

БРЫТАНСКАЯ АРМІЯ ІДЗЕ Ў ІНТЭРНЭТ

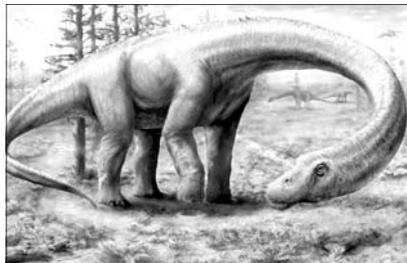
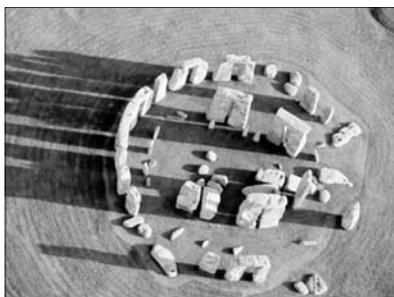
Вялікабрытанія плануе стварыць спецыяльных салдат для працы ў Facebook і іншых сацыяльных сетках.

Улады Вялікабрытаніі афіцыйна абвясцілі, што ствараюць спецыяльныя войскі, закліканыя працаваць у Facebook, Twitter і іншых сацыяльных сетках. Інтэрнэт-войскі ўжо атрымалі назву «Брыгада-77». Яны будуць размяшчацца ў горадзе Хермітідж, графства Беркшыр. У «брыгаду» ўвойдуць 1,5 тысячы спецыяльна абучаных салдат, якія будуць праводзіць так званыя несыротныя аперацыі.

Ваенныя набіраюцца з ліку журналістаў, а таксама іншых людзей, якія па сваёй прафесіі добра арыентуюцца ў інтэрнэт-прасторы ў цэлым і сацыяльных сетках у прыватнасці. Спецпадраздзяленне пачне працу ў красавіку 2015 года, паведамляе The Guardian. Сваю назву «Брыгада-77» атрымала ў гонар пяхотнай брыгады Chindits 77 — партызанскіх войскаў Брытаніі, якія ваявалі на тэрыторыі Бірмы падчас Другой сусветнай вайны. Войскамі камандаваў генерал-маёр Орд Чарльз Уінгейт.

Вайскоўцы ЗША і Ізраіля ўжо праводзяць падобныя аперацыі, акрамя таго, некаторыя дзяржавы маюць неафіцыйныя інтэрнэт-войскі. Стварэнне падраздзялення ў Вялікабрытаніі звязваюць з дзейнасцю тэрарыстычнай групы «Ісламская дзяржава», баевікоў у Бельгіі, а таксама ў правядзеннем антытэрарыстычных аперацый у Францыі.

Паводле паведамленняў інфармацэнтраў.

можна, папярэдне адказаўшы на мноства дробных, такіх як: ці існуюць іншыя планеты, падобныя на Зямлю? З адкрыццём Kepler-186f адказ на гэтае пытанне стаў крыху бліжэйшым, чым калі-небудзь. І гэты адказ — станоўчы.

Найстарэйшы малюнак

У 2007 годзе археолагі вывучалі скамянелыя ракавінкі ў музейнай калекцыі і знайшлі адну дэталю, якую папярэднія даследчыкі чамусьці прапусцілі: гравюры на ракушках у выглядзе абстрактных узораў. Узрост ракавінак перавышае 500 тысяч гадоў, і гэты факт сведчыць пра тое, што «чалавек прамаходзячы» быў куды больш складанай істотай, чым меркавалася раней, і здольны да абстрактнага мыслення. У гэтым годзе даследчыкі апублікавалі справаздачу, якая пацвярджае: гэтыя ракавінкі — сапраўды самыя раннія творы мастацтва ў свеце.

Кроў, якая амалоджвае старыя мазгі

Некалькі гадоў таму навукоўцы з Стэнфардскага ўніверсітэта выявілі, што з дапамогай ін'екцый маладой крыві магчыма павярнуць назад кагнітыўнае старэнне ў мышэй. У той жа час даследчык Саўл Віледа не змог разабрацца: як менавіта маладая кроў дапамагае звярнуць назад усе эфекты кагнітыўных парушэнняў. Летас новыя даследаванні дапамаглі патлумачыць механізм, адказны за гэта незвычайнае амалоджэнне.

Стоўнхендж у глыбіні

Хоць археолагі ўжо даўно падазравалі, што велізарныя неалітычныя камяні Стоўнхенджа калісьці ўтваралі замкнёную акружнасць, доказаў у падтрымку гэтай тэорыі не было. У верасні, пасля засушлівага летняга сезона, археолагі змаглі назіраць плямы сухой травы, з'яўленне якіх бясспрэчна пацвярджае

раходзе ад сну да рэальнасці. У наступны раз «Арыён» накіруецца ў космас ужо з астранаўтамі на борце і павінен будзе даставіць людзей на адзін з астероідаў.

Акіяны пад зямной паверхняй

Пасля серыі эксперыментаў геологі прыйшлі да вельмі нечаканай высновы. Глыбока пад Зямлёй можа існаваць велізарная колькасць вады, памерам з акіяны. Гэтая вада можа знаходзіцца ў пастцы ўнутры мантыі, пад высокім ціскам, паміж вадкім ядром нашай планеты і яе знешняй карой.

На працягу дзесяцігоддзяў геологі будавалі розныя гіпотэзы пра тое, што ж магло стварыць акіяны Зямлі. Адна з самых папулярных абвясчае, што ледзяныя каметы ўразаліся ў планету і паступова раставалі, утвараючы акіяны. Але іншая тэорыя, якая здаецца больш праўдападобнай, сцвярджае, што вада ішла «ў камплекце» з планетай, ужо на ранніх этапах яе фарміравання. Планаэта сфармавалася з пылу і абломкаў, так што вада цалкам магла апынуцца ў пастцы пад зямной карой.

Вялікая колькасць новых галактык

Наш галактычны кластар па масе і аб'ёме ў 100 разоў большы, чым лічылася раней. Выкарыстоўваючы інавацыйны метады адлюстравання, астраномы змаглі размеціць велізарную вобласць, якую яны цяпер называюць «Laniakea». Новае даследаванне нашмат лепш вызначае межы гэтай звышвялікай колькасці і прымушае зусім па-новаму зірнуць на наваколле нашай Галактыкі.

Апазнанне рэшткаў Рычарда III

У гэтым годзе была закрыта справа, якая лічылася найстарэйшай судова-медыцынскай экспертызаў у гісторыі. Новы генетычны аналіз прадставіў неабвержныя доказы таго, што шкілет, знойдзены

Жанчына, чьё імя не раскрываецца, нарадзілася без маткі (прыродная заганна, вядомая як сіндром Маера-Ракітанскага-Кюстэра-Хаўзера). Яна — адна з дзевяці шведскіх жанчын, якія перанеслі перасадку маткі ад жывога донара ў перыяд паміж 2012 і 2013 гадамі. Некаторыя з гэтых жанчын атрымалі донарскае орган ад членаў сваіх сем'яў (у тым ліку і ад уласных маці), але канкрэтна гэтая, як паведамляецца, была ахвяравана жанчыне 61-гадовай «сябрам сям'і».

Чалавецтва «села» на камету

Больш за 10 гадоў таму навукоўцы з Еўрапейскага касмічнага агенцтва развіталіся з рабатызаваным модулем «Філа», адправіўшы яго разам з касмічным зондам «Разета» да каметы Чурумава-Герасіменкі для збору інфармацыі. У лістападзе мінулага года, пасля таго, як «Разета» выйшаў на арбіту вакол каметы, модуль аддзяліўся ад яе і прызямліўся на камету.

Пасля пары нядальшых спробаў замацавацца на паверхні, модуль усё ж такі змог уладкавацца ў цені скалы. Такім чынам, упершыню ў касмічнай гісторыі чалавецтва рабатызаваны даследчы модуль быў дастаўлены на паверхню каметы — і аднаго гэтага ўжо дастаткова, каб змяніць наш погляд на Сусвет.

Штучная храмасома з нуля

Дванаццаць гадоў таму навукоўцы стварылі першы штучны вірус. Праз восем гадоў свету былі прадстаўлены першыя бактэрыі з сінтэтычным геномам. Да 2012 года даследчыкі стварылі першую ў свеце поўную камп'ютарную мадэль жывога арганізма. А ў сакавіку мінулага міжнародная каманда даследчыкаў змагла стварыць з нуля сінтэтычны і цалкам функцыянальны геном храмосомы дражджэй.

Падрыхтаваў Іван КУПАРВАС.

■ Экслібрыс «Звядзі»

ГІСТОРЫЯ З ВЫКРАДАННЕМ

Кіраўніка буйнога прадзюсарскага цэнтра трымаюць у трохузроўневым падземным бункеры. Багаты бізнесмен фінансуе стварэнне праграмы, якая можа знішчыць свет. Знікае чамадан з пяццю мільёнамі еўра. Стварэнне кліпа пераўтвараецца ў небяспечную авантуру, здольную знішчыць жыццё некалькіх чалавек... Чыгач можа здзівіцца: то ж сапраўдны блокбастэр! Якое дачыненне маюць гэтыя факты да беларускай літаратуры? Ды самае непасрэднае! Гэта толькі асобныя моманты сюжэта аповесці магілёўскай пісьменніцы Алёны Беланожкі «Чамадан з кракадзілавай скуры».

Як вы ўжо здагадаліся, першым пунктам у пераліку станоўчых якасцей твора я назаву незвычайнасць яго сюжэта і нетыповасць дзеючых асоб. Аліна, галоўная гераіня аповесці, — кіраўнік прадзюсарскага цэнтра. Мілая жанчына з мужчынскім характарам. Усё ў яе жыцці мусіць падпарадкоўвацца цвярозаму разліку, дзелавой выгадзе і адбывацца строга па плане. Адносіны — толькі з прыгожым маладзёнам, з якім не сорамна паказацца на публіцы. Машына — толькі самая дарагая і хуткая. Праца — толькі прыбытковая, якасная і незвычайная. Падначалення Аліну паважаюць, цэняць, а больш за ўсё — бацяца. Зразумела, што перад намі — з аднаго боку тыповая «жалезная лэдзі-дырэктар», пра якіх часта здымаюць галівудскія фільмы і якія трапляюць на старонкі жаночых раманаў. Але з іншага боку, Аліна — зусім не тыповая гераіня. Такой яе робіць менаві-

Алёна Беланожкі. Чамадан з кракадзілавай скуры. — Мінск: Выдавецкі дом «Звезда», 2014. — 176 с.

та кантэкст беларускай аповесці. Вы шмат прыгадаеце твораў нашай літаратуры пра прадзюсараў, кліпмейкераў, ці герояў, хоць нейкім чынам

звязаных з шоу-бізнесам? Я — не.

Яшчэ адна нетыповая рыса герояў «Чамадана з кракадзілавай скуры» (таксама запачынаная з галівудскіх фільмаў) — іх надзвычайны прафесіяналізм. Рэжысёр Мікіта здольны зняць самы складаны кліп. Праграмісты — скласці комплексную праграму знішчэння свету, укамплектаваць магутны камп'ютар і сервер для захоўвання вялікіх аб'ёмаў інфармацыі. І нават спявачка Таня, якую нібыта і не ўспрымаюць сур'ёзна цягам аповесці, у выніку таленавіта выконвае зусім новую песню і фактычна вырацоўвае ўсю каманду. Аўтарка смела кажа «не!» закамлексаным мастакам і прапануе ім узяць жыццё за лейцы. Пагадзіцеся, прыемна чытаць пра таленавітых суйчыннікаў, якія дзякуючы прафесіяналізму не губляюцца ў любых абставінах, хутка дзейнічаюць і змагаюцца супраць злых людзей.

Здаецца, што ў аповесці Алёны Беланожкі ўсё і ўсе знаходзяцца ў дзеянні. Гэта таксама неверагодна вялікі плюс кнігі. Нават ахвяры, якія мусяць спакойна чакаць дапамогі ці наадварот катаванняў, знаходзяць выйсце з імпрывізаванай вязніцы і вырацоўваюць свет. Прыемна, што сюжэт аповесці выходзіць за межы Мінска. Героі вяртаюцца аўтаспынам з-пад Брэста, заязджаюць

у Пінск, Гомель, заводзяць знаёмствы ў Кіеве... Таму і не дзіўна, што кнігу добра чытаць менавіта ў дарозе. Лёгка стыль, запамінальны сюжэт, шмат актыўных дзеянняў і сімпатычных герояў не дазваляць вам засумаваць у цягнуці ці электрычцы. Аднак варта ўлічваць, што на шлях да Брэста ці Гомеля аднаго «Чамадана з кракадзілавай скуры» вам будзе недастаткова. Вы і не заўважыце, як перагорнеце апошнюю старонку на пад'ездзе да Баранавіч ці Бабруйска.

Не ведаю, ці плануе маладая пісьменніца пісаць працяг гэтай аповесці, але ўсе фактары, што гэтаму спрыяюць, у кнізе прысутнічаюць. Цікавая гераіня, пра лёс якой хочацца даведацца больш. Авантурны стыль жыцця персанажаў і адметнасці іх прафесіі. Сюжэт кнігі нібыта «разганяецца»: павольна стартуе ў пачатку, паскараецца ў сярэдзіне і проста з неверагоднай хуткасцю фінішуе. Чытач не бачыць «тармазнага шляху» на фінішы, наадварот — гісторыя павольна прыпыняецца, каб развярнуцца ці абраць іншы кірунак. Загадкавая канцоўка проста патрабуе ад аўтара распавесці новую гісторыю і раскрыць яшчэ адну таямніцу. На гэты раз — з'яўлення ружовых дыямантаў. Думаю, варта пачакаць.

Марына ВЕСЯЛУХА

СЁННЯ

Сонца	Усход	Заход	Даўжыня дня
Мінск	8.50	17.58	9.08
Віцебск	8.44	17.43	8.59
Магілёў	8.40	17.48	9.08
Гомель	8.31	17.50	9.19
Гродна	9.04	18.14	9.10
Брэст	9.00	18.19	9.19

Месяц

Поўня 3 лютага.
Месяц у сузор'і Дзевы.

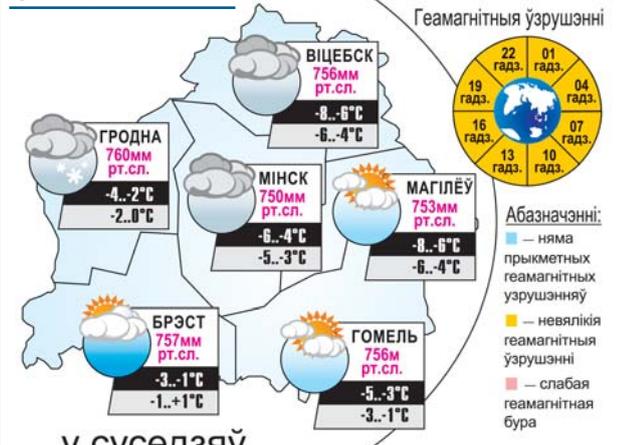
Імяніны

Пр. Еўдакіі, Кацярыны, Генадзя.
К. Агаты, Адэлаіды.

Фота Анатоля КЛЕШЧУКА.

ЗАЎТРА

...у суседзях

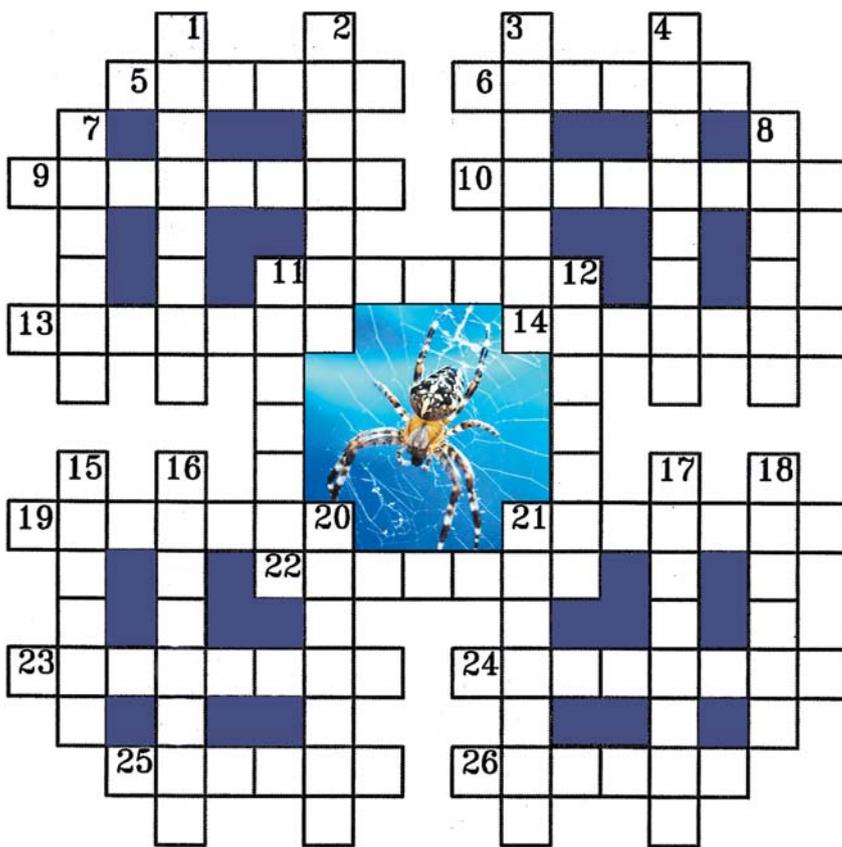
КРЫЖАВАНКА — ПЕРАКЛАД

Перакладзіце з рускай мовы на беларускую наступныя словы:

Па гарызанталі: 5. Зола (горячая). 6. Голь, гольфтыба. 9. Жимолость. 10. Пузырь (в жидкости). 11. Понёва. 13. Запонка. 14. Мануфактура (уст.). 19. Источник. 21. Хоронд. 22. Точь-в-точь (обл.). 23. Избранник. 24. Семенник. 25. Кусок (обрезок) кожи. 26. Кладовая, чулан.

Па вертыкалі: 1. Крестовик (зоол.). 2. Занавес. 3. Спасение, помощь. 4. Пестро. 7. Винокурня. 8. Стекланный. 11. Ставень, ставень. 12. Трактирщик, шинкар. 15. Завалинка. 16. Врасплох, внезапно. 17. Кориандр. 18. Верховой, всадник. 20. Отрезок. 21. Табунщик.

Склала Таццяна КУЗЬМІЧ. г. Віцебск.

ПРАВЕРЦЕ, КАЛІ ПАСКА, АДКАЗЫ
 Па гарызанталі: 5. Прысяж. 6. Галота. 9. Бружмеля. 10. Андэрак. 11. Карпюта. 12. Карпюта. 13. Карпюта. 14. Карпюта. 15. Карпюта. 16. Карпюта. 17. Карпюта. 18. Карпюта. 19. Карпюта. 20. Карпюта. 21. Карпюта. 22. Карпюта. 23. Карпюта. 24. Карпюта. 25. Карпюта. 26. Карпюта.

■ Як нас дураць...

ТУШЫЦЕ СВЯТЛО

Аператыўнікі адзела па барацьбе з эканамічнымі злачынствамі Кастрычніцкага РУУС г. Мінска спынілі выкарыстанне трыма прыватнымі фірмамі электраэнергіі, за якую плаціла ЖРЭА Заводскага раёна сталіцы.

Як высветлілася, такая схема паспяхова працавала больш за два з паловай гады. Спажыванне электраэнергіі ў памяшканнях, што займалі камерсанты, ўлічвалася на лічальніку ЖРЭА і аплачвалася дзяржавай.

— Падчас праверкі было ўстаноўлена, што «знаходлівыя» прадпрыемствы не абыхіліся без заступніцтва адказнай асобы з адміністрацыі Заводскага раёна. У гэтым падазраюць намесніка дырэктара гэтага ж ЖРЭА, — паведамілі ва УБЭЗ ГУУС Мінгарвыканкама. — За «бясплатную» электраэнергію прадпрыемствы разлічваліся аказаннем паслуг. Шкода дзяржаве склала звыш 70 мільёнаў рублёў. У адносінах да чыноўніка заведзена крымінальная справа.

Сяргей РАСОЛЬКА.

ЗВЯЗДА БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Савет Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Палата прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь

РЭГІСТРАЦЫЙНАЕ ПАСВЕДЧАННЕ НУМАР 2 АД 17 ЛЮТАГА 2009 ГОДА, ВЫДАДЗЕНАЕ МІНІСТЭРСТВАМ ІНФАРМАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ.

Дырэктар — галоўны рэдактар КАРПЮКЕВІЧ Аляксандр Мікалаевіч.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ: Н. ДРЬІЛА (намеснік галоўнага рэдактара), Н. КАРПЕНКА (першы намеснік галоўнага рэдактара), А. ЛЯУКОВІЧ (першы намеснік дырэктара), А. КЛЯШЧУК, Н. РАСОЛЬКА, С. РАСОЛЬКА, А. СЛАНЕУСЬКІ (намеснік галоўнага рэдактара), В. ЦЕЛЯШУК, Л. ЦІМОШЫК.

Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом «Звезда».

НАШ АДРАС: 220013 г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмная — 287 19 19 (тэл./факс), аддзелаў: пісьмаў — 287 18 64, падпіскі і распаўсюджвання — 287 18 38, 287 17 21, бухгалтэрыі: 287 18 81.

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў, іх меркаванні не з'яўляюцца супадзеннем з меркаваннем рэдакцыі. Рэдакцыя па сваім меркаванні адбірае і публікуе адрасаваныя ёй пісьмы. Перадрук матэрыялаў, апублікаваных у «Звядзе», толькі з дазволу рэдакцыі.

<http://www.zviazda.by>
 e-mail: info@zviazda.minsk.by, zvarot@zviazda.minsk.by

ПРЫЁМ тэл./факс: 287 17 79, РЭКЛАМЫ e-mail: reklama@zviazda.by

Матэрыялы, пазначаныя гэтым значком, носяць рэкламны характар. Адказнасць за змест рэкламы нясуць рэкламадаўцы.

Газета адрэдагавана ў Рэспубліканскім унітарным прадпрыемстве «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 79. Выходзіць 5 разоў на тыдзень.

Тыраж 20.041. Індэкс 63850. Зак. № 431. Нумар падпісаны ў 19.30 4 лютага 2015 года.

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12